

**Quæstionum Canonicarum, In Quinque Libros
Decretalium, Tomus ...**

In Librum V. Decretalium, Per Quadraginta, Et Unum Titulos Distributum,
In quo agitur De Judicio criminali, exponendo primùm actiones in eo
judicio instituendas, & suscipiendas, ...

Schlüter, Georg

Augustæ Vindelicorum, 1709

Qvæstio I. In Titulum I. De Accusationibus, Inquisitionibus Et
Denuntiationibus.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-73064](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-73064)

TRACTATUS IN LIBRUM QUINTUM DECRETALIUM.

Postquam libro I. actum est de jure personarum Ecclesiasticarum; altero de judiciis; tertio, & quarto de materia, seu rebus quæ in judicium, potissimum civile deducuntur; congruè subjungitur liber quintus, ubi agitur de judicio criminali, exponendo primùm actiones in eo judicio instituendas, & suscipiendas, ac modum earum; deinde præcipua crimina, quæ in ejusmodi judicium veniunt; ac demum poenas illis decretas. Constat hic liber 41. tit. ex quibus ea tractabimus, quæ magis expedire videbuntur.

QVÆSTIO I. IN TITULUM I. DE ACCUSATIONIBUS, INQUISITIONIBUS ET DENUNTIATIONIBUS.

QUM in judiciis publicis duplici modo procedatur, nimirum vel per viam inquisitionis, quam Magistratus ex officio facit; vel per modum accusationis, quæ fit ab aliquo ex populo, & hodie etiam à procuratore Fisci, ut notat Scotanus P. 2. Pandect. Tit. de accusat. in principio statim hujus libri de utroque agitur; & quamvis in c. *Licet Heli.* 31. de simonia dicatur: *tribus poss. modis procedi, 1. per accusationem, quam precedere debet legitima inscriptio, 2. per denuntiationem, quam precedere debet charitativa correctio, 3. per in-*
Tom. V.

quisitionem, quam præcedere debet *clamosa insinuatio per publicam famam, & frequentem insinuationem*: secundus tamen modus non est judicialis, sed fori solum paterni, de quo dicemus infra.

ARTICULUS I. *De Accusationibus.*

Accusatio in genere, est alicujus criminis apud judicem competentem, legitime facta delatio, vel ad vindictam publicam, seu bonum publicum, quod procuratur facinorosorum punitione, aliis in exemplum; vel ad poenam patii læsæ applicandam.

candam. Hinc, si crimen alicujus deferatur ad Judicem *non competentem*, accusatio elidi, vel repelli potest exceptione declinatoriâ fori, & si non fiat *legitimè* (nimirum non servatâ accusationis formâ) absolvitur accusatus ab instantia, sed ex integro conceditur potestas repetendi Reum; si reus criminis deferatur: primo modo, *accusari* dicitur *criminaliter*; si secundo, *solum civiliter*. Nam, *licet etiam in hoc agatur de crimine, non est tamen hujusmodi quæstio criminalis* ut dicitur in c. *super his* 16. h. t. quia non agitur ad vindictam publicam. Accusatio enim criminalis prout est *quid juris*, dicitur, *jus deferendi Reum criminis solenniter in judicio ad publicam vindictam*. Sic Gonzalez in c. 1. h. l. n. 6. non quando fit *civiliter* ad satisfactionem læsi; sic ille.

4 Accusatio fieri potest vel *solenniter* (nimirum porrecto accusationis libello cum inscriptione; & sic est alicujus criminis delatio apud competentem judicem, facta solenniter ad vindictam publicam) vel *non solenniter*, solâ scilicet simplici accusatione verbali; & sic idem est ac denuntiatio judicialis de qua dicemus in seqq. Illud hic notandum venit, accusationem strictè sumptam, seu factam solenniter, ferè non amplius esse in usu fori, ac ejus loco usurpari denuntiationem, de qua priùs, ut notat Azor p. 3. Instit. moral. l. 3. c. 19. Dixi ferè; nam ejus adhuc aliquando, etiam nunc, usum esse, testatur Haunoldus tomo 6. de Jure & Just. tract. 3.

5 Solennitas accusationis criminalis petit 1. libellum accusationis. 2. habilitatem accusantis, & accusati. 3. legitimam inscriptionem. Libellus accusationis jure communi debet fieri in scriptis, tum ut constet, quid accusator probare debeat; tum ne quid possit mutare, casu quo in probatione defecturum se adverteret: consuetudine tamen inductum est, quâ fieri potest etiam verbaliter, sed notario statim cuncta in scripturam redigente; sic Julius clarus *fin. q. 1.* & Azor Instit. moral. p. 3. l. 13. c. 19. loquimur autem hic de libello accusationis, quæ fit ab initio Judicii, & continuatur per totum Processum, diciturque *primordialis*.

6 Regulariter continere debet sequentia 1. annum, & diem, quo libellus porrigitur. *L. libellorum* 3. ff. de accusat. 2. nomen accusatoris, & accusati. 3. nomen Judicis, ut sciatur an sit competens? 4. speciem de-

licti; cum super hoc fundetur intentio accusantis. 5. locum, & tempus, nimirum annum, & mensem commissi criminis: dies autem, & hora, non est de substantia; si tamen reus petat, addi debent, ut dicitur cit. *L. libellorum*. V. c. *Per scripta*. 2. q. 8. ubi habetur forma accusationis, & modus concipiendi libellum.

Ad hæc rectius intelligenda nota 1. 7 nomen accusatoris, & accusati exprimentum esse, ut sciatur, an sint personæ legitimæ, quæ scilicet accusare, & accusari jure possint; *Speciem delicti*, ac ejus gravitatem; nam alias non potest definiri pœna; *tempus & locum*, ne accusato tollatur defensio per negativam, probando per testes, se illo tempore fuisse alibi.

Nota 2. licet accusatus petere possit, ut accusator etiam exprimat diem, cum ex hoc forte probare possit, se tali die non fuisse in illo loco; si tamen accusator credibiliter asserat, & juramento confirmet, se non recordari diei, standum esse ejus assertioni, in quo casu res plurimum pendet ab arbitrio judicis.

Nota 3. accusatorem non hoc ipso succumbere, quod diem assignatum probare nequeat, si testes de crimine deponant; Quamvis enim aliqui affirmant contrarium apud Haunold. cit. tomo 6. de Just. tr. 3. n. 62. hoc tamen tunc solum procedit, quando *dies destinatus*, est de substantia delicti; ut si certum factum *tali die* prohibitum sit; non autem, si stet delictum, sive hoc, sive illo die fiat. Sic enim sufficit narrare delictum, expressis reliquis, ut supra.

Nota 4. in quæstione, an in libello 10 ponenda sit conclusio? communiter dicitur, sufficere si accusator sic concludat: *Quare peto, ut Reus puniatur juxta formam Juris, & Statutorum, ut alii hoc exemplo deterrcantur*. Hæc de libello accusationis *primordialis*; de illa verò, quæ fit, post processum jam absolutum, in fine judicii, solenni confesû Judicium, quando Reo ultimus dies capitalis est designatus, sententiâ priùs conceptâ, mox publicandâ, & executioni dandâ, videri potest Haunold. cit. à n. 64.

Nota 5. accusatorem in libello, etiam 11 posse narrare indicia commissi delicti, sic, ut si non probaverit delictum, petitio sit alternativa, nimirum indicia probatis Reus torqueatur, quando ea sunt sufficientia ad torturam; si autem omisit in libello, ei

ei regressum concedi, ut ea probet, & his probatis, Reus torturam subeat. Hac enim sufficiunt, ut Judex possit inquisitione uti, ad quam valde conducet ille regressus.

12 Nota 6. in casu, quo qualitas in libello expressa non est probata, non propterea Reum esse absolvendum in omnibus; sed in his, quae allegata, & probata sunt, juste condemnari, ne delictum legitime probatum maneat impunitum, praesertim cum iudex habitam tali probatione, procedendo per viam inquisitionis, juste ageret, condemnando Reum in his, quorum legitimam probationem haberet, per eam procedendi viam; quibus praemissis:

13 Quaesitum est, an Accusator teneatur ad inscriptionem? per *inscriptionem* hic intelligitur subscriptio accusatoris, qua se obliget ad poenam talionis, si defecerit in probatione; & promittat, se accusationem perduciturum ad finem suae sententiae; sic glossa in cit. c. 16. V. *oportet*. h. t. & Fagnanus in c. *qualiter*, eodem, n. 82. Hac inscriptio, de jure civili requiritur, sed non de consuetudine jam recepta. Sic Julius Clarus cit. q. 12. Prima pars constat ex L. 3. C. qui accus. poss. ibi: *qui crimen publicum instituere properant, non aliter ad hoc admittantur, nisi prius inscriptionis pagina praecesserit, & fidei jussor de exercenda lite adhibitus fuerit*, Item L. 7. §. 1. ff. de Accusat. ibi: *Caveant itaque singuli, quod crimen objiciant, & praeterea perseveraturos se in crimine usque ad sententiam*.

14 Ordinatio Carolina art. 11. (ut testatur Haunold. cit. n. 70.) statuit, ut, postquam Reus carceri datus est, etiam accusator tamdiu servaretur in custodia, donec cautionem fidejussoriam praestaret pro expensis, & nomine injuria, per L. *fin.* C. de accusat. & c. *Quisquis* 2. q. 8. c. *fin.* 3. q. 9. ibi: *donec causa per sententiam terminaretur*. Verum, quoniam sic accusatores ab accusando absterrebantur, inscriptio talionis sublata est, & cautio substituta de refundendis expensis in eam rem ab accusato factis, & praestanda Reo satisfactione pro injuria, & damno, si justam, ac probabilem accusandi causam non habuit; quod sane justum est, ut non minus consuleretur indemnitati eorum, qui injuste accusantur, frequenter odio, non bono zelo, ad accusandum temere impellente; quam justo accusantium studio, quos ad hoc boni

Tom. V.

communis amor inducit. *Dignum enim est, ut innocentis vita, nulla maculetur pernicie accusatorum* c. *Dignum* 3. q. 9.

Jure autem canonico accusator omnino inscribere debet; constat hoc r. ex c. *Licet Heli*, superius cit. c. *super his*. 16. h. t. ibi: *sed cum in modum accusationis, oportet inscribi*. c. *qualiter*. 24. eodem ibi: *accusationem legitima debet precedere inscriptio*. Et ideo illa in libello omisa, Reum non cogi respondere; docet Julius Clarus §. *fin.* q. 12. Lessius l. 2. de Just. c. 30. n. 9. ab hoc tamen excipe quinque casus recensitos a Glossa: in cit. c. *super his*, V. *oportet inscribi*, nimirum, cum quis accusatur in crimine abiegitatis; vel in levibus, & parvis; vel ab Apparitoribus; vel in crimine apostasiae; vel de nuptiis a Christiano cum Judaea, vel contra, contractis. Hac de jure scripto; nam si alicubi consuetudo legitima aliud habet, secundum eam procedendum est. Excipe 2. ut non procedat, nisi cum crimen in modum accusationis opponitur, v. g. ut quis dejiciatur, vel a promotione excludatur; non autem, ut ab accusatione, vel testificatione per exceptionem repellatur, ut dicitur in cit. c. *super his*. Excipe 3. ut libellus accusationis non exigat inscriptionem, si crimen per exceptionem objicitur electo ante confirmationem; vel post confirmationem, ordinando, vel consecrando; quo tamen casu excipiens objectione criminis contra talem, & in probatione deficiens, ad extraordinariam poenam, Judicis arbitrio est adstringendus sic c. *Super his* cit.

Nota demum, etsi communis teneat, hodie loco inscriptionis ad poenam talionis sufficere cautionem, de qua n. 14. in fine, ne scilicet illa inscriptione contenti habentes notitiam criminum, ab accusando abstineant, & sic defectu publicae notitiae complura delicta impunita maneat magno boni communis detrimento: quia tamen non minus caveri debet, ut absterreantur homines a calumniando, & temere, ac malitiose accusando (quod sane non raro contingit) merito Judices obligare possunt accusatores, ut caveant de expensis, & damno accusati reparando, si vel in re, vel iusta praesumptione temere processissent, nimirum sine iusta, & probabili accusandi causa. Hoc enim casu, Reo neganda non foret actio contra talem accusatorem.

A 2

ARTI.

ARTICULUS. II.

De habilitate Accusatoris.

17 **E**T si verum sit, multos esse inhabiles ad accusandum, hoc est, multos ab accusando, juris dispositione, repelli, tanquam non legitimos accusatores, ut mox dicemus, juxta L. II. nemo tamen ab hoc arceri potest, si suam, suorumque injuriam prosequatur. Nam postquam in citata L. enumerati sunt, qui non admittuntur, subiungitur: *hi tamen omnes, si suam suorumque injuriam prosequantur, aut mortem propinquorum defendant, ab accusando non excluduntur*; nomine suorum communiter veniunt ascendentes, & descendentes; Patroni, & Patronæ; liberi, fratres, sorores, uxor; focer, socrus; Gener, nurus; vitricus, noverca. Cæterum communis regula est, omnibus permissum esse accusare, qui jure non sunt specialiter, ac expressè prohibiti, L. qui accusare. ff. de Accusat. Quod enim nullo jure prohibitum, concessum intelligitur c. 2. de transl. Episcop. junct. Gloss. V. non incurritur; & L. ab ea parte 5. ff. de Prob. Est autem hic sermo de jure publico, cujus punishmentem exigit utilitas publica; nam de crimine privato is solum accusare potest, cujus interest, ut colligitur ex c. Illa Præpositorum 3. h. t. & §. I. Instit. de Publ. Judic. Porro complures sunt, qui jure excluduntur ab accusando, ut dicemus in sequentibus: atque adeo, qui non reputantur accusatores legitimi. Hi enim omnes, & soli sunt, qui justè, & secundum leges idonei reperiuntur, juxta cit. c. I. h. t. Hinc:

18 Quæstio est I. an Clerici criminaliter accusare possint Laicos? Ex multis causis certæ personæ prohibentur ab accusando; nam propter dignitatem personæ, regulariter Clerici prohibentur criminaliter accusare Laicos. 2. q. 7. c. sicut 6. ibi: sicut sacerdotes, vel reliqui Clerici à secularium Laicorum excluduntur accusatione, ita illi ab istorum sunt excludendi, & alienandi criminatione. Nam accusare est genus illaudabilis intentionis, ut dicitur 2. q. 7. c. si quis 50. junctâ Gloss. V. Illaudabilis; adeoque personam Deo dicatam regulariter non decens, etiamsi non agatur ad vindictam publicam. Dixi regulariter; nam pro casu quo suam, suæque Ecclesiæ injuriam accusando defendunt, licitè accusant, etiamsi delicto, de quo accusant, poena sanguinis annexa, & ab illis non intenta, Reo deinde per Judi-

cem infligeretur; si prius expressè protestentur, quod non ad vindictam, seu poenam sanguinis, sed ad illati damni reparationem accuset, ut expressè deciditur c. 2. de homicidio in 6. ratio ibidem redditur: *alioquin, sic propter hujusmodi metum* (quod judex contra tales accusatos possit procedere ad poenam sanguinis) *saliter conquiri non audent, daretur plerisque materia trucidandi eosdem, & ipsorum bona liberè depradandi.*

Quæstio est 2. an Laici criminaliter accusare possint Clericos? R. quod Laici excludantur à jure accusandi Clericos, constare 1. ex cap. sicut cit. Deinde ex c. non est 1. c. nullus Laicus. 2. c. Laico. 3. c. Sacerdotes. 8. c. Oves. 13. caus. 2. q. 1. demum etiam ex c. 10. h. t. ubi Alexander 3. Joannem Laicum, qui Manconellam Presbyterum accusabat de Simonia, ab accusando rejecit, *quia Laicus erat*; & (ut notat Wagnerck in comment. Exegetico ad cit. c. 10.) *accusati inimicus*; ut colligitur ex mutua accusatione, & præsumptione collusionis cum fratre suo Presbytero B. qui illum induxerat ad Manconellam secum accusandum.

Porro, quod Laici non possint jure 20 criminaliter accusare Clericos, inter multas alias causas etiam ex eo est, quod Laici ex odio, quo solent plerumque Clericos persequi (ut dicitur c. Laicos. 5. c. Laici. 14. 2. q. 7.) oppido Clericis infesti sint; & ideo præsumantur potius moveri odio, quam zelo justitiæ: sic Julius Clarus in practica §. fin. q. 14. n. 21. Farinac. p. 1. l. 1. tit. 2. q. 10. n. 13. Excipitur tamen casus, quo Episcopi, vel Clerici in fide errarent, ut expressè habetur in 2. q. 2. c. Sacerdotes. 8. ibi: *etiamsi ipsi* (nimirum Clerici, & animarum Pastores) *aliter, quod absit, agant, nisi in fide erraverint.*

Et ideo communiter conceditur, Clericos accusari posse à Laicis in criminibus, & delictis gravioribus, ac enormibus, si bono zelo denuntientur ea crimina. v. g. 1. in crimine hæresis, ut dictum est. 2. in Simonia. c. Tanta. de Simon. 3. in crimine læsæ Majestatis, c. sanè. 15. q. 3. L. si quemquam C. de Episcop. & Cleric. 4. Secundum aliquos in crimine Sacrilegii, c. qui autem. 17. q. 4. ac in crimine dilapidationis. c. non liceat 12. q. 2. sic Gloss. in c. non est. 2. q. 7. V. Quod verò; sed hoc limita, si non sint inimici accusati? propter dicenda in seqq. Constat hoc etiam ex c. Clericos. 2. q. 7. junctâ

in d. Gloss. in casu, ubi dicitur: Laicos, & Clericos, qui proni sunt, ad accusandum alios, non debere admitti ad accusandum Episcopos, vel Clericos, nisi prius eorum opinio, & vita discutatur. Quod sanè magni momenti, & revera gravis obligationis est, ut tot calumniantium linguæ nimium pronæ, non inveniant faciles Judicum aures, ingenti bonorum detrimento, & malorum illicio.

22. Notandum tamen 1. quòd Glossa in c. non est. n. supra citato, expressè addat, *hoc demum procedere, supposito bono zelo accusantis* c. Licet Heli. de Simon. & si accusatus fuerit vitæ suspectæ; nam si accusatus fuerit bonæ vitæ, tunc in dictis criminibus accusare permittuntur Laici solum bonæ vitæ. c. Per tuas. de Simon. sic Gloss. cit. c. simul addens: hæc dici, *de solemnibus accusationibus*; in denuntiatione autem omnes admitti; sed hoc intellige, non de denuntiatione judiciali, sed Evangelica, ut ibidem notatur. Coeterum quando per exceptionem opponuntur crimina contra Clericos, vel Monachos testificantes, ad eos à testimonio repellendos, contra ipsos possunt admitti testes Laici, cum talis causa sit civilis, non criminalis; quia agitur de crimine via exceptionis ad repellendum; non accusationis, ad vindictam publicam. sic Barb. in c. *super his*. h. t. n. 3.

23. Not. 2. Parochianis licitum esse, accusare suos Parochos, cum vel suo muneri pastoralis defunt, vel licentiosè vivunt; vel res Ecclesiæ prodigè, ac noxiè curant; sequitur ex dictis. Eorum enim interest, habere bonum Parochum, seu Pastorem, & Ecclesiæ suæ administratorem. sic Haunold. tomo 6. de Just. tract. 3. n. 23. q. 3. intellige tamen, apud Judicem competentem, nimirum Ecclesiasticum; non autem secularem, etiam Patronum, vel Advocatum Ecclesiæ. Nam *Laicis nulla in Clericos potestas attributa est*, ut constat ex c. 2. tit. de foro compet.

24. Quæstio est 3. An inimicus criminaliter accusare possit? Responso est negativa; quia talis præsumitur ad accusandum moveri potius privata vindictæ causâ; quam zelo Justitiæ; sic Julius Clarus in pract. criminal. §. *fin.* q. 14. n. 17. & videtur specialiter habere animum sumendi vindictam de inimico, ut advertit Mascard. de Probat. conclus. 98. n. 2. & conclus. 1128. n. 6. Menoch de Præsumpt. L. 6. præsumptione

29. n. 26. Nec obstat dictis, quòd sacri canones eos removeant ab accusandi munere, quos leges rejiciunt. c. *Accusatores*. 3. q. 5. in legibus autem civilibus non reperitur inimicus excludus ab accusando, ut constat ex L. *Qui accusare*, ff. de accusat. & toto tit. eod. qui accusare non possunt. Quia ibi non dicitur, quòd excludant *eos tantum*. Sic etiam dicitur, quòd omnes, *jure canonico*, infames dicantur, quos leges Seculi infames dicunt. c. *omnes verò*. 6. q. 1. & tamen præter illos aliqui jure canonum infames sunt; nec omnino omnes, qui jure legum, ut dicemus infra.

Nota tamen 1. sermonem hic esse de 25 accusatione in judicio criminali, atque adeò criminaliter intentata. 2. debere intelligi de inimicitia *capitali*, & *gravi*. Quæ porro inimicitia censetur hic gravis, traditur à Claro cit. & Farinac. p. 1. l. 1. Tit. 2. q. 12. à n. 34. rectè tamen notat Wagnereck in exegefi ad c. *meminimus*, 13. h. t. Notabili 3. in hac materia, idem esse *inimicum capitalem*, & *manifestum*; & hoc tunc merito judicari, quando adsunt manifesta indicia odii, seu sinistri affectus in accusante adversus accusatum. Ex hoc enim prudenter concluditur, illum non duci bono zelo, & sincero animo, qui ad solum bonum publicum in puniendis delictis accusationem referre debet.

Nota 2. ad hunc juris effectum etiam 26 eos, qui cohabitant cum inimico accusati, censei inimicos ejus, c. *Repellantur*, 7. h. t. non tamen *capitales* c. 1. dist. 93. hi tamen, ut & eorum accusatio repellatur, non quidem plenè, sicut ipsius inimici; in tantum tamen, ut minor illis fides adhibeatur; Sic Farinac. p. 2. l. 2. q. 13. n. 46. Et hoc à fortiori procedit de his, qui sunt positivè amici, & quasi continui cum inimico accusati. Barb. in cit. c. *Repellantur*. n. 3. *quia propter amorem, ac odium saepe pervertitur hominum judicium*. c. *Quatuor*. 11. q. 3. & Gloss. in cit. c. *Repellantur* V. *amicitia*.

Ex hoc colliges 1. quòd possit quis ex-27 cipere contra inimicum accusantem, cumque exceptione inimicitie ab accusando repellere; quod verum est, licet culpâ suâ causam dederit inimicitie (excipe nisi malitiosè, ac per dolum hoc fecerit) quia hic non attenditur tam causâ litigandi, quam affectus, quo quis movetur ad accusandum, qui communiter depravatus præsumitur in inimico.

28 Colliges 2. Laicum etiam in criminibus exceptis repelli ab accusando Clericum, si sit inimicus, sic in c. 10. h. t. Joannes Laicus, qui Manconellam Presbyterum, & H. Laicus, qui Cassiotam Abbatissam accusavit de crimine simoniæ, (quod est inter excepta) repulsus fuit, titulo inimicitiae cum accusatis; sic Eman. Gonzalez ad cit. c. 10. n. 6. & alii communiter: quia contra inimicum stat præsumptio privata vindictæ, nascentis ex odio inimicitiae, consequenter defectus zeli justitiæ, quo carens inhabilis est ad actus justitiæ, præsertim in criminalibus.

29 Nota 3. etiam inimicum recentè reconciliatum patiter ab accusando repelli c. *Accusatores*. 3. q. 5. secus est, si jam dudum extincta sit inimicitia; Gloss. in c. 32. de Simon. V. *Inimicitias*; quia vulnere recentè confanato facilis est sensus. Et idè nec in notoriis criminibus ad accusandum admittitur inimicus, ut docet Farinac. cit. q. 12. à n. 40.

30 Nota 4. Inimicum non posse opponere exceptionem *voluntariam*, quæ contingit, cum quis spontè, non molestatus, seu provocatus, venit ad iudicium, ac in eo aliquid contra alterum opponit; constat ex c. *Meminimus*. 13. h. t. & ratio est, quia ex illa præsumitur quis inimicus: secus est de *necessaria*, quam nimirum quis facit requisitus, vel iustus; sic enim solum paret mandato Judicis. *Obedientia autem tollit omnem calumniam, & suspitionem inimicitiae c. qui culpatur* 23. q. 1. c. *ad aures* §. 1. de Tempor. ordinat. sic Abbas in cit. c. *Meminimus*. n. 4. & 8.

31 Ex hoc colliges 1. quod nec in criminibus exceptis (quale est crimen Simoniæ) ad criminaliter accusandum admittatur inimicus, quia scilicet suspectus est de calumniis, non bono zelo, ut dictum est n. 25. Colliges 2. eum, qui in causa criminali, testem agit contra alterum, non posse postea in eodem, vel alio iudicio, super eodem crimine illum accusare e. 10. h. t. ibi: *quia in testimonium illius cause adductus fuit, & c. Meminimus* 13. h. t. ibi: *Cum non liceat Laicis contra Clericos, & Monachos testimonium ferre; & contra eam* (Abbatissam de simonia accusatam) *testimonium tuleris*. Nam ex tali depositione, seu testimonio præsumitur inimicitia inter testem, & eum, contra quem deposuit, sic Abbas in c. *Meminimus*. n. 8. Gonzalez in cit. c. *Meminimus*. n. 4. sed

hoc intellige, si egit testem *voluntarium*, & ultrò se obtulit ad testificandum, propter rationem superius datam; quod autem dicitur, Laicos non posse testimonium ferre contra Clericos, intellige, deponendo contra illos in causa criminali, criminaliter intentata; non autem si deponant solum, ut à testificando repellantur, ut monui sup.

Quæstio est 4. an Monachi, vel Religiosi, possint accusare suum Abbatem, vel Prælatum? R. affirmative, ut apertè deciditur in c. *ex parte*. 11. h. t. quia Monachus accusando proprium Prælatum delinquentem, censetur procurare bonum Monasterii, cujus interest non habere Prælatum malum, seu lupum pro Pastore. Constat etiam ex c. *illa Præpositorum* 3. h. t. Nota tamen 1. pendente tali accusatione Religiosum nihilominus teneri suo Prælato obedire in licitis; cum nondum sit privatus officio; excipe nisi præciperet, ut desistat ab accusatione; nam hoc præceptum foret injustum; ita Sanch. l. 6. moral. c. 12. n. 13. Nota 2. subditum in dato casu non teneri, priusquam accuset Prælatum, petere, ac impetrare licentiam, seu veniam ab eodem, vel Episcopo; cum jam à jure concessa sit in c. *ex parte*; ita Sanch. n. 19. c. *illa Præpositorum*. 3. eodem. Nota 3. cum Religiosi proprium non habeant, expensas necessarias in casu dictæ accusationis, ipsis præstari debere ex rebus Monasterii, donec causam debitum finem accipiat; ita decusum est in c. *ex parte*; ac ejusmodi expensæ non repetuntur ab accusatore in hoc casu, etiam si succumbat, c. *olim*. 26. h. t. sic Barbosa in cit. c. n. 2. Excipe tamen, nisi accusans ipse habeat peculium sufficiens ad prosecutionem accusationis; quia tunc cessat ratio prioris decisionis, nisi accusatio fieret ob utilitatem Monasterii; tunc enim hoc expensas præstare deberet; unde primum intelligitur, si accusatione prosequatur causam propriam.

Nota 4. cum subditus accusat suum Prælatum, accusationem non admittendam, nisi post præcedentem causam cognitionem summariam etiam sine presentia partium, an procedat bono, vel malo zelo? sic Joann. Andr. hic n. 9. qui non rarò deficit in subditis malè contentis. Nota 5. Prælato accusato à suis Religiosis, debere expensas præstari à Monasterio ad se defendendum, usque ad finem litis, cum Monasterii intersit, non deponi Abbatem, exper-

rem culpa; sic Gloss. in c. ex parte V. alia. Et hoc procedit, esto Abbas foret suspensus ab administratione; non autem, si foret verè ac realiter depositus; quia tunc non amplius haberet aliquid commune cum Monasterio. Ita Sanch. cit. n. 24. Nota 6. etiam conversos Laicos admitti ad criminaliter accusandum Prælatum. Ratio enim pro illis eadem est, ac pro aliis; & colligitur ex c. Illis 3. h. t. ibi: *si quispiam ex Monasterio sit ejusdem Abbatis, qui ausit dicere, hoc est, accusare, &c.* Nota 7. quibus diximus licitum esse accusare suum Prælatum, iis etiam licere illum denuntiare, idque non solum ob delictum dolo commissum, sed etiam ob culpam seu negligentiam. Abbas in c. Illis. n. 3. Nota 8. non tantum in institutione Prælati, sed etiam in ejus destitutione (sive viâ accusationis, sive denuntiationis, aut inquisitionis procedatur) causam esse tractandam in præsentia eorum, quorum interest c. Illis cit. & Gloss. V. dicere c. Illa Præpositorum. 3. eodem.

34 Quæstio est 5. an Monachi, seu Religiosi possint alios accusare? R. negativè, ut deciditur in cit. c. Ex parte, junctâ Glossâ V. licet alios. Excipe tamen 1. quod accusare possint Extraneum, si duæ conditiones concurrant, 1. licentia Abbatis. 2. si monasterii utilitas id postulet. c. Monachi. 16. q. 1. Excipe 2. casum, de quo n. 18. ut quando cum licentia Prælati, suam, vel Ecclesiæ sibi commissæ injuriam prosequuntur, præmissâ protestatione, de qua ibidem dictum est.

35 Nota tamen 1. hæc protestationem non esse necessariam, quando accusatio fit coram judice Ecclesiastico; ut si Religiosus alium accuset de crimine, poenâ mortis digno. Nam textus in c. Prælati, de homicidio. in 6. requirit eam, dum accusatio fit apud judicem secularem. Ita Suarez D. 47. de Censur. sect. 2. n. 18. Naldus in summa V. Irregularitas n. 11.

36 Et hoc procedit, licet Judex Ecclesiasticus in dato casu Reum tradat brachio seculari. Nam sicut in isto casu Judex Ecclesiasticus non concurrat ad mortem, concursu qui dispositione juris inducat irregularitatem; sic nec accusator; ita Suar. cit. & ex illo Lezana, in summa qq. Regularium, Volum. 2. V. Accusare, n. 19. quod tamen intellige solum pro casu, quo accusatio fit à Clerico, vel Regulari, pro defensione sua, ac suorum, ut loquitur cit. c. Prælati.

37 Ex hoc sequitur, quod, si Clericus, vel

Monachus apud Judicem secularem accusaret alterum de illata injuria personis extraneis, contra irregularitatem non prodesset ei dicta protestatio, si accusatus poenâ sanguinis puniretur. Sic Navar. c. 27. n. 217. quia sic non defenderet suam, aut suorum injuriam. Illud hic etiam annotandum, si Monachus alium, præter Abbatem, accuset, non deberi illi expensas à Monasterio, ut docet Glossa in c. Cum Pastor, V. eodem. 2. q. 7. Coetera quæ concernunt irregularitatem ex tali accusatione nascentè in casu seculæ poenæ sanguinis accusati, dicemus infra tit. 39.

Præter prædictos, ex aliis quoque causis repelluntur aliqui ab accusando. Nam 1. ob defectum ætatis ab accusando repelluntur Pupilli, nisi defendant suam, vel parentum injuriam; possunt tamen 1. cum autoritate Tutoris, si sint majores infante, licet impuberes; aut cum autoritate Curatoris, si sint minores, sed puberes. Secundò, propter imbecillitatem sexus repellitur mulier; cum propter eam facile inducatur, ut operetur ex amore, vel odio, nisi suam, suorumque injuriam prosequatur: hinc potest accusare occisorem sui mariti. Excipe pariter crimina excepta. Gloss. in c. 10. h. t. V. Laicus; & calum annonæ, cum ad publicam utilitatem spectet. Coeterum certi solum casus (iique novem tantum, videndi apud Hauld. tomo 6. de Just. tr. 3. n. 26.) in jure inveniuntur excepti, quibus mulier accusare non prohibetur, licet non prosequatur suam, vel suorum injuriam.

Tertiò ob reverentiam accusando debent repelluntur liberi, & liberti, ne possint accusare parentes, & Patronos. Excipe duos casus; Primus est, quando parens esset patriæ, vel reipublicæ hostis, vel proditor, 2. si Principi necem, vel interitum machinaretur; quia communis reipublicæ salus est privatæ præferenda. Sic Azor. p. 2. l. 2. c. 3. q. 11. prohibentur etiam servi, & vasalli dominum accusare. Azor p. 3. l. 13. c. 19. q. 6. n. 2. Coeterum in lege pen. C. Qui accusare, conceditur servis accusare posse de crimine læsæ Majestatis: ibi: *Majestatis autem crimen tantum, excipimus.* An autem Clientibus liceat Advocatos suos, seu protectores in jus vocare, vel contra illos testificari, dictum est in 3. Decretal. de jure Patronatus.

Quartò ob fidem dubiam, & suspectam repellitur Pauper, qui scilicet in bonis minus habet, quàm 50. aureos. L. nonnulli ff. de

ff. de accusat. (nam paupertas cogit ad illicita) excipe, nisi constet, quod sit honesta vita. Ob indignitatem personæ excluduntur infames, & criminosi. c. *Infames*. 6. q. 1. c. *querendum* 2. q. 7. & l. *qui accusare*, ff. de accusat. ac l. *criminosi*, junct. gloss. V. *Exstimatio*. C. de his, qui accusare non possunt. His accedit *Excommunicatus* excommunicatione majori, idque in utroque foro, licet suam, suorumque injuriam prosequatur; quia talis repelli debet ab agendo in judicio. c. *Intelleximus*. 7. de Judic. & c. 1. de except. in 6. Accusator autem in causa criminali propriè est actor. Excluduntur demum etiam *Pagani*, & *Judæi*, qui non possunt accusare Christianos; nec *Hæretici* Catholicos. c. *Pagani*. 2. q. 7. etiam in criminibus exceptis. Gloss. ibidem. V. *accusare*. Salvo tamen semper casu, de quo dictum est n. 17.

41 Quæstio est 6. an quis obligetur accusare? R. quod regulariter nemo invitus accusare cogatur. c. *si quem perituerit*. & c. *si quis iratus* 2. q. 7. & colligitur ex c. *licet*. 14. de accusat. apud Barbof. ibidem n. 3. intellige tamen in causa privata; quia potest juri suo cedere, & illatam sibi injuriam remittere; quod tamen sic accipe, ut etiam in hoc casu compelli possit à Judice propter bonum commune, ut saltem coram ipso declaret, quis eum offenderit? ut habitâ hinc informatione, inquisitionem necessariam Judex instituat causâ boni communis, nisi offensus esset ex privilegiatis ad non testificandum. Itâ Thom. Sanchez l. 6. Confil. Moral. c. 1. dubio 26. n. 5. Ubi autem crimen in commune damnum corporale, vel spirituale redundat, & aliter perfectè remedium adhiberi non potest, quia necesse est, ut non tantum damno obvietur, sed etiam, ut Reus puniatur, accusare tenetur; qua tamen in re maximè consideranda est ratio boni publici, & delicti, de quo accusando agitur; Nisi enim delicti gravitas, & Reipublicæ necessitas exigat fieri delationem ejus criminis *criminaliter*; non tantum non obligatur quis ad illud *criminaliter* accusandum, sed nec *licite* ager, ut mox dicemus.

42 Quæstio est 7. an sit licitum accusare de delicto, quod quis sufficienter probare non potest? R. cum D. Antonino p. 2. tit. 1. c. 19. §. 1. non licere in causa criminali *propriè* accusare, nisi accusator sit certus de crimine, vel habeat testes, quibus id legitime probare possit. Aliàs enim non tan-

tum exponit se periculo pœnæ calumniantis, de qua tit. 2. sed etiam injustè lædit famam ejus, quem sic accusat, & est causa injusta damnorum omnium consequentium pendentiam accusationis criminalis. Et quoniam jure naturali prohibitum est, hominem, qui est in statu dignitatis illæsa, seu in possessione bonæ famæ, de tali statu dejicere, nisi hoc exigat vel gravis causa nascens ex delicto, certo saltem moraliter, vel necessitas boni communis, privati hominis commodo prævalentis; non modò non utrumque licitum erit, *delictum criminaliter accusare*, quod quis novit, probari non posse; sed etiam injustum contra justitiam strictam, seu commutativam. Nam ubi deficit facultas probandi delictum, deficit medium unicè necessarium ad propriè accusandum tale delictum criminaliter; & animus boni Zeli, sine quo nec ratio boni publici, nec ullum jus humanum exigere potest talem accusationem; cum idem esset, ac velle finem cum certa scientia de defectu medii unicè necessari, quod rationi dissonum est. An autem exigi talis accusatio possit ad inquirendum? videri possit alicui, quod sic; sed neque hoc licitum erit. quia juris naturalis est, cum agitur de præjudicio tertii, exigente illud justâ, & proportionatâ causâ, id fieri debere per medium sufficiens, & efficax; quanto minori damno ejus fieri potest, si finis intentus æquè bene, prout exigitur, & necessarium est, obtineri possit, id, quod manifestum est etiam in causis naturalibus: at inquisitio (si videatur necessaria) obtineri potest denuntiatione simplici, *custis* loco adhibere criminalem accusationem, ab eo faciendam, qui crimen accusatum probare non potest, certè non sanum est, minus justè exigitur: ergo.

Quæstio est 8. an accusator possit desistere à coepta accusatione? R. 1. ante litem inchoatam posse illum desistere, nisi aliud exigat necessitas boni communis, ut dictum est; secus est post litem inchoatam, nisi accedat licentia Judicis; quia, cum contraxerit obligationem, vel delictum probandi, vel pœnam subeundi, si in probatione deficiat, non potest se autoritate propriâ, & ex libitu, ab illa liberare. Imò si Reus propter factam accusationem, vel tormentis subjectus est, vel infamatus, accusator desistere non potest, sine Rei consensu; Secus incidet in pœnam Senatûs Consulti

Tur-

Turpilliani, si crimen publicum sit. L. I. C. Ut nemo inuitus: vel punitur poena extraordinaria, arbitrio Iudicis, si sit crimen privatum. L. si quis 7. ff. eodem.

44 R. 2. si accusator deprehendat, se errasse, quia falso putavit, accusatum esse reum criminis, cum teneri desistere ab accusatione; quod etiam procedit, si videat, se non posse crimen probare. 2. si dubitet invincibili dubio; alias verè calumniaretur. 3. si iudex accusationem rejiciat, vel admittam rescindat. sic Less. l. 2. Just. c. 30. à n. 14.

45 R. 3. eum, qui semel ab accusando desistit, vel interrogatus dixit, se nolle accusare, posse desistere. Talis enim, volens sub hoc accusare, repellitur, juxta L. 2. ff. ad S. Consul. Turpill. ibi: qui desiterit agere, amplius & accusare prohibetur; Censetur enim juri suo cessisse, nec remittentibus actiones suas dandus est regressus. Et ideo talis licet potest desistere; sed tunc ei silentium imponi debet, ut non possit eum amplius de tali crimine accusare c. licet. 14. h. t. V. n. 47.

46 R. 4. non licere desistere ab accusatione coepta. 1. post litem contestatam L. 15. §. qui post. ff. ad Senatuscons. Turpillian. 2. nec post datos fidejussores de prosequenda lite L. 1. C. eodem. 3. nec post oblatum libellum, licet nec lis adhuc contestata sit, nec dati fidejussores. Auth. qui semel. C. quomodo, & quando Iudex, junctà L. absentem. ff. de poenis: Secus tamen ante datum libellum, etiamsi citatio rei facta sit.

47 Quæstio est 9. an accusator audiendus sit, si non comparet in termino ad comparandum præfixo à iudice? R. negativè, nisi probet justam causam absentia. c. quisquis. 4. q. 5. L. si ea. 7. C. de his, qui accusare non possunt. Si verò terminus illi præfixus sit ad instantiam accusati, ut causam agat, imponitur ei silentium, non antè, sic Abb. in cit. c. Licet. 14. h. t. n. 2. ibi: Nos igitur prædictis Canonicis (qui Archiepiscopum Bisontinum de variis criminibus accusarunt, sed antè, vel citra inscriptionis vinculum desistere voluerunt) super prædictis silentium duximus imponendum; ne te de cætero super his accusare liceat, vel etiam infamare.

48 Quæstio est 10. an accusatio fieri possit per literas cœcas? hoc est, illas, quæ non continent nomen accusantis? R. si accusatio sit solemnis, de jure communi non posse, ut constat ex n. 6. Coeterum accusa-

Tom. I.

tio non fit nisi propria voce accusantis, ac præsentè illo, qui accusatur; quia nullus absens accusari potest, nec accusare, c. per scripta 2. q. 8. ibi: nullus absens, aut accusari potest, aut accusare. c. Accusatori 3. q. 9. ubi dicitur: nisi Reo præsentè accusator non audiatur. Idem habetur in c. 2. 3. & sequent. ibidem: secus est de denuntiatione, quæ omnino fieri potest per literas. Et quàmvis Stephanus Papa in cit. c. per scripta, prohibeat accusationem fieri scriptò; & Sixtus 3. in c. immediatè antecedente velit, eam fieri cum inscriptione; aliud tamen non exigitur, quàm ut accusator libellum accusationis in scriptura facta, propria voce coram iudice, & præsentè accusato, legat.

Quæstio est 11. quid agendum cum accusato, actore non probante, vel in iudicio non comparente? R. et si actore, seu accusatore non probante, Reus absolvi debeat, ut ex communi notat Fagnanus in c. Ne imitatis, de constitut. à n. 359, indicendam tamen accusato purgationem canonicam, seu probationem innocentia suæ, pro ut præscribunt sacri canones, ut dicemus tit. 34. quando est infamatus apud bonos, & graves viros; ut constat ex c. Veniens. 15. h. t. quod tamen intellige, tunc solum, quando alias convinci non potest de illo crimine, ut dicitur c. 2. 5. 6. & 8. eodem tit. 34. & adsunt verisimiles suspiciones, vel præsumptiones commissi criminis c. si quis. 4. eodem. Sic Hostiensis in c. Accedens. 23. h. t. Idem est, si accusator non comparet in termino à iudice ad comparandum præfixo; tunc enim audiendus non est, nisi probet justam causam absentia. c. quisquis. 4. q. 5. L. si ea. 7. de his, qui accusare non possunt: si verò terminus illi præfixus sit ad instantiam accusati, ac in eo non compareat accusator, etiam post monitionem, ut causam agat, imponitur ei silentium, non antè. Sic Abbas in cit. c. Licet. h. t. n. 2. ut jam diximus supra n. 47.

ARTICULUS III.

De Habilitate Accusati.

SEU quòd idem est, an quilibet accusari possit? quòd enim non possit accusari quilibet à quolibet, ex dictis constat. Nam inde habetur 1. Laicos à Clericis, & Religiosis non posse accusari, nisi in certis casibus à n. 18. Deinde nec Clericos à Laicis, à n. 19. Nec alterum ab inimico à n. 24. &c.

B

Simi.

Similiter accusari criminaliter non possunt *mortui*. L. *ex iudiciorum*. h. t. & L. *fin. ff. ad L. Jul. 2.* accusari non possunt ob dignitatem Imperator, Pontifex, Rex, & qui super se iudicem non habent. Sic Hostiensis in summa h. t. n. 7. 3. accusari prohibentur ad tempus Legati, Præsides, Magistratus, & qui Reipublicæ causâ absunt, sed solum durante officio. L. *Hos accusare*. 12. ff. de accusationibus. 4. accusari prohibentur infantes, & furiosi, & minores, nisi sint puberes, vel pubertati proximi, de quibus videri potest Vallens. in L. 5. tit. 1. 5. Collegium seu communitas (esto omnes aliquid commiserint) accusari non potest, nisi illud factum sit de communi consensu, seu collegialiter, hoc est, præmissâ communi convocatione, & deliberatione. Sic Julius Clarus cit. a. n. 7.

51 Porro communis regula est, omnes delinquentes, cujuscunque sexûs, statûs, vel ætatis sint, *regulariter*, & *in genere loquendo* criminaliter accusari posse; sic Julius Clarus in Pract. crim. §. *fin. q. 16. n. 1.* dixi *regulariter*, quidam enim excipiuntur, ut patebit ex sequentibus; igitur

52 Quæstio est 1. an absentes criminaliter accusari possint? R. non posse vi juris scripti, de crimine *capitali*. L. *Absentem*. 6. C. de his, qui accusari non possunt. c. *Absente*. 3. q. 9. ibi: *absente adversario non audiat accusator*; à fortiori autem sequitur absentes condemnari non posse, ne vel condemnentur innocens, vel indefensus c. *Absens*. 3. q. 9. ibi: *absens nemo iudicetur; quia & divina, & humana hoc prohibent leges*. L. *absentem*. 5. ff. de poenis. Clar. cit. q. 4. Dixi, de crimine *capitali*, propter quod nimirum poena corporalis, vel æquivalens infligitur. Excipitur tamen crimen læsæ Majestatis, apud Vallens. in l. 5. decret. tit. 1. n. 3. Cæterum si pecuniariam poenam, aut quæ æstimationem contingit, crimen mereatur, poterit in contumaciter absentem statui, & usque ad relegationem procedi. L. *Absentem*. ff. de poenis.

53 Quæstio est 2. an semel absolutus per sententiam, possit iterum accusari super eodem crimine? R. negativè ex c. de his, 6. h. t. ibi: *de his criminibus, de quibus absolutus est accusatus, non potest accusatio replicari*; & L. *si cui* 7. §. *iisdem*. ff. de accusat. junctâ Gloss. V. *accusari*, ubi addit: *ab eodem, vel alio*; quia de delicto hominis sæpius quæri non debet. L. *licet*. 6. ff. Nautæ, Caupones;

aliàs reo sua fides, & ratio innocentiae nunquam constaret. Ita Zoësius in ff. h. t. n. 20.

Hæc tamen regula, seu responsio fallit 54

1. (consequenter non procedit) si quis solum absolutus fuit ab observatione iudicii, vel quia libellus non fuit rectè ordinatus; vel quia accusator non fuit legitimus. Nam tali casu alius accusare potest L. 3. §. *quod si libelli*. ff. de accusat. & c. *prohibentur*. 2. q. 1. junctâ Gloss. V. *abolitione publicâ*. Fallit 2. si secundus accusator probeat primum non fideliter egisse; sed prævaricatum esse, & collusisse L. 3. §. 1. ff. de prævarication. & L. *si quis*. 11. C. de accusat. Fallit 3. si secundus accusator suam, vel suorum injuriam prosequatur, & probeat se ignorasse, accusationem ab alio institutam L. *si cui*. 7. §. *iisdem*. ff. de accusationibus. Hæc autem ignorantia probatur juramento proprio, cum in animo consistat. Sic Abbas hic n. 8. & 9.

Fallit 4. si prima accusatio non fuit criminalis, sed tantum civilis (ut, si primus accusator egit de crimine solum *civiliter*, seu ad prosecutionem rei familiaris) L. 1. C. *si quando civilis actio*; si tamen utraque actio, civilis & criminalis, tendat ad vindictam, accusatus civiliter, & absolutus, non potest rursus accusari criminaliter super eodem crimine. L. *ait Prætor*. 7. §. 1. ff. de injuriis. Si autem accusatio civilis tendat ad rem familiarem, & criminalis ad vindictam publicam, & accusatus fuit absolutus ab actione civili (quia accusator non probavit delictum) potest super eodem criminaliter accusari L. 1. C. *quando actio civilis criminali præjudicet*. Si denique fuit absolutus, quia est expert delicti, potest quidem ab alio super eodem accusari criminaliter; non tamen à primo accusatore, ne quidem civiliter, minus criminaliter. L. *qui de crimine*. 9. ff. de accusation. junctâ Glossâ V. *ab alio*. Sic Felinus in c. *de his*. n. 8.

Fallit 5. si accusatus fuit absolutus, non 56 per sententiam, sed transactionem legitimam. Nam tali casu non potest denuo accusari ab eo, quocum transegit; secus, ab alio; huic enim per transactionem non potuit fieri præjudicium. Dixi *legitimam*, quia si transactio non tenuit, etiam primus accusator potest iterum accusare, ut docet Felinus cit. n. 3. *limitat*. 2.

Fallit 6. si accusatus fuit absolutus in 57 iudicio non per viam accusationis, sed inquisitionis. Tunc enim de jure saltem canonico

nonico (in quo non poena ordinaria delicti, sed minor imponi solet. c. *qualiter*. 24. h. t.) iterum super eodem accusari potest. Idem est, si absolutus fuit in iudicio per viam denuntiationis vel exceptionis; cum hæc non tendant ad vindictam publicam; sed, illa ad emendationem; ista, ad repellendam intentionem actoris.

58 Fallit 7. si accusatus de crimine, sit absolutus ab illo, solum pro foro interno, seu quoad Deum (veluti per baptismum, aut poenitentiam) quia forum internum, & externum, ad diversos fines, & effectus tendunt. Fallit 8. in criminibus mixti fori v. g. sacrilegii, adulterii &c. hinc absolutus, & punitus à Judice Ecclesiastico, potest adhuc accusari, & puniri à Judice seculari, & econtra c. *Felicis*. §. *per hoc quoque*, de poenis in 6. ibi: *Per hoc quoque secularibus potestibus non adimimus facultatem utendi legibus contra tales, quas adversus sacrilegos Catholicos Principes ediderunt*. Sic Jul. Clar. cit. q. 57. tum quia poena spiritualis non tollit temporalem; tum quia jurisdictio Ecclesiastica est prorsus separata, & independens à seculari, & ideo locum non habet in altero foro, exceptio rei, iudicata in uno. Ita Pirhing h. t. n. 27. *limitat*. 8.

59 Quæstio est 3. an accusatus de uno crimine, possit simul, & eodem tempore accusari de alio? R. posse, non tantum ab alio, sed etiam ab eo, qui accusavit de primo; quod intelligendum est, si utriusque accusatio simul fiat; si enim successivè, & accusatus interim foret absolutus, ex dictis constat, quid dicendum?

60 Quæstio est 4. an etiam Episcopi criminaliter accusari possint? R. posse, ex c. *si quis* Episcopus. 2. h. t. ubi dicitur, causas eorum criminales ad Primatem canonicè deferendas esse, non ut ipsi definiant, sed ut sensum suum super iis ad Pontificem referant; de quo casu specialia constituta sunt in Trid. Sess. 13. de reform. c. 6. 7. & 8. item sess. 24. c. 5. &c. de quibus Wagnereck in Exegesi ad cit. c. *si quis Episcopus*. n. 2.

61 Quæstio est 5. an, & à quo possit repelli accusator inhabilis? R. si Reus excipiat contra illum, debere repellì à Judice; Reo autem nihil opponente, debere repellì nihilominus ab eodem ex officio. Nam *quando accusator non est legitimus, Reus non est molestandus, nec trahendus ad iudicium c. si legitimus*. 1. de accusat. Vivianus in rationali Juris Pontif. l. 5. pag. 1. Et ideo de ac-

Tom. 7.

cusatoris persona prius quærendum est in iudicio. *In primis*, 2. q. 1. & L. *si quæramus*, ff. de Testam. Sic Barbof. in cit. c. 1. n. 1. Judex enim ex officio potest repellere accusatorem non idoneum. Sic Jul. Clar. §. *fin*. q. 15. n. 1. quod intellige, si sit omnino inhabilis (ut Judæus, infamis, vel talis, qui repellitur odio ipsius personæ; seu qui nec expressè, nec tacitè consensu partium habilitari potest, v. g. inimicus) non autem, si secus, sic Boiardus apud Barbof. cit. n. 2.

Not. autem 1. quod si Reus, seu ac-⁶²cusatus in hoc casu non sit infamatus, debeat absolvi ab observatione iudicii; si verò sit infamatus, illi debeat indici purgatio canonica c. *Presbyter* 2. q. 5. iuncta Gloss. *fin*. ibidem. Not. 2. Exceptionem, quod *accusator non sit legitimus*, esse dilatoriam; consequenter ante liris contestationem esse opponendam; non postea, nisi Reus ignoraverit, hanc exceptionem sibi competere. Abbas in c. 1. h. t. n. 2. Not. 3. nullum Episcopum posse suos familiares, ipsum accusare volentes, ab accusando repellere, *exceptione criminis*, quos prius, quam sciret, se ab illis accusandum, à sua familiaritate non repulit c. *Nulli* 5. h. t. intellige, *si prius novit, eos tales esse*. Potest tamen ejusmodi homines criminosos ex officio repellere Judex; quia pertinet ad bonum Republicæ; ejusmodi homines à iudicio repellì. Gloss. in c. *Nulli*. V. *Repellere*, & V. *familiaritate*.

Not. 4. licet quis agere, vel accusare⁶³ in iudicio non possit (ut infamis, excommunicatus &c.) eum tamen posse alteri opponere exceptionem. Nam exceptio habet rationem defensionis; Bartol. in L. *servos*. ff. de accusat. n. 1. & Jul. Clar. cit. q. 15. n. 3. Not. 5. quod processus accusatorius formatus ex accusatione ejus, qui iure prohibetur accusare, teneat, & effectum habeat, si Reus contra illum non exceptit; sibi enim Reus imputare debet, quod exceptionem neglexerit sic Jul. Clar. cit. q. 15. n. 5.

ARTICULUS IV.

De effectu accusationis criminalis.

Anteresolutionem supponendum i. *sz*.⁶⁴ *Amam* in genere, nihil aliud esse, quam opinionem voce populi nuntiatam, seu, ut norat Benedictus Pereyra in Elucidario Theol. moral. & utriusque juris, iuxta

B 2

nu-

numerum margin. 913. *multorum* (nimirum majoris partis in tali loco, vel vicinia) *opinionem de aliquo facto, negotio, vel vita, & moribus alterius.* Ex quo vides, aliam esse *famam inter homines*; aliam *de homine.* *Fama inter homines* est publica, & communis opinio, existimatio, vel proclamatio, quæ interdum ex scientia, interdum ex suspitione procedit, ac quandoque ex certo, quandoque ex incerto auctore, ut ait gloss. in c. *Manifesta.* 2. q. 1. V. *Manifesta.* *Fama de homine*, est, quando talis existimatio communis est de hominis vita, & moribus, comprobando eos, vel reprobando.

65 Ex hoc sequitur *famam de homine* quandoque esse in *bonum*, quandoque in *malum.* In bonum apud Juristas L. *Cognitionum* 5. ff. de extraord. cognit. definitur: *status illa- se dignitatis, legibus, & moribus comprobatus, ac in nullo diminutus*; & sic est argumentum virtutis, teste Baldo in c. *In Genes.* de Elect. n. 66. in *malum* autem est, *status dignitatis laesa, ex vita, & moribus talis hominis reprobatus, seu diminutus.* Nam *dignitas* hic accipitur non pro honore publico, v. g. quod sit Rex, Consul, Abbas; sed pro vita rectæ rationi, & formæ sui status consona. Ita Sanch. in Consil. moralib. l. 6. c. 3. dubio 4. n. 1. ex Panorm. c. *Vestra.* de Cohabit. & Summistis. V. *Infamia*: quando ergo de dignitate alicujus in hoc sensu est communis opinio bona, *bona fama* quis dicitur; si mala, *mala.* Et ideo famæ (nimirum bonæ) opponitur *infamia*, ac idem valet, atque *non fama*, vel *sive fama.* Apud Latinos est *macula*, seu *probrum*, ut docet Pereyra cit. n. 916. apud Juristas idem, ac *nota.* L. 1. ff. de his, qui notant. infam. Et ideo aliquem *notare*, sumitur pro *infamare*; qui autem in jure dicantur infames, & quibus subjaceant? petendum est ex Cod. Tit. Ex quibus caus. infamia irrogetur; & ff. Tit. de his, qui notant. infam. Item c. *Infames.* §. *Porrò infamia* 3. q. 7.

66 *Infamia* dividitur in infamiam *popularem*, & *legalem.* *Popularis* (alio nomine *communis*) dicitur, sinistra opinio, quæ obscurat personæ estimationem, non ex vi alicujus legis, sed ex communi hominum judicio; ac proinde *infamia facti* dici solet: quasi ab ipso facto, non autem jure. *Infamia legalis* (alia nomine *infamia juris*) est illa, quæ aliquo jure humano inurit aliquam specialem maculam in eo sitam, quod

pariat quosdam effectus morales, ratione quorum quis repellitur à certis Juris actibus, v. g. *ab accusando, testificando, acquiescendo* &c. Alia est *civilis*, quæ per jus civile; alia *canonica*, quæ per jus canonicum inducitur, sic Pereyra cit. a. n. 916.

Not. autem 1. quod omnis infamia ci- 67 vilis, per jus canonicum non revocata, censetur acceptata à Sacris canonibus, consequenter etiam canonica sit. Ita Suarez de Censur. D. 48. sect. 1. & constat ex c. *omnes verò* 6. q. 1. junctâ Gloss. V. *leges.* Not. 2. quod utraque legalis infamia (tam *canonica*, quam *civilis*) dividatur in illatam per actum juridicum; & hæc appellatur juris tantum; & in illatam per facti manifestationem, quæ vocatur *legalis facti*, & est quædam applicatio juris ad talem personam, non requirens sententiam Judicis. *Per actum juridicum* intelligitur sententia Judicis, quæ quis de crimine publico criminaliter condemnatus est; vel etiam privato, quod descendit ex actione famosa (cujus nimirum fama ex sufficientibus indicibus orta pervenit ad multos, ita ut major pars illius loci, civitatis, pagi, Parochiæ, vel viciniæ illud norit) sic Less. l. 2. de Just. c. 11. n. 73. & Fagnanus in c. *Vestra.* de Cohabitat. Clericorum a. n. 32.

Ex hac divisione colliges, *infamiam facti* esse in duplici classe; alia enim est, *legalis*; altera, *non legalis.* Illa est, cui citra sententiam judicis, seu alium actum Juridicum legis dispositione tribuuntur *certi effectus morales*, ut dictum est; ista, cui non. Nam non omnis, cujus vita & mores reprobantur communi opinione hominum, infamis est *infamia facti*, quæ *legalis* sit: ut dicemus infra. Ut igitur quis dicatur infamis *infamia facti* ex aliquo delicto, tres conditiones videntur requiri. 1. quod sit opinio plurium, nimirum majoris partis, ut dicitur. c. *inquisitionis.* §. *Qualisvisi*, de accusat. sic Felinus ibid. Veru: *Tertio nota*, & alii. 2. quod illa opinio voce hominum manifestetur; fama enim à fando dicitur. 3. quod ejusmodi opinio ducat originem ex probabili suspitione, nimirum ex tali fundamento, & conjecturis, quæ sufficiunt ad causandam opinionem apud viros probos, & cordatos; si enim talis opinio ducat originem ex conjecturis insufficientibus apud ejusmodi viros, non tam erit fama, quam vana populi voces. Hinc sequitur, quod etfi de aliquo sit communis opinio, etiam 68 vo-

voce populi manifestata, si tamen inde bonum hominis nomen, & fama apud bonos, & graves viros maneat integra, seu illaesa, etiam si apud leves personas laedatur, non dici infamiam facti etiam legalem, ut dicitur in c. *Qualiter, & quando*, de accusat. ibi: *infamia non debet procedere à malevolis, & maledicis; sed à providis, & honestis, non semel tantum, sed saepe*; quod etiam habetur in c. *In cunctis* 11. q. 3. junct. glossi V. *Maledicorum*.

69 Not. autem 1. quando dicitur, ad infamiam requiri opinionem plurium, seu majoris partis alicujus loci, non intelligi de majori parte puerorum, mulierum, vel similibus; sed proborum, & gravium; sicut per oppositum ad famam (nimirum legalem, cujus consideratio in legibus habetur) requiritur opinio apud bonos, & graves. Sic cit. c. *Inquisitionis*, h. t. & ibidem Panormit.

70 Not. 2. *Majorem partem* hic censerit, quae est major considerato numero hominum in tali loco, ubi est infamia, seu communis opinio de aliquo in malum. Hinc, si sint in aliqua communitate 30. v. g. & apud octodecim, vel viginti viros ejusdem communitatis bonum nomen alicujus diminutum sit ex communi opinione, facti ab illo criminis, infamatus dicitur de tali crimine. Sic Panormit. in cit. c. *Inquisitionis*, §. *Quaeristi* n. 6.

71 Not. 3. Eos, qui sunt infames, infamia facti, repelli à multis rebus alioquin licitis, quibus ejusmodi infames tanquam indigni, privantur, ut mox patebit ex dicendis; & hoc intelligitur per effectus morales quos n. 68. diximus causari ab infamia juris, illatà solum per facti manifestationem, non per actum juridicum; his praemissis ad quaestionem in titulo propositam?

72 Et si sola criminalis accusatio non constituat aliquem reum, vel criminofum, ejus tamen pendentiam praedicare in quaerendis; sed non in quaestis. Ut dicitur c. *Omnipotens*, 4. & c. *super his* 16. h. t. Et hoc etiam locum habet in dignitatibus secularibus. L. *Reus*, ff. de munerib. & honorib. Hinc fit, quod accusatus de crimine, accusatione publicà, pendente accusatione, non possit ad ordines, vel Ecclesiasticam dignitatem promoveri. Sic Barbof. in c. *Omnipotens*, de accusat. n. 1. item quod non possit esse Judex. c. *Infamis*, 3. q. 7. hoc enim dignitatem dicit; possit tamen esse arbiter.

Nam hic nullam dignitatem, vel jurisdictionem habet, sed meram, & simplicem cognitionem; Sanch. l. 6. Consil. moral. c. 3. d. 5. n. 11.

Et hoc procedit, 1. licet infamia non praecesserit accusationem. Nam distinctio, an praecesserit, vel non praecesserit infamia, fit tantum in electione, non autem in promotione. Sic Fagnan. in c. *Omnipotens*, à n. 29. Procedit 2. ut accusatus pendente accusatione non possit alium accusare; quia non revelatione criminis, sed innocentia Reus purgatur. L. *is*, qui ff. de publ. Judic. & c. *fin.* de Testib. Procedit 3. ut non possit testificari in causa criminali, praeterquam in criminibus exceptis, ut est casus in cit. c. *fin.* Nec esse procurator alterius? L. *Meam*, C. de Procuratoribus.

Not. tamen, id quod diximus, *procedere secundo*, sic intelligendum, ut non possit reaccusare accusatorem suum in pari, vel minori crimine, nisi suam, suorumque injuriam prosequatur. L. 1. & 6. Item L. *Neganda*, 19. C. de his, qui accusare non possunt. De majori autem crimine, potest accusatus, alium (saltem extraneum) reaccusare; quia majus crimen objicere licet, L. 1. & glossi ibid. V. *graviora*, c. eodem; quia graviori crimini per minus non debet praediciari, & hoc ante litem contestatam; non autem, postea. Sic Zoësius de accusationibus in ff. n. 13.

Haec tamen regula (quod pendentia accusationis praediciet accusato in quaerendis) limitatur 1. ut non procedat, si ex illa accusatione, vel denuntiatione, non sit orta infamia apud bonos, & graves viros, sed solum viles, & malevolos, ne scilicet detur occasio malevolis, temere bonos impediendi à promotionibus. Sic Garcia de beneficiis. p. 1. c. 8. n. 7. Limitatur 2. si accusatio non teneat, & non sit facta legitime; quia nec sententia condemnatoria, etiam super crimine aliàs famoso imprimit infamiam, si sit nulla, vel ex defectu jurisdictionis, vel ex inordinato processu, vel sine causa cognitione, vel negatà auctorità ipsi condemnato, ut dicitur c. *Imprimis*, Vers. *quia ergo*, 2. q. 1. Limitatur 3. si accusatio fiat solum civiliter ad interesse; & non criminaliter, seu ad vindictam publicam. Sic Fagnanus cit. n. 15. quia accusatio etiam de crimine famoso non infamat, si fiat solum civiliter. c. *Tua*, de Procurat. c. *Super his*, eodem. Nam accusatio civilis

non irrogat infamiam. Fagnan. in c. *non debet*. de Testib. n. 6.

76 Limitatur. 4. si accusatur Collegium.

Hinc pendente accusatione potest aliquis de Collegio promoveri, nisi persona illa in accusatione sit specialiter nominata. c. *Tantis Daniel*. dist. 81. Archid. in cit. c. n. 5.

Limitatur 5. si crimen sit ex levioribus; quæ autem sint gravia, quæ leviora, vide apud Fagnan. in c. *Omnipotens*. n. 17. & ea referuntur c. *Unum Orarium*. §. *alias*. dist. 25.

Limitatur 6. si crimen, quod aliàs infamem facit, sit occultum. Nam infamia legalis ex delicto nascitur; L. *Cognovimus*. ff. de variis & extraord. cognitionibus, sicut fama ex bonis moribus: neutrum autem eorum contingere potest sine publica rerum notitia. Covar. l. 3. Variar. c. 3. n. 2.

77 Ex his colliges, quod accusati opinio gravetur quidem in acquirendo ex sola pendentia accusationis, non tamen cujuscunque, sed legitimæ, & criminalis, super crimine gravi, inurente accusato notam infamiæ apud viros graves, & bonos. Hinc fit, quod, licet taliter accusatus, etiam ante sententiam, honores perere prohibeatur; secus tamen sit post annum, si per ipsum non stetit, quod minus causa expediretur. L. *Reus*. ff. de muneribus, & honoribus, & notat Gloss. in c. *Tantis Daniel*. V. *obrepit*. dist. 3. similiter Judex, licet infamis infamiæ facti, ex criminali accusatione pendente, non privatur exinde dignitate priùs obtentâ.

78 Coeterùm, licet accusationis pendentia præjudicet accusato *in acquirendo*, non præjudicat tamen *in acquisitis*, ut dictum est n. 72. Et ideo Notarius, accusatione pendente, potest conficere instrumenta, de quibus est rogatus. arg. L. *quodsi forte*. §. 1. & L. *Reo criminis*. ff. de solutionibus, & notat Gloss. in c. *sepè*. V. *Raza manes*. de appellat. Ex quo fit, quod accusatio superveniens non impediât jam promotum ab administratione, nisi sit suspectus de dilapidatione. Sic Fagnanus cit. n. 11. Secus est, si primò quis post infamiam promovendus esset. Hinc Sanch. l. 6. consil. moral. l. 6. c. 3. 2. d. 5. n. 10. censet, collationem beneficii, factam infami infamiæ juris, ipso jure nullam esse, ex c. *Infamibus*. de Reg. juris in 6. & c. *Cum in cunctis*. de Elect. §. *Inferiora*.

79 Dubitatur tamen, an si accusatus, pendente accusatione promotus est, promotio teneat, si postea per sententiam pronuntietur.

tur innocens? R. cum Goffredo in c. *fin*. de Testib. promotionem tenere, si appareret esse accusatum per calumniam, nimirum animo, ut à promotione impeditur. L. *qui de libertate*. ff. de liberalib. causis: secus, si accusatio facta esset ex justa, & rationabili causa. L. *qui status*. ff. de re militari, & L. *qui cum una*. §. *Reus*. eodem. Illud ad extremum nota, quod literæ ad beneficia, non factâ mentione de pendentia inquisitionis, vel accusationis, & collatio inde secuta, non valeat, Ratio est ex n. 78.

Præter hunc accusationis effectum, qui nascitur ex infamia per accusationem criminalem inductâ, alius quoque h. t. reperitur, qui est privato officii, & beneficii, faciendi in casu, quò Sacerdos in potatione pernoctavit, & totam noctem potando egit, postea verò manè Missam celebravit, ut dicitur c. *si constiterit*. 12. h. t. at hic effectus non est accusationis pendentis, sed plenè probatæ, ut patet ex textu ibi: *si de iis rationally convictus fuerit in judicio ante Episcopum, vel sine coactione confessus fuerit*.

ARTICULUS V.

An accusationem necessario debeat precedere secreta monitio?

Aliqui negant; cum accusatio non ordinetur ad emendationem peccatoris, sed ad punitionem propter bonum commune. Sic Navarr. c. *Inter verba*. corol. 6. n. 640. alii affirmant, præquiri eam in foro conscientiæ, ubi non est periculum in mora, & adest spes emendationis. Nam lex charitatis, ut minori damno, quo potest, damnis occurratur, jure naturali hoc postulat. Ita Sylvester. V. *Accusatio*. q. 3. Alii demum volunt, eam non præquiri, ubi est præceptum de accusando; secus, ubi non est. Sic Cajetanus cit. apud Sanch. Consil. moral. l. 6. c. 2. dubio 27. n. 2.

Sanchez porrò cit. à n. 4. distinguit, & affirmat, non requiri. 1. si quis accusaret solum ad reparationem sui damni; vel, si crimen esset publicum, & judex præciperet tale crimen accusare, secus, si esset occultum, & non publicum, licet Reipublicæ perniciolum, certissimâ tamen spe secururæ emendationis, si secreta monitio præmittatur, quia sic Reus nondum amisit possessionem honoris, & famæ; & malis, ut ponitur, satis cavetur.

Mihi videtur universaliter tenendum, 83 quo-

quoties moraliter certum est, præmissâ monitione secretâ, mala ex delicto occulto, non publico nascuntur, sufficienter cavenda in futurum; & jam secutis, reparationem, quæ potest per judicem, à Reo commonito adhibendam, non licere accusare, eâ monitione non præmissâ: quia tunc homini habenti bonum nomen, & honorem, citra causam, utrumque læderetur, quod est contrarium juri naturæ. Dixi, *si est moraliter certum*. Nam quo crimen aliquod est Reipublicæ perniciosius, hoc gravius bonum commune obligat, illud, & nascentes inde perniciosos effectus caveri: consequenter, nisi sciens illud habeat quasi omnimodam moralem securitatem, quod ex secreta monitione Reus desisteret, & futura cavebit, præterita damna reparabit, non licebit ei, saltè à denuntiatione abstinere; quia sic bona Reipublicæ præponderant bono hominis privati.

84 Si quæras, quomodo procedendum sit contra criminosos contumaciter absentes? quid faciendum jure civili spectato, dicitur L. 1. ff. & L. 1. cum sequenti. C. de *requirendis Reis*: Spectato autem jure canonico, quoties lite contestatâ constat, vel constare potest de delicto, & sententia potest executioni mandari, contra criminosum contumaciter absentem procedi potest ad sententiam condemnatoriam. c. *Decernimus*. 3. q. 9. junctâ Gloss. in summa ibi: *Decernimus, ut si adesse neglexerit, dilationem sententia* (intellige, ferendæ ut notat Gloss. ibidem) *non lucretur, sed* (ut notat Gloss. in casu) *ferant sententiam in illum tanquam contumacem; quia per suam contumaciam videtur de omnibus confiteri, esto non omnia delicta probentur*. Verum de hoc ex professo agitur lib. 2. Tit. 14. de dolo, & contumacia; ubi plura in hac materia resolvuntur, cujusmodi est, quod Judex propter contumaciam Rei possit rem petitam sequestrare, & ipsum contumacem in expensis condemnare, ut dicitur ibidem c. 2. Item, quod, actore contumace, testes recipi, & sententia ferri debeat, etiam lite non contestatâ, per c. 3. eodem &c.

ARTICULUS VI.

An in causis criminalibus admitti possit Procurator?

85 **R**esp. Spectato jure civili, non admitti, qui alieno nomine, & tanquam Procurator accuset; nisi accuset universitas. Tunc

enim ejus Syndicus admittitur per L. 1. §. 1. ff. quod cujusque Universitatis. Alius enim modus non apparet, quo accusare posset, cum non omnes convenire, & coram Judice comparere possint; & ideo etiam accusator per Syndicum respondere potest, ex eadem ratione. Ratio à priori est ex L. 13. §. 1. ff. de publicis judic. ibi: *ad crimen publici judicii persequendum frustra Procurator intervenit*. & L. 16. C. ad Legem Cornel. de falsis, ibi: *quamvis ita per Procuratorem accusationem persequi non potes*, & hoc propter inscriptionem tunc necessariam, ut dictum est n. 15. quæ tamen fuisset elusoria, si accusator aberat, & accusatio tendebat ad poenam capitalem, vel corporis afflictivam, seu relegatione majorem, ut observat Andreas Gaill. l. de pace publ. c. 10.

Limitari tamen debet hæc regula, ut 86 procedat solum, si agitur ad poenam capitalem, & corporalem; secus, si agitur ad poenam pecuniariam, vel similem; quia tunc executio poenæ non fit in persona Rei. L. 1. ff. an per alium. 2. ut non procedat spectatis moribus hodiernis; nam hodie inscriptio ad poenam talionis, *spectato jure civili*, cessavit, & accusator, si in accusando defecerit, solum condemnatur ad sumptus, & multam pecuniariam. Quoniam autem in foro Ecclesiastico (ut testatur Jul. Clar. cit. q. 12. n. 18.) adhuc requiritur inscriptio, in hoc foro Procurator accusantis de jure non admittitur extra casum in limitatione positum.

Quæres an in causis criminalibus ad 87 mittatur Procurator accusati? R. negativè. 1. ex jure canonico in c. *Veniens*. 15. h. t. ibi: *nec Procuratores ejus, in causa possemus recipere criminali*; deinde ex cit. l. 13. ibi: *frustra Procurator intervenit ad defendendum*; agitur autem ibi de casu, quo quis crimen persequitur in judicio publico; hoc autem intellige sic, ut in causis criminalibus Rei absentis procurator, seu defensor, *in merito ipsius causa* non admittatur. Nam in cit. l. 13. aperte negatur, *Reo admitti defensorem*, & statim subjungitur: *sed excusationes absentium Judicibus allegari; & si justam rationem habeant, sententiam differri*, ex quo textu illud rectè intelligitur, quod defensorem neget solum *in merito cause*; non in aliis, quæ sunt *extra*. Et ratio est, quia in criminalibus absens condemnari non potest L. 5. ff. de poenis, nec etiam Procurator in sua persona, cum innocens sit; ergo adesse debet ipse reus. Sunt

88 Sunt tamen quædam limitationes, quibus rectè etiam in causis criminalibus, ad defendendum Reum absentem admittitur Procurator. 1. si agitur ad pœnam pecuniariam, vel similem, ut dictum est. 2. si ad solam pœnam relegationis. Gloss. in c. *Veniens* h. t. V. *Criminali*. 3. esto agatur ad pœnam capitalem, si Reus detineatur in carcere; quia tunc per ipsius absentiam, iudicium, ac executio sententiæ eludi non potest, vel, si sit extra territorium Iudicis. Bartol. in L. *penul. §. ad crimen*. ff. de publ. iudic. 4. quando Reus principalis comparere non potest, vel impotentiâ facti (ut si accusetur tota Universitas) vel impotentiâ juris, ut si accusetur Monialis, quæ claustrum egredi prohibetur. Abbas in c. *Veniens* n. 14. 5. quando comparet Procurator Tertii, qui solum agit ad suum interesse. 6. quando Reus absens per Procuratorem solum allegat causas absentiae, vel opponit exceptiones declinatorias iudicii v. g. quod Iudex sit suspectus; vel dilatorias v. g. petendo falsum conductum &c. & similia (quæ ante litis contestationem proponi solent) impedimenta facti, & juris, non attingentia meritum causæ, seu ipsum crimen. Et ideo Reus, in Iudicio præsens, potest habere secum Procuratorem, qui pro eo sit in omnibus, quæ non tangunt ipsum crimen; ad hoc enim Reus personaliter respondere debet.

89 Neque dictio obstat L. 33. §. 1. ff. de Procurat. ubi dicitur: *utile esse, absentes à quibuscunque defendi, & in capitalibus defensionem dari*. L. 3. C. de Accusat. *Reos capitalium criminum absentes, per Procuratorem defendi, leges publicorum iudiciorum permittere*. Nam ad L. 33. §. 1. id omnino fieri posse in his, quæ non sunt ad meritum ipsius causæ; hæc enim cit. L. 33. excepta sunt, & illa concessa: aliàs enim falsum esset, *in criminalibus frustra intervenire Procuratorem*. ad lib. 3. §. 1. idem nimirum, qui defendat excusando absentiam juxta limitationes in n. præcedenti positas.

90 Not. præterea, quando dicitur in L. 41. ff. de Reg. jur. *Actori non licere, quod non permittitur Reo, sed pari jure gaudere debere*: (ex quo aliqui inferunt: ergo cum hodie accusanti liceat agere per Procuratorem, licebit accusato) prædictam regulam procedere de casu, in quo par est utriusque ratio; certum autem est, quod non in omnibus sit actoris, & Rei par ratio in crimina-

libus. Nam olim actor cogebatur inscribere; non Reus; 2. in decisione causæ, actore non probante, Reus absolvitur; Actor pœnâ calumniæ plectitur; Reo absente sententia condemnatoria ad pœnam corporalem elusoria redditur &c. de quibus videri potest Gail. l. 1. observat. 22. n. 4.

Not. 2. quando L. 18. ff. de appellat. 91 admittitur, *Dominum posse provocare proferro, ad bestias condemnato*, esse casum particularem, ex quo iudicium non evadebat elusorium; servus enim vincitur tenebatur; & admisâ appellationis prosecutione, nihil ominis sententia, à qua fuit appellatum, à Iudicio appellationis comprobata, executioni mandari poterat: sic Barbof. in cit. c. *Veniens*. n. 7. quod ibidem Farinacius consil. 35. n. 6. extendit ad Patrem, & Maritum pro filio, & uxore.

Not. 3. si tamen Procurator admissus 92 fuit in casibus, quibus de jure non debet, parte nihil opponente, ex hoc capite processum, cum eo factum, non esse nullum, sic Barbof. cit. cum Gomez, Perez, Claro, Menochio, & aliis ibidem relatis. n. 4. quia, ubi pars nihil opponit, præsumitur juri suo cedere, in ejus favorem condito.

ARTICULUS VII.

Quando, & quomodo finiaturs accusatio criminalis?

Resp. 1. cum omnis accusatio criminalis 93 lapsum 20. annorum à die commissi criminis regulariter tollatur, juxta L. *querelam*. 12. C. ad Legem Corneliam, de falsis; eam tolli tanti temporis præscriptione, quando crimen ex iis est, quod patratum transit, ac non perseverat, cujus rationem reddit Zoësius L. 48. ff. tit. 2. de accusat. n. 29. quia, qui tanto tempore à crimine abstinuit, videtur potius impetu, ignorantia, & infirmitate, coeterisque similibus crimen minuentibus, peccasse, quam dolo & peccandi consuetudine. Nam anteriora, per ea, quæ sequuntur, plurimum declarantur. Dixi, *regulariter*: non ideo, quasi quædam sint crimina, quorum accusatio semper duret; sed quorum accusatio etiam minori tempore præscribitur. Nam injuriarum actio quinquennio finitur per L. 5. C. de Injur. Dixi, *quod patratum perseverat*. Si enim delictum est successfulivum, & permanens (qualiter eveniret, si quis

quis in matrimonio nullo, vel apostasia à vera fide, peristeret) præscriptioni, contra talis criminis accusationem, locus non esset. Ita Zoësius cit. n. 28.

94 Ex hoc coll. i. quando L. 13. ad S. C. Silan. dicitur, *parricidium semper accusari posse*, intelligi, nimirum etiam elapso quinquennio, de quo eadem lex antecederet locuta est; vel intra vicennium, juxta cit. L. 12. Ea verò quæ dicuntur L. *qui falsum*. 19. ad legem Cornel. de falsis (ubi habetur, *accusationem suppositi partis nulla temporis præscriptione depelli*) sunt intelligenda pro casu particulari partis verè suppositi, quod cognitum removeret etiam ab hæreditate; sic enim suppositio in effectu tractum temporis habet successivum, & permanentem.

95 R. 2. Per mortem accusatoris ante latam sententiam condemnatoriam, extingui accusationem criminalem, ex l. *libellorum*. 3. ff. de accusat. ibi: *si accusator decesserit, nomen Rei aboletur, postulante Reo*. Notandum tamen per hoc non impediri Judicem, quò minus ex officio accusationem prosequatur, & ad finem perducat. L. *penult.* ff. de publ. Judic. ibi: *Accusatore defuncto, res ab alio, judicante Præside Provincia, peragi potest*.

96 R. 3. morte accusati extingui accusationem criminalem, & poenam ejus, ex L. *defuncto*. 6. ff. de publ. Judic. ibi: *defuncto eo, qui Reus fuit criminis, & pena extincta est*, L. 3. C. Si Reus, vel accusator, ibi: *frustra ob poenam desertæ accusationis conveniris, cum morte ejus (nimirum accusati) crimen cum pena sit extinctum*: sic enim deficitis, in quem tendit accusatio ad poenam publicam. Ex quo sequitur nec poenam (intellige corporalem) ab hæredibus defuncti exigi posse; quod verum est, etiam in casu, quo criminaliter agitur, ad confiscationem bonorum, vel pecuniariam fisco applicandam, licet lis contestata fuerit. per L. *Ex Judicior.* 20. ff. de accusat. ibi: *Ex Judiciorum publicorum admissis, non aliàs, transcunt adversus hæredes poena bonorum ademptionis, quam si lis contestata, & condemnatio fuerit secuta: excepto repetundarum, & majestatis judicio, quæ etiam mortuis Reis, cum quibus nihil actum est, adhuc exerceri placuit, ut bona eorum fisco adjudicentur, adeo, ut ex bonis suis, quod ex his causis crimen contraxit, nihil alienare, aut manumittere possit. In cæteris verò delictis poena incipere, ita demum ab hærede potest, si*
Tom. V.

vivo Reo accusatio mota est, licet non fuerit condemnatio secuta. Ita L. ex Judiciorum: modò tamen lis fuerit contestata; quia tunc principalis actio non tam ex delicto, quàm ex quasi contractu (qui videtur in litis contestatione intervenire) nascitur.

ARTICULUS VIII.

De Inquisitionibus.

Inquisitio in genere est investigatio alicujus criminis, vel criminosis, legitime facta, à Judice competente; seu, ut loquitur Farinacius tom. 1. praxis criminal. de inquisit. q. 1. n. 2. est informatio delicti, Judicis officio, vel autoritate facta. Nam *inquirere*, est informationem capere. Ex hoc colliges, quòd inquisitio formaliter consistat in primo actu, quo Judex contra Reum procedit; nimirum, cum assumit informationem de delicto; non autem in informationis acceptæ transmissione ad Reum, & subsequentibus actibus; quibus positus;

Quæres 1. Quotuplex sit inquisitio. 98
R. etsi alii cum Sanchez l. 6. consil. moral. c. 3. D. 16. dicant, esse duplicem, *generalem, & specialem*: alios tamen docere esse triplicem. Primam dicunt *simpliciter generalem*, seu *generalissimam*, cum neque personam, nec delicto expresso investigatur, an non in tali loco, vel communitate, sint facinorosi? & hæc fit ex mero Judicis officio, nullo accusante, vel denuntiante. c. *Grave*. de præbendis. c. *sicut olim* 25. h. t. & L. *congruit*. 13. ff. de offic. Præs. Alteram *generalem* (quam etiam vocant *mixtam*) cum constat de delicto, sed investigatur ejus author; quo casu est generalis de persona, sed specialis de delicto; vel constat de auctore, seu homine facinoroso, sed investigantur ejus delicta, ubi respectu delicti est generalis, respectu personæ specialis. Tertiam *simpliciter specialem*, quando de certo, & determinato delicto, contra certam, & determinatam personam investigatio instituitur; & de hac in præsentis potissimum agemus. Primam tamen, & secundam, auctores primæ sententiæ comprehendunt uno nomine *Inquisitionis generalis*.

Quæres 2. quot modis fiat inquisitio? 99
R. quòd tribus: Nam informatio criminis capi potest 1. ex mero officio Judicis, scilicet nullo accusante, denuntiante, vel querulante, adeoque motu proprio, propter obli-

obligationem, quam ex officio habet, provinciam sibi commissam servandi liberam à criminibus, & hominibus criminosis. 2. ad querelam alicujus, quin ipse velit stare in judicio tanquam accusator, sed eà proposità, Judice ex officio suo ad testes, & informationes procedente. 3. ad denuntiationem alicujus publici officialis, qui ad denuntianda delicta deputatus est. Notandum autem, quando dicimus, Judicem posse ad inquisitionem procedere ad querelam, seu accusationem alterius (legitimi nimirum accusatoris) intelligi non tantum ad querelam hominis. Nam præter hominem, cujus proprium est accusare, quatuor sunt, vicem accusatoris habentia; sic D. Thomas 2. 2. q. 67. a. 3. ad 2. nimirum 1. notorietas criminis, ex c. Evidentia, de accusat. & c. Manifesta 2. q. 1. deinde infamia delicti. 3. denuntiatio canonica, quæ fit ad evitanda damna, qualis est ea, quæ fit inquisitoribus. 4. cum proceditur viâ correctionis fraternæ, si Reus correctus fiat rebellis. Tunc enim rebellio subit vicem accusatoris. Sic S. Thomas cit. apud P. Thom. consil. moral. l. 6. c. 1. d. 20. n. 5. V. infra n.

100 Quæres 3. propter quem finem inquisitio fieri possit? R. posse fieri ob triplicem finem. 1. ad puniendum Reum propter bonum publicum; 2. ad impedienda mala cæteroque secutura. 3. ad impediendum, ne indigni eligantur, vel promoveantur. v. g. ad ordines, dignitates &c. Ita Sylvester V. Inquisitio. §. 1. Sotus, de sigillo, membr. 2. q. 6. vel etiam in malo perseverent. Ex quibus colligitur jus inquirendi, extra prædictos fines, porrigi ad actus, ad quos se non extendit; consequenter ejusmodi inquisitiones non modò illicitas, sed etiam invalidas esse; nimirum destitutas omni jure, tam reddente tales actus inquirendi licitos; quàm juris favore, tribuentis valorem in ordine ad effectus, quos cæteroque parit inquisitio legitima.

101 Quæres 4. quis possit juridicè inquirere? loquimur de inquisitione criminali ad vindictam publicam, quæ requiritur ad conservandam Reipublicæ salutem. Nam ea, quæ non tendit ad hunc finem, fieri potest etiam à quolibet superiore legitimo respectu subditi ad correctionem, vel etiam satisfactionem partis læsæ; quo posito R. quòd quilibet Judex, sive secularis, sive Ecclesiasticus possit inquirere, modò sit Judex competens, qui merum imperium habet, sive jus gladii,

& potestatem causas criminales cognoscendi. Constat ex toto tit. C. si à non competente Judice, & c. Irrefragabili. 13. de offic. ordin. Ex quo colliges, quòd non cuilibet judici competat jus inquirendi criminaliter; cum non quilibet habeat jus gladii, & potestatem causas criminales cognoscendi, Sylvester V. Inquisitio. 1. n. 2. q. 1. intellige per se, & directè. Nam incidenter secus fieri potest propter connexionem.

Notandum autem 1. quòd potestas judicis juridicè inquirentis non extendat se ad elicienda occulta, de quibus nulla est publica fama; constat ex c. qualiter. 17. h. t. ibi: *exceptis criminibus occultis*. Ratio est, quòd occulta solius Dei judicio relinquuntur. c. consulisti. Vers. spontanea. 2. q. 5. Nam *latentia delicta vindictam non habent. c. Christiana*. 3. 2. q. 5. hoc est, humano judicio non subjiuntur, ut notat Gloss. margin. in eodem. V. *occulum*; hinc subditi, qui in generali inquisitione interrogantur, etiam sub juramento, non tenentur manifestare delicta illorum, qui nullà laborant infamiâ; quia mens interrogantis solum est, inquirere de alijs publicis; sic Less. l. 2. Just. c. 29. n. 109. Imò nec justè subditos interrogare potest de talibus delictis, quæ probari non possunt in judicio, consequenter nec puniri; quia sic manifestatio tenderet solum ad injustam infamationem, sic Less. cit. Excipe 1. nisi aliter non posset obtineri emendatio criminosis occulti. 2. nisi aliter non posset caveri grave damnum publicum, vel privatum alterius, bonæ famæ illius multum præponderans V. dicenda in seqq.

Not. 2. Reum nullo modo teneri se proderè ad mandata publica, & edicta generalia Judicum. Judex enim non potest procedere contra peccatum omnino occultum, quia hæc divino judicio reservantur, ut notatum est n. præced. quod verum est, licet delictum, vel effectus sit publicus, si peccatum (nimirum actio prout est hujus hominis) sit omnino occultum (*occulum autem proprie dicitur*, quòd nullà ratione probari potest, c. Unico. Ut beneficia Ecclesiastica) Nam Reus potest ipse se corrigere, & ad obviandum scandalo judex satisfacit, si generalissimè inquireat. Et ideo monet S. Chrysostomus relatus in c. quis aliquando, de poenit. dist. 1. ibi: *non tibi dico, ut te prodas*. Unde si crimen reliquit effectum (v. g. damnum tertii) satisfacere potest, & tenetur, esto se non prodas. Ita Navarr. c. 25. in utraque

utraque summa. n. 37. Armilla. V. Inquisitio n. 10. Hinc quando in c. *quidam maligni*. 5. q. 1. excommunicatur, qui libellum famosum ediderit in publicum, nisi se prodatur; intelligendum est, nisi fama lesa sic reparanda sit, ut notat Sanch. l. 6. consil. moral. c. 3. d. 28. n. 8.

104. Not. 3. dupliciter fieri posse, quod judex Reum de admissio crimine interroget. 1. *juridicè*. 2. *non juridicè*. quando judex procedit *viâ tantum accusationis*, tunc *solum* juridicè interrogat (interrogatione nimirum ipsi jure concessa, & Reum ad veritatem detegendam obligantè) quando interrogat *precedente semiplenâ probatione; vel iudiciis manifestis*; si autem tantum *viâ inquisitionis*, vel *canonicæ denuntiationis*, juridicè interrogat, quando interrogat *precedente infamiâ delicti per duos testes probata*, ut dicemus in sequentibus. Ita Sanch. l. 6. consil. moral. c. 3. d. 29. n. 9. Ex hoc patet in præcedenti casu, quando judex per editum publicum præcipit, ut Reus se prodatur de delicto omnino occulto, judicem non interrogare, ac petere *juridicè*.

105. Quæres 5. contra quem inquisitio institui seu fieri possit? 1. Reum, contra quem inquiritur, oportere esse subjectum judici, seu jurisdictioni inquirentis; ita Sylv. cit. q. 3. dicto 1. n. 5. aliàs enim inquirens non est competens, & inquisitio est invalida, ut constat ex c. *irrefragabili*. 13. de offic. ord. & in C. toto tit. si à non compet. jud. intellige, *saltem* quoad illum articulum, de quo inquiritur. Ex hoc sequitur, quod inquisitio facta à iudice seculari contra personas Ecclesiasticas sit nulla; quia Clerici, coram iudice seculari nec civiliter, nec criminaliter conveniri possunt, ut habetur in c. *Clerici* 8. & c. *Cum non ab homine*. 10. de judic. item c. 2. de foro competente, & tenet Farinacius in praxi crimin. v. l. 1. tit. 1. q. 1. n. 55.

106. Quæres 6. an in omnibus delictis possit inquisitio fieri? 1. olim, de jure civili, non potuisse iudicem inquirere ex officio, super delictis, nemine denuntiante, vel querelam deponente; quia *querela* erat remedium ordinarium; *inquisitio*, remedium extraordinarium: hodie tamen facta est medium ordinarium, etiam in foro seculari, ut testatur Fagnanus in c. *qualiter*, & quando. h. t. n. 19. & ideo non est in usu hodie, ut judex ad inquisitionem non procedat, nisi interveniente querelâ, sic Haunold. tom. 6. tr. 3. n. 89. Jure autem canonico semper tale

Tom. V.

erat. c. *Cum dilecti*, de sententia excommunicationis. Et ideo de jure canonico, propter utilitatem publicam, potest de omni delicto inquiri, sed juxta qualitatem inquisitionis, ut dicemus in sequentibus. Cæterum quando agitur de privato alicujus commodo, nec in jure canonico, nec civili, iudex inquirere potest ex officio *nobili*. Nam quæ in iudicio aguntur (intellige causâ privati commodi) ad partis instantiam agenda sunt, juxta L. *qui semel*. ff. de judic. & ubi quis. Excipitur tamen casus, quando inquiritur ad utilitatem pupilli, contra Tutorem suspectum. 2. contra publicos vengalium exactores, ne tributis vexent. 3. cum quæritur, an hic sit idoneus, cui committatur Tutoris officium; ita Sylvester. V. *Inquisitio*. 1. q. 2. Nam hoc postulat ratio boni communis.

Quæres 7. an inquisitio, simpliciter 107 generalis fieri possit nullâ precedente infamiâ, vel indicio criminis? 1. Judicem, vel Prælatum, in hoc casu licitè inquirere ex mero officio, *an sciant aliquod delictum*, vel *criminofum*, de quibus possint secundum jus denuntiare, vel testificari. Constat hoc ex communi praxi Ordinariorum, & Superiorum, quando dioccesin, vel provinciam sibi subditam visitant; & habetur in c. *Placuit*, c. *Relata* 1. q. 1. c. 1. de offic. ordin. c. *sicut olim*. 25. h. t. L. *congruit*. 13. ff. de offic. jud. Advertendum autem, hoc solum procedere in casu, quo inquisitio fit *generaliter* tam de delictis, quàm de personis. Nam ex sequentibus patebit, quid dicendum in casu, quo inquisitio est *generalis de crimine; specialis de persona*: vel e contra. Quare notandum, officium iudicis vulgò distingui in *nobile*, ac *mercenarium*. Illud in jure vocatur etiam *auxilium*, seu *merum officium* Prætoris, ac est, quod exigente salute publicâ, proprio motu sine instantia actoris interponit. L. *congruit*. 13. ff. de offic. Præsid. & hoc fit, quando inquisitio est simpliciter generalis, etiam nullo querulante, nec infamiâ precedente; istud autem est, cum servire debet actioni, & tunc se non extendit ultra petita actoris. L. *ut fundus*. 18. ff. commun. divid. quod contingit ad alicujus querelam, vel repetitâ delicti famâ ad aures iudicis delatâ; hæc enim supplet vires querelæ juxta n. 99. Ex hoc colliges, illam regulam (*ubi nullus actor nullus iudex*) sic accipiendam, ut sensus sit, *ubi merum interesse privatum versatur*, ibi iudicem ex

C 2

officio

officio nihil agere posse; ubi autem aliqua boni publici ratio concurrat, ibi iudicem ex officio nobili procedere debere. Ita Strycius in 4. Inflit. Tit. 17. de offic. Judic.

ARTICULUS IX.

An inquisitio simpliciter specialis, fieri possit iudicè, nulla precedente infamiâ?

108 **R** Esp. negativè; Constat apertè ex c. *qualiter & quando*, 17. h. t. ubi expressè habetur, quòd nullus superior contra subditum per inquisitionem (intellige *specialem*, quoad determinatam personam) iudicè procedere possit, nisi per clamorem, & famam ejus excessus ad aures superioris pervenerit, non quidem à malevolis, & maledicis, sed à providis, & honestis, nec semel tantum, sed sæpè. Et hoc non aliter fieri debere, manifestè probari ex veteri, & novo testamento. Sic Alexander 3. in cit. c. 17. constat 2. ex c. *qualiter, & quando*. 24. h. t. ubi idem repetitur, & statuitur, ad corrigendos subditorum excessus, Prælatus per inquisitionem *specialem* non debere procedere, clamosâ insinuatione non procedente, ne forè per leve compendium, ad grave dispendium perveniatur. Constat. 3. ex c. *Cum oporteat* 19. de accusationibus. ibi: *mandamus, nisi super iis, quæ nobis sunt proposita contra ipsum, famam ipsius lesam esse noveritis, vos ad inquisitionem illorum non subito procedatis.* Ubi gloss. V. *famam*, ait, requiri *infamiam* ad inquisitionem; idem asseritur in c. *Inquisitionis* 21. eodem; imò ibidem additur, quòd, *etiamsi duo, vel plures jurati affirmant*, aliquem ipsis videntibus commisisse crimen, *si infamia non sit*, nullam pœnam ei infligendam, nec Judicem contra illum *ex hoc* posse procedere viâ specialis inquisitionis; quia *paucorum depositiones non infamant*. Et ideo nec ad petitionem eorum, qui clam schedulas, seu libellos porrigunt ad alicujus infamationem, fieri potest inquisitio specialis; quia tales schedulæ non infamant. c. *inquisitionis* h. t. nisi petat, ut statuto illis termino, probent, quæ in schedulis continentur c. *qui clam*. 5. q. 1. & L. *diffamari*. ff. de ingenuis manumissis.

109 Ex dictis colliges. 1. nec inquisitionem simpliciter specialem, nec specialem de persona, licet generaliter solum inquiratur de delicto, & sine procedendi ad vindictam publicam, fieri posse, non præcedente in-

famiâ, ex mero Judicis nobili officio. Ratio clara est ex dictis à n. præced. scilicet est, cum generaliter inquiratur de persona in casu, quo de delicto constat, ignorato auctore. Nam sic vicem accusatoris habet notoritas facti, & inquisitio tali casu fit exigente bono communi, ne tanta delicta impunè transeant; adeoque inquisitio fit quoad personam solum generaliter.

Colliges 2. quando in inquisitione speciali quoad personam non intenditur vindicta publica inquisiti, sed solum evitatio erroris, vel damni (v. g. ne indignus promoveatur, ne inhabiles contrahant) non prærequiri infamiam, ut licitè inquiretur, ut habetur in c. *Cum in multis*. c. *cum dilectus*, de Elect. c. *fm*. de Clandest. deponf. hinc fit, quòd etsi contra jam promotum non possit procedi absque infamiâ (ut mox dicemus) possit tamen contra *promovendum*; sic enim inquisitio non est criminalis.

Colliges 3. ut contra Prælatum jam promotum procedatur v. g. *ad depositionem*, prærequiri non *qualemcunque* infamiam; sed *tantam*, ut sine scandalo tolerari non possit; ut, cum infamatus est de incontinentia, hæresi, dilapidatione bonorum Ecclesiæ, ut expressè habetur in c. *qualiter, & quando* 24. h. t. Colliges 4. ad procedendum per inquisitionem specialem de persona ad vindictam publicam, non sufficere indicia criminis. Nam ad procedendum viâ inquisitionis non sufficiunt duo, vel tres testes, qui dicant, se videntibus commissum crimen, ut constat ex n. 108. quia hi necdum infamant; certum autem est, quòd horum depositio plus sit in judicio, quàm indicia; ea enim sufficit ad procedendum viâ accusationis.

Colliges 5. inquisitionem specialem de persona fieri posse, & alia infamia præcedente, quando inquirendus proprium crimen passus est, quod tamen sic intellige, ut procedat: *si confessio fuit judicialis*. Nam sic facit *notorium*, quod aliam infamiam non exigit (ut dicemus infra) ut per inquisitionem specialem de tali persona Prælatus procedat; non autem, *si foret extra judicialis*, nisi facta coram multis, unde orta sit infamia. Ratio sumitur ex n. 108. Ex hoc colliges. 6. si subditus coram uno, vel duobus, aut etiam coram ipso Prælato, lapsu linguæ, vel alio modo, extra iudicium confiteretur suum delictum; vel superior aperi-

aperiret literas, in quibus subditus suum crimen fateretur, non propterea licere illi procedere ad inquisitionem specialem de tali persona, quia necdum super tali crimine laborat infamia. Colliges 7. Judici non licere ex mero, seu nobili officio procedere ad inquisitionem specialem personae, non procedente infamia ejus; ratio sumitur ex claro jure in n. 108. Quare si tali casu, vel subditum, vel alios interrogaret super crimine talis personae, procederet non juridice, nullusque teneretur aut se, aut alium prodere ex dictis à n. 103. nisi casus foret exceptus, de quo loc. cit.

113 Colliges 8. Judicem, postquam in inquisitione simpliciter generali reperit, esse aliqua crimina, vel criminosos in particulari, necdum posse specialiter inquirere de tali persona, nisi jam labore infamia; ita Sotus Membr. 2. de secreto. q. 6. casu. 5. quia revera talis exceptio (à generali regula in n. 108.) nullo jure probatur, quae principaliter bono alienae famae consulit, gravissimè tamen laedendae, per ejusmodi inquisitiones meri officii. Si tamen Praelatus in inquisitione generali reperiretur flagitiosus, ut sine scandalo, & periculo mali regiminis tolerari non posset, boni communis ratio exigeret specialem inquisitionem ad privandum suo munere.

114 Colliges 9. etiam si in inquisitione speciali de uno crimine, aliud detegatur, de quo inquisitus nondum sit infamatus, non propterea posse contra illum inquire super illo specialiter. Nam, ut constat ex n. 108. jure Ecclesiastico expressè cautum est, ne inquisitio fiat de criminibus, quae infamia non laborant. Nec obstat, quod L. Quod evitandi. C. de condit. ob turpem causam; & L. penult. C. si adversus libert. dicatur: quod, si iudex inquirens de debito pecuniario, inveniat aliud delictum, punire debeat. Nam hoc procedit, si inveniat juxta modum à sacris canonibus concessum; hic enim agitur de materia, quae concernit evitacionem peccati, in qua sequendum est jus Ecclesiasticum, cujus est directè quære saluam animarum remotione peccatorum. Colliges 10. quando Judex procedit ad denuntiationem officialis publici, de crimine notorio, & famoso, non prærequiri ad inquirendum specialiter de illo infamiam. Nam ea, quae per officialem publicum denuntiantur, citra solemnitatem juris cognoscuntur. L. Ea quidem. C. de accusat.

intellige, quando alia publica sunt, & notoria.

Colliges 11. quando crimina sunt in 115 feri, & damnum alterius privati, vel à fortiiori, boni communis, pendet in futurum, Judicem absque illius infamia posse specialiter inquirere contra personam, undecunque illam noverit, propter indicia, & suspiciones, quia sic jus naturale favet innocenti, & exigit, ut ejus impendenti damno caveatur; praesertim, cum infamia requiratur potissimum, ne inquisiti fama inquisitione criminis praeteriti, & jam facti laedatur; ita Sotus casu ultimo. Talia sunt falsum testimonium in judicio, falsis instrumentis uti, calumnia in judicio, iniqua ruzela &c.

Colliges 12. similiter inquire posse 116 specialiter contra personam, non procedente infamia, quando crimina sunt valde atrocia, ut laesa Majestatis in personam; proditio Patriae &c. nam eo casu jus naturae solennitati legum praefendum est. Idem procedit, ubi lex aliquem suspectum habet v. g. famulum domus, cujus dominus domus reperitur occisus. L. 1. §. Occisorum. ff. de Silan. nautas navis, quae submersa est. L. quoties. C. de naufragis &c. Ex dictis sequitur, inquisitionem specialem contra certam personam nunquam fieri licite, non procedente infamia super delicto, & persona, de quo contra illam inquiretur, exceptis casibus à n. 114. relatis; intellige autem de inquisitione ex mero officio, ubi non proceditur, nisi viâ merae inquisitionis; non autem, ubi ad querelam, vel denuntiationem, his positis:

Quæres 1. quæ præscripta sint in c. 117 Qualiter, & quando pro inquisitione? Ea tradit Pirhing h. t. a. n. 55. ex c. qualiter. 24. h. t. & sunt sequentia. 1. ut is, contra quem specialiter inquiretur, sit praesens, nisi per contumaciam se absentet, 2. ut ei exponantur capitula, de quibus inquiretur, ut possit se defendere. 3. ut ei non tantum dicta, sed etiam nomina testium aperiantur. 4. ut inquisitus prius, quam testes, interrogetur de veritate. 5. ut inquisitio fiat in loco, ubi reus habet infamiam. 6. ut Judex ad inquisitionem specialem circa personam non procedat ex mero officio, non procedente infamia personae. Requiritur ergo 1. ut sit praesens; ne scilicet condemnentur inauditus, quod etiam faciunt ea, quæ diximus, 79. deinde, ut ei exponantur pun-

Fama inquirenda, nomina testium &c. nimirum, ut possit se defendere, exceptiones contra testes opponere &c. 3. *ut prius interrogetur inquirendus de veritate, quam testes.* Nam si ipse veritatem fatetur, testibus opus non est. Gloss. in cit. c. 24. V. *redde rationem*; & pœna mitior imponitur. c. *Innotuit.* 20. §. *Multa*, de Elect. 4. *ut inquisitio fiat in loco ubi Reus laborat infamia*; nam ibi melius informatio capi potest, ubi malâ famâ notatus est, præsertim, cum quis in uno, non tamen in altero loco, infamatus esse possit. c. 3. de Elect. c. *Quosdam* 3. cum sequentibus de Præsumpt. 6. requisitum est, *ut sit notatus infamiâ super tali crimine*, de quo inquiritur, ex n. 108.

118 Circa hoc postremum not. 1. non sufficere in hoc casu malam de illo famam, sumptam pro varia voce vulgi, & rumore in populo, carente certis auctoribus, & argumentis fide dignis. Ratio est ex n. 108. Not. 2. nec sufficere malam famam de homine, sumptam pro ea, quæ pro privato commodo, ad effectum probandi suam injustam intentionem adversus alteram, excogitata est. Ratio est ex eodem num. Not. 3. requiri, quod ea fama ducat originem à viris probis, honestis, intelligentibus, fide dignis, non interessatis, & procedentibus ex ratione probabili, seu prudenter approbabili, & sic fama, seu infamia in hoc loco accipitur, cum jura inhihent inquisitionem specialem de persona non præcedente infamiâ, constat ex dictis à n. 108. Not. 4. quod sola mala fama *de homine* nec in civilibus, nec in criminalibus faciat plenam probationem, licet orta sit à personis fide dignis, & gravibus; & hoc in utroque jure, l. 3. ff. de Testibus. §. *ejusdem.* junctâ gloss. ibidem; & c. *si testis.* §. *sape etiam.* 4. q. 3. junctâ gloss. ibid. ita Farinacius l. 1. praxis crimin. c. 5. q. 47. a. n. 3. Jul. Clar. in Pract. §. *fin.* q. 21. V. *sola fama*; cum in re possit esse falsa.

119 Hanc opinionem citati auctores judicant in praxi sequendam à justo iudice adeo, ut *sola fama* nec faciat indicium sufficiens ad torturam, nisi crimen sit occultum, & difficilis probationis; tunc enim fama, si vehemens sit, & legitime probata, torturæ sufficiens indicium præbet, ut vult Farinacius cit. n. 28. Ne tamen Judex, juris imperitus, frequenter solis consiliariis pariter imperitus, aut Notario instructus, se *in anima*, proximum autem *in bonis animi, & corporis*,

graviter lædat, non nisi de consilio virorum juris apprime peritorum ex sola fama ad torturam procedat; cum *in re criminali* non planè liquida, *minus sit, deficere per clementiam, quam excedere per justitiam*, & vindictam publicam; ita illi. Dixi, *sola fama*. Nam si ea sit legitime probata, in civilibus, & ubi non requiruntur probationes liquidò convenientes (prout in *criminalibus*) accedente uno teste de visu, qui sit omni exceptione major, plenè probat; cum in his fama legitime probata semiplenè probet, ut notat Felinus in c. *Veniens.* de Testibus. n. 11. non tamen in *criminalibus*; nam in his fama etiam probata, cum uno solùm teste de visu, etiam omni exceptione majori, non facit probationem luce meridianâ clariorem.

Not. 5. quod, ut judex ad inquirendum specialiter contra certam personam procedat ex mero officio, non sufficiat fama prævia, initium ducens etiam à probis, & honestis viris, ad ipsum delata; sed requiri, ad ipsum delatam esse *sapè*, cum insinuatione clamorosa, ut habetur c. 17. & 24. h. t. superius n. 108. relato; & prius, quam ad inquirendum procedat, ut duobus saltem testibus receptis probet, quod suam inquisitionem præcesserit requisita fama criminis; sic Julius Clar. cit. q. 6. n. 12. & alii. Not. 6. cum dicimus inquisitionem specialem non præcedente infamiâ esse nullam, & invalidam, locum habere non tantum, ubi inquirat Judex delegatus, sed etiam *ordinarius*, ita, ut neque hic specialiter inquirere possit de persona particulari non præcedente ejus infamiâ, ut constat ex n. 108. sive procedat inquirendo ad denuntiationem voluntariam, ut apertè dicitur in c. *Inquisitionis*, de quo ibid. sive ex mero officio, ut habetur loco cit.

Not. 7. inquisitionem specialem, factam *in* invalidè, nimirum non præcedente infamiâ Rei, non revalidari, licet postea producantur testes, qui plenè probent delictum, de quo ante infamatus non fuit inquisitus; quia tractu temporis, seu intervallo, non sanatur vitiosum initium per Reg. 29. ff. de Regul. jur. Not. 8. in iudicio inquisitionis Judicem non posse tenere locum actoris, seu accusatoris. c. *Torus.* 10. de verb. signific. & habetur c. 1. & 2. 4. q. 4. Ideo etiam in c. *qualiter*, requiritur *fama denuntians*, & *clamor deferens*.

Not. 9. quæ à n. 117. præscripta diximus

mus in c. *qualiter*, observanda esse non tantum in casu, quo contra subditos, non Prælatos, specialiter inquiritur, sed à fortiori, quando contra Prælatum, ut dicitur in cit. c. *qualiter*; & ideo ad specialiter procedendum contra istos, non sufficit qualiscunque infamia, sed debet esse talis, ut sine scandalo tolerari non possint, ut dictum est ibid. Not. 10. modum procedendi per inquisitionem præscriptum in c. *qualiter* 24. §. *debet*, non esse servandum ex obligatione in omni inquisitione. Nam 1. non servatur in inquisitione simpliciter generali, seu generalissima, ubi fit inquisitio tam in capite, quam in membris alicujus Ecclesiæ, civitatis, Provinciæ &c. ut dictum est n. 107. Secundò nec in casu, quo fit inquisitio specialis de certa persona non ad puniendum, sed ne ad certa munia, dignitates, vel actus celebrandos indignus, aut inhabilis admitatur. 3. nec in casu quo fit ad poenam ad denuntiationem ejus, qui ad hoc ex officio tenetur, huic enim nisi notorium denuntiet, non creditur; in notoriis autem ipsa notoreitas delicti vicem accusatoris habet, ex n. 99.

123 Solùm igitur in casu, quo inquisitio specialis, vel ex mero officio, vel ad denuntiationem alterius *voluntariam* (qui scilicet non tenetur ex officio) fit contra certam personam ad poenam publicam, modus procedendi præscriptus in c. 24. §. *debet*. h. t. ex obligatione observandus est, sive inquisitio fiat contra Prælatum, sive contra subditum non regularem, ut constat ex cit. §. *debet*. Ita Sanch. l. 6. consil. moral. c. 3. d. 41. n. 1. Dixi *non Regularem*, si enim inquisitio fit contra *Regularem*, solùm ad correctionem, vel poenam regulæ, servandus est modus procedendi præscriptus in particularibus Religionum constitutionibus; in poena tamen publica, v. g. remotione Abbatis, vel Prioris conventualis ab administratione, vel officio, servandum erit, c. *qualiter* 24. ut ibidem habetur.

124 Et ideo Sanch. cit. c. 8. d. 1. n. 3. ait omnino tenendum, ad inquisitionem specialem, etiam à superiore Regulari, ad poenam publicam (qualis est depositio, incarceratio, ut notat idem. c. 3. d. 25. n. 4.) faciendam de delicto gravi contra Religiosum in particulari, eodem modo prærequiri infamiam; quia textus in c. *qualiter* 24. c. *Inquisitionis*. c. *cum oporteat*. h. t. universaliter, & indefinite loquitur; & in c. *Licet Eleri*,

de simonia, expressè fit mentio. *de infamia contra Religiosum*. Videtur etiam expressè de mente S. Thom. 22. q. 33. a. 7. ad 5. ubi dicit, Prælatum Regularem non posse inquirere delicta, nisi in casibus, in quibus potest *Judex Ecclesiasticus, vel secularis*.

Nec obstat, quòd in c. *qualiter* 24. h. t. 125 postquam dictum est, *non posse inquiri specialiter, non precedente infamia*, subjungatur: *hunc tamen ordinem circa Regulares personas, non credimus usque quaque servandum*. Nam hoc opponitur ibi solùm ordini servando, quando inquiritur ad depositionem Prælati, vel removendum ab administratione, ut colligitur 1. ex verbis immediatè sequentibus, ibi: *qua* (scilicet personæ regulares) *cum causa requirit, facilius, & liberius* (hoc est, licet infamia non sit tam gravis, qualis ad remotionem Prælati præcedere debet) à suis possunt administrationibus removeri.

Colligitur 2. ex illis verbis: *non credimus usque quaque* (hoc est, *tam exactè* in omnibus punctis supra præscriptis) *servandum*. Nam per hos textus non voluit indicare, *non requiri* in inquisitione contra Regulares, quòd requiri ex sacrarum litterarum auctoritatibus manifestè probatur, sed ad summum, *non omnia tam strictè* (quæ juris humani dispositione requisita sunt ad inquirendum contra Prælatum) debere præcedere ad inquirendum specialiter, & puniendum subditorum excessus, nisi præcedente infamia, ex sacrarum litterarum auctoritatibus, manifestè probatur, ut apertè dicitur in c. *qualiter* 24. ergo.

Accedit clarus textus in c. *Inquisitionis* 127 h. t. ibi: *ad hæc respondemus, nullum esse pro crimine, super quo non laboret infamia, seu clamorosa insinuatio non præcessit, puniendum; imò nec depositiones contra eum recipi debere*; ratio datur, quòd inquisitio fieri debeat solummodo super illis, de quibus clamores aliqui præcesserunt.

Nec obstat doctrina, quam tradit idem Sanchez. c. 3. d. 25. n. 6. dicens, ad inquirendum contra Prælatum *Regularem* non requiri tantam infamiam, quanta ad procedendum contra Prælatum *secularem*; adeoque contra illum sufficere infamiam, quæ sufficit adversus alium privatum: nam hoc negatur; quia cum concedat capitulum 24. h. t. (præquirens infamiam) universaliter loqui, ut constat ex n. 124. & seqq. atque adeo etiam de Regularibus non obstante §. *hunc tamen ordinem* in n. 125. & seqq.

consequenter æquè de subditis regularibus, ac non regularibus: idem dicendum venit, quando loquitur de infamia prærequisita ad inquirendum contra Prælatum, sive regularis sit, sive non sit.

§. I.

An, ut inquisitio criminalis de certa persona, licite fiat, jure naturali, vel divino, prærequiratur infamia.

129 **V**idetur omnino, quòd sic. Nam 1. ipsa ratio suadet, quòd Judex in criminalibus, per criminalem inquisitionem criminis de persona particulari, non possit procedere, nullo accusante, vel querulante, aut alio vicem accusantis obeunte, ut docet D. Thom. 2. 2. q. 67. a. 3. quia Judex est *Justitia animata*; justitia autem ex natura rei est inter duos: ergo, ut Judex in criminalibus licitè procedat, adesse debet accusator, seu actor, & Reus; in delictis autem, quæ non sunt in damnum tertii, sola infamia obit vicem accusantis, ubi abest notorietas delicti, & reliquæ, quæ vicem accusantis obtinent, de quibus infra, ergo.

130 Probatur 2. quod requiri, ac fieri debere, manifestè probat sacrarum literarum autoritas, videtur juris Divini; sed quando ad inquirendum criminaliter proceditur contra personam particularem, infamiam prærequiri, nec aliter Prælatum debere procedere, manifestè probat sacrarum literarum autoritas, ut dictum est ex c. *qualiter* 24. h. t. ergo. Ita tenere videtur Navarr. l. 1. de restit. c. 4. n. 59.

131 Contrarium tenet Sanchez l. 6. consil. moral. c. 3. d. 18. n. 2. dicens: licet valde consonum sit juri naturali, & Divino, ad inquisitionem specialem in gravi crimine, de persona particulari, non procedendum absquè infamia; propriè tamen esse de jure solùm humano. Primam partem suadent probationes allatæ tum ex ratione, tum autoritate; secundam autem docet haberi ex eo, quia nullum est tale præceptum in sacris litteris; autoritates autem, de quibus in c. *qualiter* 24. h. t. solùm explicare factum Divinum, conforme rationi naturali, cujus imitatione idem servandum esse præcepit Ecclesia. Addit quòd à Pontifice in Ecclesia; & Principe in foro suo, lege statui possit pro magna causa (v. g. *si essent frequentissimi criminosi vel gravissimum soc-*

lus) ut depositio duorum, vel trium, vicem ageret accusatoris, & inquireretur, sicut id statuit de infamia, non autem à Prælati, aut Judicibus inferioribus, nisi in casibus exceptis à lege, vel consuetudine legitima.

Mihi dicendum videtur, inquisitio- 132 nem specialem de certa persona non esse illicitam, *jure natura*, licet non præcesserit infamia, sed solùm fide dignorum depositio, aut indicia criminis à tali persona commissi, aut committendi, quæ faciant prudentem fidem, consideratà tamen necessitate boni communis hoc exigentis juxta dicenda infra. Nam si Judex in tali casu procedat per inquisitionem, nihil agit dissònum rectæ rationi, ut patebit ex seq. Et hoc procedit etiam in casu, esto tendat ad punitionem criminis ad vindictam publicam; tum quia commune bonum exigit, ne delicta gravia, præsertim ea, quæ valdè noxia sunt Reip. impunita maneat, cum sit medium perquam necessarium ad alios à similibus, metu pœnarum, quas executioni datas vident, coërcendos, tum, quia finem illum intendere potest Judex procedendo per viam accusationis, ex talium depositione, in accusationem conversà.

Nec obstat, quòd *infamare proximum*, 133 retinentem adhuc jus ad integritatem suæ famæ, sit prohibitum *jure natura*; *si hoc fiat non exigente justà causà, vel jure alterius, præsertim præponderante damno ejus*, quod taliter inquisitio nascitur; 1. quia hoc ipso, quòd habeatur depositio, aut indicia fide digna criminis commissi, inquisitus, aut inquirendus apud Judicem, & Magistratum, cui hæc nota sunt, *non retinet amplius certam possessionem suæ famæ*; 2. hoc ipso per tale factum, de quo duo, tres, aut plures credibiliter deponunt; aut indicia, quæ factum prudenti credibilitate produnt, *ipse damni sui causa est*. 3. tali casu, ne delicta maneat impunita, ne malum serpat amplius, ne laxetur habena vitii per impunitatem criminum, non modò justà causà, sed ut jus Reip. quod habet, procurandi communem salutem, exigit veritatis debitam investigationem, etiam ad vindictam publicam; ergo tali casu inquisitus, aut inquirendus, nec patitur damnum *injustè* nec ex causa *nonjusta*, nec jure alieno, non præponderante, id exigente.

Nec urget argumentum desumptum à 134 correctione fraterna, quam dicunt esse de præ-

præcepto naturali, exinde sic arguendo: qui post emendationem proximi procedit ad accusandum vel denunciandum, agit contra præceptum naturale, ac divinum; ergo etiam, qui ad judicialiter inquirendum de illo in particulari. Quia in hoc casu inquisitus, aut inquirendus supponitur emendatus; cum inquisitio procedat ad solam punitionem criminis. Agimus enim hic tantum de inquisitione proprie criminali. Nam *id*, quod concernit obligationem correctionis fraternalis, constitutum ex dicendis à num. 213, & seqq. Cæterum quantum est ad præsentem questionem, dicendum est, à correctione fraternali, in casu quo corrigendus *jam emendatus est*, non rectè argui ad inquisitionem criminalem: nam in casu *emendationis jam obtenta*, satisfactum est fini, quem principaliter, ac directè querit correctio fraternalis; hæc enim purè tendit ad emendationem fratris: at inquisitio criminalis principaliter, & directè querit punitionem criminis, & vindictam publicam, cujus reatus etiam in emendato remanet, & cavendis ejusmodi malis in republica, hujus indemnitati debetur. Accedit, quòd in nonnullis delictis, etiam occultis, & non probabilibus (seu quæ probari non possunt, esto sciantur physica certitudine) non semper locus sit correctioni fraternali, ut dicemus à n. præsertim secundum ordinem præmittendi monitionem privatam; tum ad hoc non juvante, testium adhibitionem; ac demum istà quoque non fructificante, denuntiationem, qualiter contingit in criminibus periculosis, quæ moram non patiuntur, nisi statim poenis gravibus suffocentur, ne ultrò serpent.

135 Ex hoc colliges, à nobis non negari, prohibitum esse jure naturali, *proximum infamare* per specialem inquisitionem judicialem, etiam criminaliter intentatam; si inquirendus retineat possessionem bonæ famæ apud eos, quibus ex obligatione incumbit vigilare pro salute reipublicæ sibi commissæ; atque adeo, quando non inducuntur ullà justà causà id exigente: secus tamen est, si apud eos vel notabiliter gravibus indicis, ac prudenti credibilitate, vel fide dignorum, nec ullà ratione suspectorum depositione gravatus sit; at totum hoc contingere potest citra id, quod, præcedat infamia: ergo.

136 Colliges 2. etsi dicamus in certis casibus, licitam esse *jure naturali* specialem in-

Tom. V.

quisitionem criminalem, etiam non præcedente infamiâ, sed solâ prudenti credibilitate, vel fide dignorum depositione; jure tamen Ecclesiastico non licere, ut dictum est num. 131. nisi in criminibus exceptis, de quibus à n. 114. & seq. Colliges 3. plurimum cavendum iudicibus Ecclesiasticis æquè, ac Laicis, ne judicialiter inquirent de persona particulari, *præcisè ad criminis punitionem*. 1. ex quacunque solùm credibilitate, vel hominum quorumcunque depositione. 2. nisi id ipsum exigat communis necessitas præponderans damno, quod in fama patitur inquisitus. Ratio primi est, quia id non licet, etiam in casu præcedentis cujuscunque infamiæ, ut notavimus n. 108. & frequentissimè contingit ex tam facili credulitate, innocentes acerbè, & graviter in fama lædi: Ratio secundi est, quia seclusà tali necessitate iudex non procederet *justà causà* id exigente.

Colliges 4. à casibus jure permissis, 137 (quibus iudici licet criminaliter inquirere inquisitione speciali de aliquo in particulari nõ præcedente infamiâ, sed prudenti solùm credibilitate) non rectè fieri extensionem ad alios casus, vel propter identitatem, vel majoritatem rationis, nisi consilio valdè prudenti eorum, qui gravi necessitate boni communis id exigi justis de causis in aliquo casu particulari arbitrarentur. Nam hæc extensio causa est malorum sæpe gravissimorum. Ratio est, quia, ut sapienter, & planè salubriter Greg. 14. in constitut. *cum aliis nonnulli*, edità 1591. de immunitate Ecclesiastica loquens animadvertit; *Sepè numero sequitur, ut infima interdum conditionis Laici, non modò juris, sed etiam literarum penitus ignari, & imperiti, dum, quasi potestates, aut Ministri curiæ secularis, in aliquo castro, aut oppidulo jurisdictionem exercent, facultatem, & indulgentiarum limites longè excedant, eaque suo arbitratu in sensus minus rectos, & ab intentione concedentis (aut dispositionis, vel legis) omnino alienos detorqueant, & illorum prætextu, quicquid sibi in mentem venit, præsumant, in grave jurisdictionis, & immunitatis Ecclesiastica præjudicium; locorum & personarum divino cultui dicatarum contemptum; ipsius divine Majestatis offensam, & scandalum plurimorum.*

Unde his cavendis ibid. §. *Hæc itaque*. 138 sub poenis gravissimis statuit, *ut indulta, extra casus permissos extrahendi ab Ecclesiis certorum criminum Reos, à Prædecessoribus suis*

D

com.

concessa, deinceps nullo modo valeant; nec excusis etiam urgentissimis, ac necessariis, & equipollentibus casibus, vel ex paritate, identitate, aut majoritate rationis, extendantur ultra casus in ea constitutione, nominatim, expressos. Et quamvis hic loquatur solum de immunitate Ecclesiastica, quæ in non paucis est juris solum humani; merito tamen suadet naturalis ratio, vitandas ejusmodi extensiones, quæ lædunt immunitatem famæ, quæ est de jure naturæ, ubi eas non exigit evidens, ac gravis necessitas reipublicæ privati hominis damno præponderans.

§. 2.

An, & quo sensu verum sit, in criminibus publicis, & exceptis, amplissimam Judicibus esse arbitrandi libertatem?

139 **R**esp. iniquum esse illorum judicium pronunciatum, & multo magis praxim, quod in criminibus publicis & exceptis, seu gravioribus, & atrocioribus amplissima sit arbitrandi libertas, nec observanda sint, quæ jura in aliis observanda præscribunt, sufficereque probationes longè minores, quàm in vulgaribus, non paucis se fundantibus in eo, quod imputatur Julio Claro in Pract. q. 6. §. Præterea scias, dicenti: hodie diffamationis solennitatem in inquisitionibus recessisse ab aula; ratio est, quod nullâ consuetudine, vel praxi etiam immemoriali possit fieri licitum, ac justum, quod est intrinsicè, ac antecedenter ad omne jus positivum malum; at ex indiciis quantumcunque levibus, posse judicem ex sua libertate procedere in criminibus exceptis, seu atrocibus, antecedenter ad omne positivum jus humanum, atque adeo intrinsicè est malum; ergo ma. videtur certa; quia nulla consuetudo potest licitum facere, quod jure naturæ illicitum est, ut tenet communis; cum sic destituatur actibus, qui rationabiles sint, prout requiritur ad consuetudinem inducendam; ad hoc enim requiritur, quod non sint contra jus naturale divinum, seu, ut possint esse materia legis, prout dicitur in titulo de consuetudine. Min. prob. quod ex se est rectæ rationi dissonum, antecedenter ad omne jus positivum est intrinsicè malum; sed ab humano judice in criminibus exceptis, seu atrocibus, ex levibus indiciis, nullo juris ordine servato, posse procedi ex arbitrio, & libertate, ex se est rectæ rationi dis-

sonum. 1. quia per hanc arbitrandi libertatem evidens periculum est, frequenter innocentes pœnaliter lædendi, non tantum in bonis famæ, sed etiam corporis, & fortunarum, propter communem præsertim inferiorum judicium imperitiam, & habendi cupiditatem. 2. puniendi non convictos, solum temerè suspectos tam in re, quàm apud judicem; & innocentes, quod est contra prima naturæ principia; non enim potest esse Reus apud judicem, quia talis non probatur saltem in tantum, quantum exigit Reus in crimine vulgari.

Hujus ratio etiam ex eo est, quia, cum 140 agitur de gravi periculo mali, proximo pœnaliter inferendi, vel impendentis, ipsa naturalis ratio suadet, contra crimen, & personam, de qua agitur, requiri graviora, & vehementiora indicia, quàm si agatur de minori, ut colligitur ex c. Ubi periculum. de Elect. in 6. ibi: ubi periculum majus intenditur, ibi procul dubio est plenius consulendum; & ratio est; nam si periculum mali, ex vulgari crimine nascituri Reo, non potest adiri secundum rectam rationem, nisi adsint indicia facti, quæ fundent justam actionem judicis quæ talis ex mero officio; à fortiori sequitur idem dicendum; ubi crimen est atrocius; cum sit periculum majoris mali, ex tali crimine nascituri Reo: ergo sicut in vulgaribus, sic in atrocibus secundum rectam rationem non licet judici procedere ex libertate, & arbitrio suo; sed, juxta probationem delicti saltem eam, quam exigit, ut justè procedat contra vulgare delictum; at in hoc judex nequit procedere solum arbitrariè, & ex meris conjecturis, juris ordine contrarium exigentis posthabito; ergo minus in graviori.

Deinde, quod in gravioribus delictis 141 sufficiant solum conjectura, & leviora indicia, imò minora, quàm in vulgaribus, ad concludenter pronuntiandum de Reo? (aliud est, conjecturaliter) ex nullo capite licitum suadet. 1. non ex eo, quod crimen sit difficilis probationis; nam contra rectam rationem ageret judex procedendo concludenter contra Reum, nimirum ad inquirendum specialiter, torquendum, condemnandum propter leviores tantum probationes, per meras nimirum conjecturas, & non sufficientes ad actum judicium in vulgari crimine; ergo minus ex iisdem juxta rectam rationem ager in gravioribus; concluderet enim plus, quàm mereantur principia conclusionis,

sonis, quod sanè non congruit rectæ rationi. Cujus ratio est, quia ex eo (quod crimen sit difficilis probationis) principia, quæ non sufficiunt ad prudenter concludendum contra Reum in crimine vulgari, non invadunt firmiter; & ex illis pronuntians concludenter in crimine vulgari, contra rectam rationem ageret inferens firmiter sententiam ex principio insufficienti, ac debili; ergo multò magis ageret contra rectam rationem similiter concludendo in crimine graviore præsertim, si (ut volunt hujusmodi iudices) sufficerent in atrocioribus adhuc leviora indicia, quàm in vulgaribus.

142 Nec juvat commune refugium, quod dicunt, id exigi à communi bono, ut in delictis atrocioribus incunctanter procedatur, ne malum vel serpat in plures, vel erumpat in flammam, interitum Reipublicæ, aut damna salutem gravissima, parituras. Nam nemo negat in tam periculosis casibus subveniendum esse laboranti, vel periclitandi Reipublicæ; sed per ea remedia, quæ recta ratio, & naturale lumen non reprobant. Nam respublica, bene ordinata, non petit sui conservationem per media, quæ pugnant, ac opponuntur rectæ rationi, ut per se manifestum est. *Uti conjecturis, ut conjecturis tantum*, sanæ mentis est, & utile; sed non, *uti illis, ad concludendum certius, aut firmiter, quàm merè conjecturaliter*. 1. Nam majus periculum non facit, quòd conjecturæ fiant *firmiores ad plus concludendum* de commisso delicto, quàm ipsa mercantur; ergo si ex levibus solum conjecturis concludere de commisso delicto vulgari est contra rectam rationem, & iudici naturaliter illicitum; à fortiori erit contra rectam rationem, & iudici naturaliter illicitum, concludere, ex levioribus adhuc conjecturis, de commisso crimine atrociori, & excepto; maximè, si procedat, criminaliter, & ad vindictam.

143 Dices: ergo nunquam licebit Judici ex meris conjecturis procedere; hoc autem dici non potest, quia sic everterentur omnes præsumptiones, quibus tamen est usus continuus in utroque jure. Deinde aliud est, quòd mera conjectura commissum crimen non nisi conjecturaliter probent; aliud, quòd ad procedendum, in criminibus exceptis, & valde atrocibus, ad criminaliter inquirendum de persona particulari, vel etiam torquendum, aut condemnandum, non sufficiant. Nam quòd inhibeatur in delictis vulgaribus, non est tantum periculum, esto Ju-

Tom. V.

dex non procedat, nisi ex sufficientibus indicis secundum leges; at in atrocioribus commune bonum propter pericula tantorum malorum, longè oppositum petit. Re. ex meris levibus conjecturis, per inquisitionem specialem procedere criminaliter, aut torquere, vel condemnare, in delictis vulgaribus, nunquam licere Judici, quando illæ nec semiplenè probant delictum; esto procedere possit ad inquirendum generaliter, & deprehensis tunc sufficientibus indicis, ex quibus persona inquisita perdat possessionem famæ, ulterius: at sic non evertuntur omnes præsumptiones, quæ propriè tales sunt, & in jure receptæ, ut aliàs constat. Ad alterum Re. omnino, conjecturas, quæ non sufficiunt in criminibus vulgaribus, aut illis adhuc leviores, nullo modo, imò multò minùs sufficere ad illos actus in atrocioribus, ad id, quòd petitur ab exigentia boni, jam dictum est n. 142. Prius igitur probandum foret, quòd, *sic procedere*, non sit dissonum rectæ rationi, quàm assumatur, *talem modum procedendi*, exigi à bono communi; nisi enim illud præsupponas, respublica bene ordinata ad sui conservationem exigeret medium luminis naturæ oppositum, quod sanè est absurdum, & contra naturam bonæ ordinationis politicæ, seu civilis, quæ non debet esse contra, sed juxta naturale lumen.

Ex hoc etiam responderetur ad id, quod 144 ad sui tutelam aliqui desumunt ex Julio Claro, prout notavimus n. 139. Nam ad hoc respondet Wagnereck in Exegesi ad c. Qualiter 24. not. 4. h. t. esse temerarium dictum, quòd hodie solennitas diffamationis recesserit ab aula, prout imputatur Julio Claro. Hic enim non indistinctè dicit, de consuetudine non requiri, quòd in inquisitione non sit necesse, præcedere malam famam; sed solum quòd secundum hodiernam praxim, Judices non incipiant ab inquisitione speciali contra aliquem; sed à generali, petendo, quis delictum commiserit? si de commisso constat, vel an aliqua crimina vigeant? & si sic generaliter quaesiti, nominent aliquem in specie, posse inquirei specialiter contra nominatum, etiam non præcedente infamiâ. Ex hac autem doctrina nullam firmitatem accipit eorum legistarum, aut Judicum opinio (quam impugnamus) in criminibus exceptis, & atrocioribus, licere, ab omnibus simpliciter recedere, esse amplissimam arbitranda libertatem, sufficere se vem etiam, &

D 2

Et minimam umbram criminis. Quia nulla consuetudo, nulla humana Reip. (quantumvis gravis) necessitas, potest licitum facere, quod lumini naturæ, seu rectæ rationi dissonum est; eam porro arbitrandi licentiam in ejusmodi casibus ex umbra delicti, aut conjecturis etiam levissimis, imò nec ad procedendum in vulgari crimine sufficientibus, salva lege naturali à fortiori esse dissonam rectæ rationi, ex dictis constat: ergo

S. 3.

Quæ sint indicia sufficientia ad specialem inquisitionem criminalem?

145 **C**um sæpè constet de commissio criminis, sed ignoretur ejus author; subinde tamen sint quædam indicia, seu conjecturæ, quibus persona quædam particularis in suspicionem trahitur, tanquam ab ipsa patratum fuisset illud crimen; quæstio est, quæ indicia, seu conjecturæ sufficient, ut ex illis iuste, ac salvo jure tam naturali, quam positivo, contra illam specialiter inquiratur inquisitione criminali? Nam non qualibet indicia sufficere, certum est; cum talis inquisitio fieri non possit, quin inquisitus, de statu bonæ famæ, dejiciatur; quod, cum jure naturæ illicitum sit, *si iniuste fiat*, utriusque requirit in inquirente tam graves causas procedendi per ejusmodi inquisitionem, quibus jus famæ, quod habet inquisitus à natura, merito, ac iuste posthaberi debeat, & locum non habeat; consequenter ex causa ad inquirendum impellente Judicem, hæc inquisitio *iusta* evadat, seu *justificetur*.

146 Pro resolutione supponendum. 1. *probationem* in genere esse, rei dubiæ, per aliquam media, ostensionem, ut ait Sylvester V. *Probatio*; & hanc, ut notat Gloss. in L. *Testium*, ff. de testibus. V. *speciem*, esse duplicem, nimirum *plenam*, seu, quod idem est, perfectam, ac sufficientem; & *semiplenam*, seu semiperfectam. Supponendum 2. plura esse media, quibus habetur plena, seu perfecta rei dubiæ probatio ad hoc, ut iis habitis Judex iuste procedat ad sententiam. Inter ea numerantur primum duo, vel tres testes, omni exceptione majores, ut habetur c. *Tua* 8. de cohabit. ibi: *si vero publicum est, non ex evidentia, sed ex fama, eo casu ad condemnationem eorum sola testimonio* (id est, testium dicta non jurato-

rum, ut habet rubrica) non sufficiunt: cum non sit testimonio, sed testibus (intellige juratis) judicandum. 2. privilegia, seu instrumenta certa, & indubitata, juxta c. *Tua* de Excessibus in 6. Tertio, scriptura librorum antiquorum, quæ reservantur in custodia publica, & fideli, ut dicitur c. *Ad audientium* 11. de Rescript. Supponendum 3. probationes esse in triplici gradu *certitudinis*, & evidentia. Nam quædam est *evidentissima*, quæ scilicet fit per media, quæ in jure habentur pro certissimis, & indubitatis; talis probatio est, quæ fit per clarissima, & indubitata instrumenta, vel testes plurimos, ac probatissimos. Altera est *evidens*; quæ nimirum fit per media, quæ in jure habentur tanquam clarè, ac certò, certitudine morali, suadentia rem, de qua dubitatur, sic esse, vel non esse. Talis est, quæ fit per testes communes in numero requisito. Tertia demum est *minus evidens*, nimirum facta per conjecturas, & præsumptiones, ita Sylvester, loco cit. q. 1.

Supponendum 4. *indicium* (prout 147 usurpatur in utroque jure) esse medium quoddam intellectuale, confurgens ex quadam circumstantia singulari, unde veritas elici queat. Et ideo *indicium*, hic idem est, ac *conjectura probabilis*, ut dicitur L. *Indicia*. c. de rei vind. & clarius L. *fin*. C. de probat. Alii dicunt: *indicium*, esse *signum demonstrativum delicti, vel alterius rei, de qua queritur, & ad indicium probationis*. Sic Pereyra in Elucidario n. 1249. *Indicium aliud est leve, aliud probabile, seu grave: aliud violentum*. *Indicium leve* dicitur, quod communiter fallit, seu à quo communiter contingit abesse veritatem; *probabile* seu *grave*, cui communiter contingit adesse veritatem, & vehementer movet animum ad aliquid credendum, vel asserendum: *Violentum*, quod ita movet animum ad assentiendum alicui rei, ut in ea, tanquam vera quiescat, neque curet ulterius investigare. *Indicium probabile* alii vocant *semiplenum*; & *violentum*, *plenum*, ut videri potest apud Pereyram loco cit. qui n. 1251. *violentum* hic sumit pro certo, nimirum moraliter, juxta c. *lucris*, 12. de Præsumpt. ibi: *taliter respondemus, quod ex hujusmodi violenta, & certa suspitione fornicationis, potest sententia divortii promulgari*.

Supponendum 5. *præsumptionem* esse 148 conjecturam, seu divinationem in rebus du-

dubiis, per rerum circumstantias frequenter evenientibus. Pereyra cit. n. 1250. ait: *proprie præsumptio*, est illa ipsa *opinio, cogitatione percepta*, antequam argumentis aliis rem probaveris. Præsumptio multiplex est; alia *juris tantum*, quando jus in dubio ex verisimili aliquid præsumit; alia *juris, & de jure* (quæ etiam dicitur *necessaria*) quæ fit, quando jus aliquid præsumit, & ulterius disponit ita esse, nec posse probari contrarium. Ex hoc videtur colligi, præsumptionem fundari in indiciis. Hinc præsumptio *temeraria* dicitur, quæ fundatur in levibus indiciis; quæ in gravibus, seu probabilibus, *probabilis*, & universalis, cui statim, donec contrarium probetur, & ante contrarii probationem, facit semiplenam probationem; ac inducit purgationem, maxime famam crebrescente, c. *si quis*. 4. de purgatione canonice. ibi: *si quis de gradu Ecclesiastico verisimilibus suspicionibus fuerit propulsatus, canonicè se expurget.*

149 Supponendum 6. præsumptionem, quæ fundatur in indiciis violentis, dici *violentam*; & hæc in eo differt à *vehementi*, seu probabili, quòd præsumptio vehemens non plenè probet, c. *litteris* 12. de præsumpt. *violenta* verò plenè probet, licet recipiat probationem in contrarium c. *nec aliqua*. 27. q. 1. sic Pereyra cit. n. 1255. intellige, in casu, de quo contra præsumptionem juris, & de jure admittitur, de quo alibi. Illud præterea notandum, quòd inter *fictionem* & *præsumptionem* juris, detur differentia; nam fictio est adversus veritatem in re possibili ex justa causa dispositio. Et ideo tantum operatur in casu ficto, quantum veritas in casu vero; & nunquam dicitur veritati contraria; quia jus facit ens de non ente, hoc est disponit, ut talis casus fictus habeat eosdem juris effectus, qui aliàs attribuuntur casui vero: præsumptio autem in dubio stat, ac eatenus solum, quòd *pro vero* ex illa habeatur, quatenus in contrarium nulla appareat probatio; his præmissis:

150 32. jure naturæ iniquam esse inquisitionem criminalem specialiter contra personam; quæ ad usque illud tempus retinuit statum illæse dignitatis, seu boni nominis, si fiat ex levibus solum indiciis & conjecturis. Nam actio, quæ tertio grave damnum causat, concepta ex purè temeraria conjectura, jure naturæ iniqua est, sed ea inquisitio, tertio (nimirum inquisito) causat grave damnum in bona fama, & nomine, cujus

possessionem retinuit hactenus; ergo si procedat ex indiciis, & conjecturis solum levibus, jure naturæ est iniqua. Confirmatur, quia in judicio, de causis criminalibus, ad justè condemnandum requiruntur probationes luce clariores. Nam *in dubio sanctius est absolvere, quàm condemnare innocentem*. L. *Sciatis cuncti*. C. de probat. & revera id docet lumen natura. Nulli enim fit injuria, si absolvatur Reus, qui de commisso crimine non est liquidò convictus; secus, si innocens condemnatur, præsertim ex indiciis, quæ non fundant, nisi temerariam præsumptionem; ergo etiam requiruntur probationes luce clariores, ut judex justè condemnet criminaliter inquirendum ad jacturam sui nominis, quæ fit per ejusmodi inquisitionem specialem; ergo licet adessent indicia criminis non tantum probabilia, sed etiam violenta, adhuc non posset taliter judex inquirere, nisi luce clariores probatione constet, *adesse illa indicia.*

Ex hoc colliges 1. etsi *jure naturali* non sit illicita inquisitio criminalis contra personam particularem non præcedente infamia, ut diximus; & eodem jure sufficiat, adesse indicia, vel probabilia, vel violenta commissi ab eo criminis: hoc tamen intelligendum esse, quando judici ea indicia luce clariores probatione constant; ratio est tum ex priori num. tum quia licet indicia violenta, seu certa, *ceterò cogmita* pariant certam probationem; secus tamen est, si sint *cognita solum temerè*, vel fallibiliter. Sic *antececedens certum incertò cognitum*, non parit illationem, nisi incertam.

Colliges 2. inquisitionem criminalem, quæ fit contra specialem personam, jure positivo iniquam esse, non præcedente infamia, licet adessent indicia criminis etiam violenta, quæ habentur per depositionem v. g. duorum, vel trium testium. Ratio est ex n. 131. quæ lex canonica omnes, etiam laicos, ligat, cum tendat directè in bonum animæ, quod graviter læditur, condemnando aliquem ad jacturam suæ famæ, quam subit taliter inquisitus cum periculo, ne condemnatur innocens, quod, ubi non procedit læsio famæ originem trahens à viris probis, in ejusmodi casu adesse solet; quod tamen intellige, si ea indicia non sint certò cognita judici. Nec obstat, quòd ad torturam sufficiat semiplena criminis probatio, quæ habetur per indicia, & præsumptiones probabiles; ac à fortiori violentas. Nam

hoc non procedit. i. nisi etiam illa ipsa indicia, pari certitudine, ac probatione nota sint, imò luce clariùs ut constat ex n. 151. deinde solùm, si ex indiciis, aliunde notis luce clariùs, persona jam infamata sit; non autem secùs. Nam fama, & vita pari passu ambulant; sed ad criminaliter condemnandum in iactura vitæ, non licet procedere, sine probationibus luce clarioribus ex communi doctorum sensu: ergò nec ad criminaliter condemnandum in iactura famæ; quam tortura, quæ iustè, ac licitè fieri potest, supponit: sed hæc iactura famæ fit per ejusmodi criminalem Judicis inquisitionem contra personam particularem; ergo.

S. 4.

An, quando delictum est notorium, sed ejus Author occultus, Judex possit inquirere, quis fecerit delictum?

153 **Q**uæstio esse potest de inquisitione solùm generali circa authorem; vel speciali, circa personam determinatam. Duplex est sententia circa primam partem quæstionis. Prima negat, licere tali casu inquisitionem etiam tantùm generalem circa personam; sic Cajetanus 2. 2. q. 69. a. 2. Sotus l. 5. de Just. q. 6. a. 2. Gloss. V. Prius in L. Prius ff. ad S. C. Silan. Ratio ipsorum est, quia sacri canones exigunt ante inquisitionem (præsertim criminalem) peccatorem, contra quem inquiritur, esse infamatum, c. cum oporteat, de accusat. ibi: nisi super predictis famam ejus (nempe inquirendi) lesam esse noveritis, & c. Inquisitionis. eodem ubi dicitur, nullum super crimine, de quo alià non labore infamia, esse puniendum. Nam canones illi intendunt contulere famam delinquentis occulti: at licet crimen sit notorium, dum delinquens est occultus, illa est illius fama, ergo.

154 Not. tamen, quod gloss. cit. non indefinite loquatur, sed prærequirat ad talem inquisitionem, ut saltem indicia ipsius peccatoris præcedant; & Sotus etiam doctrinam illam limitet in duobus, nimirum. 1. ut liceat Judici inquirere in indicia, ex quibus author detegi possit (v. g. quâ horâ, quibus armis, quo loco crimen, e. g. homicidium, patratum sit? & si talia reperiat, quæ certæ personæ infamiam aliquam circa patratum delictum denotent, licet ei etiam inquirere circa eam personam. 2. ut liceat Ju-

dici inquirere in tali casu, quando est talis, qui non prærequirit infamiam inquisiti. Secunda sententia est probabilior, quæ docet in dato casu, licitum esse inquirere generaliter, seu in genere, circa authorem delicti, quod esse commissum ab aliquo, qui determinatè adhuc nescitur, notorium est, sic Navarrus in summa c. 18. n. 38. & Navarra de Restitut. l. 2. c. 4. an. 159. Bartolus in l. 2. §. si publico ff. ad leg. Jul. de adulter. n. 17. & alii. Constat hoc ex generali consuetudine totius propè orbis, ut ait Innocentius, & Navarrus, cit. quia fieri eo casu inquisitionem generalem, circa authorem delicti, perquam rationabile est, ne talia crimina maneant impunita ingenti damno Reipublicæ.

Nec obstant contraria. Nam R. eos 155 textus, ac dispositionem juris, procedete de inquisitione speciali, non autem generali circa authorem criminis; & licet etiam intelligerentur de inquisitione generali circa authorem criminis, solùm inquirendo in genere, an sciatur, quis sit illius notorii delicti author? consuetudine tamen generali jam ubique recepta, & valde rationabili, ei, quoad hoc jam derogatum esset, ut etiam docet Tabiena. V. Accusatio n. 14. cum Sylvestro V. Correctio. q. 8.

Sed quæstio est, an si viâ inquisitionis generalis circa authorem criminis, deprehendantur quædam indicia, quæ authorem denotant in persona particulari, Judex transire possit ad inquirendum specialiter contra talem personam particularem. R. jam constare ex dictis an. 150. quando Judex ex indiciis, ac præsumptionibus iustè, ac licitè possit, aut non possit procedere ad inquirendum specialiter, inquisitione criminali. Ex quo etiam patet ad secundam partem quæstionis in n. 153. Illud hic etiam annotandum, licet indicia etiam conjuncta uni testi, qui deponit determinatum hominem esse authorem delicti, non sufficiant, ut Judex procedat viâ inquisitionis specialis non præcedente infamiâ talis personæ, ut constat ex n. 152. sufficere tamen, ut procedat per viam accusationis, quando adest accusator talis personæ, & simul indicia gravia; nam ad viam accusationis non prærequiritur infamia; neque verum est, quòd evidentia criminis stet loco accusatoris, nisi versetur circa crimen, & authorem sic, ut & hic notoriè constet, tunc enim, ut Judex procedat, aliò accu-

sato-

fatore opus non est, ut diximus in præcedentibus.

§. 5.

An infamatus, & convictus de uno crimine inquiri possit super aliis occultis?

157 **R**esp. licet affirmativam teneat Sylvester V. *Inquisitio*. 1. q. 3. dict. 4. & alii. negativam tamen esse probabiliorum. Ita Sorus l. 7. de just. q. 6. a. 2. Navarra l. 2. de restitut. c. 4. à n. 170. Cujus ratio est 1. quia jura, de quibus supra n. 108. & seq. aperte dicunt non posse inquiri specialiter de persona particulari, nisi de illis criminibus, de quibus est infamatus. 2. quia infamatus de uno crimine, v. g. de adulterio, potest retinere statum illæ dignitatis, seu bonæ famæ quoad alia. v. g. furtum, simoniam, usuras &c. V. dicta à n. 108.

158 Nota tamen 1. limitari prædictam responsionem, ut non procedat in casu, quo quis infamatus est de uno crimine frequentato, seu habituali, v. g. quod sit famosus latro, fur &c. Nam tali casu potest inquiri super aliis ejusdem speciei; quia jam esset infamatus circa frequentiam delicti in tali specie, sic Armilla V. *Accusatio*. n. 3.

159 Not. 2. limitari 2. ut non procedat in casu, quo delictum, super quo est infamatus, sufficientem pareret infamiam, etiam super alio. Nam eo casu saltem indirectè jam esset infamatus super alio; v. g. est quis infamatus, & convictus de adulterio cum muliere conjugata, & familiari consuetudine cum ea; & subinde maritus ejus, domi suæ, reperitur occisus; tali casu adulter, vicorum, de quibus jam convictus est, est sufficienter infamatus, etiam super homicidio, propter moralem connexionem hujusmodi delictorum.

160 Not. 3. Secundum Panormit. in c. *qualiter*. El. 1. de accusat. n. 7. & alios, idem dicendum esse de *circumstantiis occultis criminum infamiâ notatorum*, quando tales sunt, ut sine illis istorum perfecta cognitio haberi non possit; sed nisi etiam circa eas circumstantias, saltem consequenter, ex infamia delicti, cujus sunt circumstantiæ, infamiâ laboret, probabilius negatur ex ratione data n. 157. quia sic inquireretur nec directè nec indirectè super illis infamatus.

161 Dices: ratio, propter quam non licet specialiter inquirere de occultis, non est ex eo, quod delictum sit occultum; sed ex

eo, quod persona sit occulta, & bonæ famæ; ergo quando persona jam est infamata, & convicta de uno crimine, licebit inquirere de aliis, quantumvis occultis. Rationem dictæ probationis in objectione posita integram non reddi, unde n. ant. Integra ratio est, quia persona est occulta, & bonæ famæ circa occulta. Ex hoc autem, quod Titius sit infamatus, & convictus de blasphemia, retinet bonam famam circa materiam v. g. Justitiæ, adulterii, furti &c.

§. 6.

An convictus de certo crimine possit inquiri super sociis occultis, non laborantibus ullâ infamiâ?

Ante resolut. not. quæstionem procedere de inquisitione sociorum ex ipso criminoso, cum examinando super illis. Et in hoc ex triplex Authorum opinio; prima considerat delictum, an sit in odium alicujus personæ particularis, quale est homicidium; an solum ob voluptatem, & commodum operantis; quo posito Sylvester cit. V. *Inquisitio*. 1. q. 3. dict. 5. & alii, tenent Judicem in primo casu non posse inquirere in socios criminis occultos, nullâ super eo infamiâ laborantes; quia tunc adest persona particularis, quæ accuset: posse autem in secundo. Alii autem volunt tunc licere dictam inquisitionem, quando quis est convictus de crimine, quod verosimiliter absque sociis committi non potest; ita Gomez tom. 3. Variar. resolut. c. 11. n. 17.

Cæterum probabilius est, non posse regulariter quando delictum jam est patratum, & nullum damnum pender in futurum, nec damno facto medela fit, ex sola poena sociorum. Nam sic inquisitio fieret præcise ad vindictam publicam circa hominem non laborantem ullâ infamiâ de tali delicto, quod illicitum esse constat ex dictis, & patet ex c. *Monasterium*. 1. de confess. ibi: nisi aliis modis verum esse constiterit, nulli censemus poenâ dandos; cum secundum utriusque juris statuta, de se confessi, super aliorum conscientis interrogari non debeant, & (crimine læsæ Majestatis excepto) de reatu proprio conscientis periculosa confessio non sit adversus quemlibet admittenda. c. *Veniens* 10. de Testibus ibi: eò, quod ille, qui eodem erat infectus crimine, inde contra eum testificari non posset; nullique de se confesso, adversus alium, in eodem crimine sit credendum c. *Remini*. 15.

q. 3.

q. 3. L. *fin.* C. de Accusat. L. *Reperit* ff. de quæst.

164 Quæstio potissima est, an convictus de crimine possit inquiri, vel interrogari de sociis occultis, quando crimen est in perniciem publicam (ut est hæresis proditio) vel damnum privati, & adhuc pendet in futurum, consequenter caveri potest? in hoc varia sunt opiniones Authorum, quibus prætermittis. R. 1. probabilitus esse, non licere Judici, convictum de delicto, ulterius examinare super sociis occultis, & super eo delicto, nullâ infamiâ notatis, si convictus scit eos jam esse omnino emendatos; quia tunc ratio impendentis damni cessat, consequenter inquisitio fieret purè ad vindictam super crimine aliquo jam emendato, ac effectu qui timetur, non secuturo; at in ejusmodi casu talis inquisitio contra non notatum infamiâ non licet ex dictis, ergo.

165 R. 2. nec licere, si per solam correctionem socii omninò emendari possent. Nam, qui tenetur aperire delictum alterius (ceteroquin retinentis statum illaesa dignitatis) in ordine ad aliquem juris effectum, aut commodum tertii, jure naturæ tenetur id facere, *quanta minori damno fama potest*; nequit enim rationi esse consonum, teneri ad minuendam alterius famam majori damno in aliquo casu, vel circumstantia, ubi hoc necessarium non est, ad finem, vel effectum, & haberi potest minori; cum ergo, quod jure naturæ illicitum est, nullo jure licitum fieri possit: rectè sequitur nec in dato casu licere talem inquisitionem.

166 R. 3. quando crimen pendet in futurum, & in perniciem publicam, licere Judici examinare convictum de tali crimine, super sociis occultis, licet non infamatis super eo, si crimen (ut inquiratur) de jure non exigit infamiam, & malum impendens aliter caveri non potest; ita communis cum Sanchez l. 6. consil. moral. c. 3. dub. 22. n. 3. nam tota ratio in contrarium est, quòd non liceat occultos malefactores absque infamia inquirere; consequenter convictum super crimine de sociis occultis interrogare; sed quando crimina talia sunt, in quorum inquisitione infamia inquisitorum non prærequiritur, ea ratio locum non habet; ergo. Talia porro crimina sunt, famosa latrocinia L. D. *Adrianus*. ff. de cust. crimen falsæ monetae. L. 2. C. de fals. mon. maleficia, L. *fin.* C. de Malefic. hæresis. c. *in fidei favorem*, de hæret. in 6.

Proditio, crimen læsæ Majestatis. c. 1. de confess. & penult. & *fin.* C. ad leg. Jul. Majest. & c. ut notat Sanchez loco citato.

R. 4. licet in casibus prædictis liceat convictum super crimine interrogare de sociis occultis; id tamen esse intelligendum de sociis *in genere*; non, in particulari, an *Petrus*, vel *Paulus* fuerit socius? nisi sint infamiâ notati; ita Sanchez cit. n. 5. cujus ratio videtur, quia nullo præcedente indicio criminis de tali persona *in individuo*, saltem gravi, ac probabili, inquisitio *criminalis* de persona particulari retinente statum bonæ famæ, jure naturæ prohibita est ex dictis; quia lumini naturæ dissonum est, *innocentem infamare*; dixi *criminaliter*; nam si fieret ad cavendum præcisè damnum impendens, manentibus illis in occulto, justè Judex peteret eos manifestari, si damnum aliter caveri non posset; quia tali casu damnum hominis privati, nascens ei ex inquisitione, posthabendum est gravi damno bono communis, ceteroquin ex eorum malitia non detectâ secuturo.

R. 5. dari posse casum, in quo Reus Judici justè interroganti non teneatur, imò nec justè possit respondere. Nam si Judex dubitans, an damnum secutum ex delicto, pendeat in futurum, convictum de crimine interroget de sociis occultis, justè quidem interrogat (nimirum ex fine consulendi tertio, quem vi officii procurare tenetur) sed si interrogatus veritatem novit, nempe socios criminis jam esse omnino emendatos, nec malum pendere amplius in futurum, justè non poterit nominare socios occultos, propter rationem in n. 164. sic Navarr. in summa c. 25. n. 27. Si dicas quotiescunque Judex *juridicè* interrogat Reum, tenetur Reus fateri veritatem; sed in dato casu Judex *juridicè*, ac justè de sociis occultis interrogat Reum de crimine convictum; ergo in dato casu tenetur fateri veritatem, eos nominando. R. majorem sic indefinitè prolatam, esse negandam, ut patebit ex n. 177. §. sequenti, unde constabit ulterior resolutio.

§. 7.

An Inquisitus, juridicè interrogatus super aliquo facto, teneatur Inquisitori veritatem aperire?

IN hac quæstione satis frequenti, triplex est sententia, quarum primam tenet Innocent.

nocent. in c. 2. de confess. & c. dudum. 2. de elect. dicens: *non teneri*, sive agatur de crimine per viam inquisitionis, sive accusationis, sive exceptionis, nisi 1. crimen sit notorium, vel famosum; 2. nisi impediatur executionem officii, vel retentionem beneficii. 3. nisi dissimulatione criminis inducatur periculum, qualiter sit in hæresi, dilapidatione &c. Altera verò docet, Reum *teneri* fateri crimen Judici *ex officio procedenti*, si sit notorium vel famosum; non autem, si *ad instantiam partis*, nisi unà cum infamia impediatur executionem ordinis, vel beneficii retentionem; ita docet Panorm. in c. 2. de confess. n. 19. Gloss. in c. *Ex parte*, eodem in 6. V. *Atque rationabili*. Tertia sententia tenet, nunquam in casu proposita quaestionis teneri Reum ad fatendum crimen, licet ei Judex intimet, infamiam esse probatam, quando Judex ad partis instantiam procedit, inflicurus poenam corporalem; secus quando procedit ex officio: sic Navarr. in c. *Inter verba*, corollar. 64. n. 732. 743. & 764. imò Navarra l. 2. de restitut. c. 4. n. 142. & alii apud Sanch. cit. l. 6. consil. moral. c. 3. d. 29. n. 3. censent, quoties in criminalibus poena capitis, mutilationis, vel gravis dedecoris est infligenda, esse probabile, Reum non teneri fateri.

170 Ante resolut. not. 1. quaestionem fieri posse 1. de casu, quo Judex procedit *ex officio*, vel *ad instantiam partis*. 2. an tunc agatur solum *civiliter*, ad reparationem damni, & satisfactionem praestandam parti læsæ; vel criminaliter ad vindictam publicam, per poenam gravem corporalem, aut famæ, &c. & quidem extra forum sacramentale quaestione facta à Judice ut persona publica, & procedente judicialiter. Not. 2. nos non loqui de casu, quo Judex procedit non *juridicè*, seu cum non interrogat *juridicè*, nimirum cum interrogat, nullo jure illi legitime concedente facultatem *saltem personam*, vel *de tali materia* interrogandi; qualiter fieret, si interrogaret Reum ab ejus jurisdictione exemptum; vel potestate judiciaria tunc suspensa propter interpositam appellationem, aut ejus legitimam recusationem &c. his praemissis:

171 8. Probabilius esse, Reum *super suo delicto proprio juridicè* interrogatum, teneri respondere, seu fateri veritatem. Ita D. Thomas. 2. 2. q. 69. a. 1. Navarr. in utraque summac. 25. n. 36. Grassis p. 1. decis. l. 3. c. 7. n. 16. & complures alii, quos citat, & se-

Tom. V.

quitur Sanchez, ut supr. d. 29. n. 4. Ratio est, quia subditum parere majoribus, *dum justè præcipiunt*, est præcipuus, & potissimus actus justitiæ, ad quem subditi naturaliter obligantur; ergo ubi Judex justè præcipit Reo subdito, ut ad id, quod quaeritur, ex veritate respondeat, ille naturaliter obligatur ex vero respondere; sed quando Judex *juridicè* interrogat, justè præcipit; aliàs enim jus ei faveret ad actum formaliter injustum; ergo.

Ad ulteriorem explicationem conclu. 172 sionis not. 1. Judicem *non interrogare* Reum *juridicè*, quando procedens *viâ accusationis*, vel *ad instantiam partis*, cogit eum, fateri veritatem, nullâ præcedente infamia, vel semiplenâ probatione, aut indicii manifestis, probationi semiplenæ æquivalentibus. Nam *viâ accusationis* procedendo *tunc tantum juridicè procedit*, quando est semiplena probatio. Judex enim non potest jure procedere *viâ accusationis* nullo accusante, vel vicem accusantis supplente, ut dictum est n. 99. sed ubi nec est semiplena probatio formaliter, vel æquivalenter, neutrum contingit: ergo.

Not. 2. Judicem *regulariter* loquendo 173 *non interrogare* Reum *juridicè*, quando procedens *viâ inquisitionis*, vel *denuntiationis* canonice, aut civilis, eum interrogat non præcedente ullâ infamia ejus, per duos testes probatâ. Nam ad procedendum *viâ inquisitionis*, vel *dictæ denuntiationis*, *regulariter tantum tunc procedit juridicè*, nimirum ex præscripto juris, quando est infamia, ut constat ex dictis n. 108. & seq. dixi *regulariter*, propter certos casus exceptos, de quibus actum est in superioribus à n. 114. & 166.

Ex dictis colliges 1. Reum non teneri 174 fateri veritatem Judici cum interroganti super delicto, circa quod nec sunt indicia sufficientia, de quibus à n. 147. vel semiplena probatio, vel infamia, de qua à n. 108. quia tunc non interrogat *juridicè*, ut constat ex præmissis. Sic D. Thom. cit. 2. 2. q. 69. a. 2. Sylvester V. *Accusatio*, q. 13. Sanch. cit. D. 29. n. 10. & complures alii.

Colliges 2. Reum, exemptum à tali 175 Judice, non teneri dicere veritatem, esto hic interroget, quoties persona talis Rei ab ejus jurisdictione exempta est; quia tunc eo ipso non interrogat *juridicè*; nec est dubium, Judices gravissimè peccare, quando per torturas, vel graves poenas cogunt Reos ad respondendum super quaestis, ubi

E

ab

ab eorum jurisdictione exempti sunt. Nam in re gravi alterum cogere ad parendum, nullo jure cogentem investiente per legitimam potestatem id agendi, gravem omnino injuriam infert alieno juri, quo quilibet gaudet adversus eum, cui subjectus non est. Ita Sanch. l. 6. consil. c. 3. d. 24.

176 Et hoc saltem in iis casibus procedit, ubi Reus examinatus non est tam prudens, ut discernere possit, quos teneatur secundum jus revelare; tunc enim concedendum illi erit tempus, ut viros doctos consulat, à quibus doceatur, quæ respondere debeat, ne suam conscientiam, vel tacendo, quod aperire; vel revelando, quod tacere tenetur, graviter lædat; aliàs enim tales Judices interrogantes Reum, dant causam errandi graviter, & miseris ignorantibus sunt maximo scandalo, ut rectè notat Sotus l. 5. de Just. q. 6. a. 2. Unde, ut docet Sotus cit. vers. *si vero nullum*; ne peccet, ob rationes jam allatas, Judex tenetur etiam Testem monere, ne occulta detegat, id, quod etiam tenet Navarra l. 2. de Restit. c. 4. n. 154. qui addit, *aliter, Judices teneri restituere damna*. Et hæc est ratio, quare in edictis Judices non peccent, *generaliter inquirentes* crimina; quia tempus concedunt, ut denuntiatores, viros peritos, consulere possint, an & quid in ejusmodi casibus denuntiare liceat?

177 Colliges 3. aliud esse, quòd Judex justè, ac juridicè, solum *negativè*; aliud quòd juridicè *positivè* procedat interrogando Reum. In primo casu jus solum removet culpam ab interrogatione; in secundo autem interrogato imponit etiam onus veritatem dicendi. Ex hoc respondetur ad object. in n. 168. in fine; majorem esse veram, si Judex Reum interroget juridicè *positivè*; non autem, si solum juridicè *negativè*; in casu autem, quo Judex convictum de crimine examinat super sociis occultis, quia dubitat, an crimen sit, vel non sit pendens in futurum? interrogat juridicè solum *negativè*, quando interrogatus scit, socios jam esse omnino emendatos, nec delictum amplius pendere in futurum; tunc enim nec natura, nec jus humanum, cessante toto periculo mali, quod iis ignoratis, eveniret, onus imponere potest eorum delicta revelandi, ut patet ex hæcenus dictis; ergo.

S. 8.

An ad inquirendum specialiter, sufficiat simplex notitia de infamia?

Ante resolution. not. per *simplicem no-* 178
nitiam hic intelligi, notitiam habitam ex assertione alicujus sine juramento, & aliqua judicii forma, per quam Judex concipit cognitionem criminis, vel delinquentis. Quæstio igitur est, an, ut Judex super certo delicto contra determinatam personam licetè inquireat, sufficiat, quod noverit per *simplicem informationem*, hunc determinatè delinquentem, seu talis criminis Reum esse? Et etsi diversæ sint in hac materia opiniones doctorum, dicendum videtur, in casu proposito, sive Judex ex officio, sive ad alterius denuntiationem procedat ad specialem inquisitionem criminalem, procedere non licere, non præcedente infamiâ, eaque crebrius ad Judicem delatâ, & legitime probatâ.

Not. autem nos loqui de infamia, non 179
primum orta ex eo, quòd Reus jam in carcerem detrusus sit; sed hanc detrusionem antecedente. Nam ad hunc ipsum actum detrusionis, justè, consequenter licetè, per Judices exercendum, prævia debet esse infamia, de causâ carceris, nempe delicto ab hoc homine commisso, ne scilicet graviter infametur innocens; nam hoc per se lumeni naturæ dissonum est, atque adeo nullo humano jure, aut consuetudine licitum fieri potest. Not. 2. nos hic agere de inquisitione speciali contra determinatam personam, eaque criminali ad solam punitionem.

Dices, nec jure naturali, nec divino 180
prohibitum est, ut non fiat inquisitio, etiam specialis, contra certam personam sine prævia infamia inquirendi, sed solum jure positivo, quod per consuetudinem contrariam sciente, & non contradicente Principe abrogari potest; ergo non est damnanda praxis illa plurium Judicum secularium, qui nullâ præcedente infamiâ, ex simplici denuntiatione publici officialis, ad id deputati, vel etiam ex alicujus privati delatione procedunt ad specialem inquisitionem contra aliquem, & ad capiendas informationes; ita Pirhing de accusat. n. 64. in fin. ex Less. l. 2. de Just. c. 29. n. 172.

Ante responsonem not. dupliciter 181
posse *specialiter* inquirei circa personam determinatam 1. an laboret aliquo delicto?

&

& hæc est specialis, circa personam; generalis circa delictum, ut diximus supr. 2. an commiserit hoc certum delictum? & hæc est simpliciter specialis, idque vel præcisè ad solam punitionem, vel propter bonum publicum, ad quod id videtur necessarium, ut malum impendens impediatur, & Rei talium puniantur, ne Respublica talium patratione scelerum turbetur, ut diximus; quibus præmissis:

182 *¶* ad objectionem concedi, solo jure positivo esse prohibendum, ut Judex non procedat ad criminalem inquisitionem, simpliciter specialem, nisi talis persona super tali crimine prius sit infamata, infamiâ sapius ad aures Judicis delatâ, & probatâ; nullâ tamen consuetudine induci posse, ut Judex ad sic inquirendum licetè procedat, etiam in criminibus exceptis, aliisque atrocibus, & gravioribus, ex solis conjecturis, & indicis levibus, ut diximus supr. Nam id jure naturali, & divino illicitum esse, constat ex dictis à n. 139. quod tamen intellige 1. si Judex procedat ex mero officio ad solam punitionem, non exigitam à necessitate boni communis. Tunc enim sola ratio (ne crimina maneant impunita) non præponderaret bono famæ non lædendæ illi, qui retinet statum illæse dignitatis. Intellige 2. si procedat ad simplicem privati hominis informationem, & inquisitio illa tenderet ad solam punitionem; tunc enim est eadem, quæ prioris ratio. Dixi *ad solam punitionem, non exigitam à necessitate boni communis*, quod solum contingit, vel quando crimina valde graviter turbarent rempublicam, vel propter frequentiam, ut sunt assassinia, aut infectiones aliorum, ut est hæresis, vel damna gravissima, quæ adhuc in futurum pendent, ut est proditio urbis, Patriæ, &c. nam in his, uti ex aliis ejusmodi criminibus, tali casu, licitam esse inquisitionem simpliciter specialem, etiam criminalem, quantum est de jure naturali, ac divino, diximus à n. 151. Unde si contra jus positivum, prærequirens determinatè infamiam, quoad hoc inducta est consuetudo legitima pro certis delictis, *in iis* per specialem inquisitionem, etiam criminalem, procedere quidem licet non præcedente infamiâ, at non ex indicis, & conjecturis tantum levibus, sed iis, de quibus diximus n. 131. & seq.

§. 9.

An valeat processus formatus, ex inquisitione speciali, contra non infamatum?

IN hoc casu supponendum, nos loqui de 183 inquisitione, quæ, ut licetè fiat, prærequirit infamiam specialiter inquisiti; potest autem hoc contingere, inquisito vel sciente, vel ignorante inquisitionem de se super tali crimine fieri; quo posito ex dictis constat, talem inquisitionem, ignorante inquisito, de se fieri, aut factam ejusmodi inquisitionem, esse nullam, ut constat ex n. 108. & seq. consequenter etiam processum exinde formatum, si contra talem processum pars, seu inquisitus opponat nullitatem inquisitionis; non autem si nihil opponat, ut habetur c. *sis*. 2. & ult. de accusat. in 6. ubi deciditur, valere processum, nec amplius impugnari posse, si Commissarius inquisitionis specialis, Reo præsentè, nec reclamante, aut quidquam excipiente, processit inquirendo contra illum de uno, vel pluribus criminibus.

Ratio hujus est, quia quilibet favori pro 184 se principaliter inducto, renunciare potest, ut dicitur c. *Ad Apostolicam*, de Regularib. in 6. & qui tacet, cum ipso præsentè, ac sciente aliquid sit in contrarium talis favoris, si contra factum reclamare potest, præsumitur saltem tacitè renunciare juri ex eo favore sibi quæsito; si enim non vellet sibi in eo contraveniri, debuisset petere, ut prius inquiratur super infamia; & neglectâ petitione, appellare, ut notat Gloss. in cit. c. 2. V. *Reclamante*: cum ergo id non fecerit, omisso inquisitionis super infamiâ non invalidat inquisitionem (cum non sit de ejus substantia, sic, ut ei renunciari non possit, Gloss. in c. 2. tum in casu, tum V. *neguibus*.) nec processum in ea fundatum. Sed not. hoc intelligi de Reo, qui præsens, & sciens, nihil opponit, ut patet ex textu, & valde probabiliter etiam de contumaciter absente, ac nihil opponente, cum post notitiam factæ inquisitionis, & inde formati processus, citra causam justè excusantem, non reclamavit. Tunc enim eadem est ratio præsumendi tacitam cessionem, quæ in foro externo tenet, dum probetur, justè fieri non potuisse tunc exceptionem. Sic Farinacius in cit. c. n. 1. secus tamen est, si Reus, etiam præsens, ignoravit, inquisitionem illam, non servato præscripto juris ordine factam esse.

§. 10.

An Inquisitor corrigere possit sententiam suam, cum advertit se errasse in inquirendo?

- 185 **A**nte resolut. not. 1. juris ordinem tum in c. *Qualiter*. 17. h. t. tum alibi præscriptum (ut scilicet regulariter non fiat, nisi contra infamatum, ut dicitur c. 24. eod. & non probatâ infamiâ non procedatur, nisi prius inquiratur de veritate criminis) omnino servandum ex obligatione, ne scilicet *inde nascantur injuria, unde nascuntur jura.* sic cit. c. 17.
- 186 Not. 2. in eod. c. 2. decretum esse, ut, postquam inquisitor advertit, se in judicando errasse, consequenter in sententia definitiva super ea inquisitione fundata, ipsum teneri, tempore opportuno, eam corrigere, ut constat ex cit. c. 17. ibi: *si verò qualibet causa prætermisistis eundem* (scilicet juris ordinem) *ne per leve compendium ad grave dispendium veniatur, adhuc ipsum ordinem congruo tempore, volumus observari, ne inde nascantur injuria &c.* ut supr.
- 187 Circa quæ verba observandum, quàm providè in tali casu Ecclesia, & auctoritati Judicum, & indemnitati Reorum consulat. *illis*, ne graviter lædantur ex tali processu, & sententia erronea: *illis*, ne, dum corrigunt errorem suum, eorum auctoritas vilescat, ut patet ex textu, ibi: *inveniat is occasionem aliquam congruentem* (nimirum errorem corrigendi) *ne vestra vilescat auctoritas.* Hoc autem (ut notat Hostiensis in cit. c. 17. V. *superfedeatis*) congruenter fit, si Judices nec sponte errorem suum fateantur (ne Judicis auctoritas vilescat) nec etiam illum pertinaciter defendant, cum ex inordinate actis non possit ordinabiliter agi; sed de novo procedendo, juris ordinem prætermisum, cautè, prudenterque suppleant, vel ad tempus à processu superfedeant.
- 188 Observandum 2. juris ordinem à Judice inquisitionis non servari non tantum, quando non observat ea duo puncta, de quibus n. 185. sed etiam quando à testibus in forma juramenti exigat revelari crimina omnino occulta, ut patet ex cit. c. 17. ibi: *exceptis occultis criminibus*; vel, si inquirat de veritate criminis prius, quàm de infamia, ut notat Gloss. ibid. V. *inquisitionis*. & Abbas ibid. n. 6.

Not. 3. quando dicimus, quòd inquisitor debeat corrigere errorem suum, in sententia definitiva commissum per judicium erroneum, debere intelligi de inquisitore generali, seu ordinario; non autem speciali, seu solum delegato ad certam causam. Nam inter utrumque ea est differentia, quòd ordinarius, non autem delegatus, de nullitate sententiæ suæ definitivæ pronuntiare, ac illam retractare possit, ut diximus lib. 1. tit. 29. de offic. delegat. At Judex specialiter delegatus, pronuntiatâ semel sententiâ, ac executioni datâ, cessat esse judex in ea causâ; quia censetur jam esse functus officio suo, hoc est, quia delegatio ipsi facta non extendit se ad plus, ultra sententiam in tali causâ definitivam. c. *In literis*. 9. de offic. delegati, ac L. *Judex*. 55. ff. de re judicata: secus est in Judice ordinario, qui potestatem annexam officio semper retinet retento officio. Dixi in sententia definitiva; & hoc ex duplici capite. 1. si error contingit solum in processu, & non in sententia definitiva; nam tunc in delegato specialiter non exspiravit jurisdicção delegata; adeoque poterit retractare suum errorem. 2. si error contingit solum in sententia interlocutoria, nimirum lata super re, quæ non est de negotio principali. L. *Quod jussit*. ff. de re judicat. sic Gonzalez in cit. c. 17. h. t. n. 4.

Not. 4. quando dicimus, Judicem specialiter delegatum, non posse amplius mutare sententiam suam in causâ principali semel prolatam, licet agnoscat illam ex errore profectam, debere intelligi, si retractare velet ex intervallo, vel ad petitionem partis; non autem si in continenti. Nam, quæ statim fiunt, in ipso actu gesta videntur; ita Gonzalez cit. n. 5. ex Pichardo n. 2. in Manuduct. §. 2. n. 11.

Not. 5. hæc intelligi pro foro externo, 191 nimirum ibi non profuturam retractationem. Nam in foro conscientia, Reo, per talem sententiam Judicis erroneam graviter damnificato, Judex omni modo succurrere teneretur, imò & juvare, ut in foro altiori talis definitio judicialis rescindatur, errore detecto, & actore monito, in conscientia illi talem sententiam prodesse non posse, nixam præsumptione falsâ, ubi veritas doceri potest.

§. 11.

S. II.

An, & qualiter confessio, facta precedentis juramento, recipiat ex post facto excusationem?

192 **D**upliciter fieri potest, quod Judices delegati ad inquisitionem simpliciter specialem, ab inquirendo recipiant juramentum. 1. sub hac forma: *sincerè respondendi ad interrogata*; 2. sub ista: *quod dicturus sis plenam, & meram veritatem*. De utriusque forma sermo est in c. *Cum dilecti*. 18. h. t. ut sequenti casu habetur: Cum dilecti filii Cisterc. Abbas, & P. & R. monachi Fontis frigidi. Apost. Sed. Leg. ad Ecclesiam Agathen. accessissent, ut in ea legationis officium exercerent, quia de Agathen. Episcopo per frequentem clamorem multa sibi fuerant inlinuata sinistra: voluerunt descendere, ac videre, si clamorem opere complevisset: (& infra) quia verò nobis non confitit, *sub qua forma Episcopus cum Canonicis Agathen. coram dictis Legatis præsiterit juramentum*, utrum videlicet ita juraverit, ut super statu Ecclesie plenam, & meram diceret veritatem, an, ut ad inquisita veraciter responderet? Mandamus, quatenus eisdem Legatis ex parte nostra mandetis, ut sub qua forma juramentum præsiterit, studeant fideliter intimare. Et si secundum responsionem eorum *sub secunda forma juravit*: aut ipse sufficienter probaverit, se sub illa forma jurasse, aut per depositiones testium, quos produxit, aut etiam aliorum: cum depositiones illæ non fuerint publicatæ, nec productioni testium renuntiare curaverit: quoniam *secundum eandem non teneatur, ex debito juramenti, nisi ad inquisita solummodo respondere*, vos excusationes suas audire curetis, & si eas probaverit, *cum excusationes hujusmodi confessiones non perimant, sed exponant*, quæ tales sunt, ut ad bonum & malum valeant retorqueri: & ideo judicari debent ex causa, cum sublato appellationis obstaculo absolvatis: cum, etsi repertus sit culpabilis in quibusdam, ex labore tamen, & pudore punitus, quos propter hanc causam incurrit, hujusmodi levis culpa leviter ei valeat indulgeri. Quod si excusationes illas super dilapidatione, naufragio, & simonia probare nequiverit, aut *sub prima forma*

juraverit: cum secundum eandem nec veritatem tacere, nec admiscere debuerit falsitatem: vos (non obstantibus excusationibus, quas de novo proposuit: cum in confessionibus suis nullam omnino de illis fecerit mentionem: quamvis firmiter asseruerit, quod plures ex illis Legatis prædictis exposuit: cum hoc per se probare non posset, tanquam qui solus examinabatur ab illis) eum ab administratione Agathen. Ecclesie remove curetis. Ubi not. quod jurans sub hac secunda forma, de dicenda plena, & mera veritate, se obliget ad dicendam veritatem puram, hoc est immunem à falsitate, ac plenam, nullam nimirum tacendo, ut notat Gloss. ibid. V. *Plenam*, & V. *meram*, quibus positus:

193 *quod confessio jurata sub secunda forma (nimirum dicendi plenam & meram veritatem) non recipiat ex post facto excusationem; secus sub prima (quod respondebit tantum ad interrogata.) ita decidit Innocentius III. ut habetur in c. Cum dilecti 18. h. t.*

194 Ex hoc sequitur 1. quando inquisitus juravit, *se sincerè responsurum, sed solum ad interrogata*, debere intelligi *ad interrogata juridice*. Nam alio fine non licet in criminalibus Judici à Reo exigere juramentum, *sincerè respondendi ad ea, quæ ex ipso à Judicibus interrogabuntur, nisi hac ipsa interrogatio juridicè fiat*, de quo V. dicta à n. 104. & 172.

195 Sequitur 2. si Reus confessus esset alio quod delictum, de quo non fuit interrogatus, licere illi talem confessionem excusare, probando scilicet per testes, non debere intelligi secundum sensum, quo in ejus damnum vergeret; & si probationes substituerint, non esse super eo molestandum, ut constat ex cit. c. 18. ibi: *& si excusationes illas probaverit, sublato appellationis obstaculo, absolvi debet.*

196 Sequitur 3. si Reus post confessionem juratam (respondendi ad interrogata tantum) ea ipsa, quæ ad interrogata respondit, excusare velit, vel ipse, vel alii, audiendum esse; quia (ut ait textus) *ex obligatione juramenti non tenebatur, nisi ad quesita solum respondere, quod fecit; & si illas rectè probaverit, saltem sic, ut ad bonum, vel malum valeant retorqueri, interpretandas esse in meliorem partem, ac demum absolvendum.* ita textus c. cit.

197 Sequitur 4. ex hoc, quod contra confessionem juratam (sub forma respondendi ad quæstia tantum) à confitente per se, vel alios afferantur excusationes dictorum in tali confessione, & admittantur etiam à Judicibus: confessiones ipsius, non perimi, sed solum declarari; & quidem si ostendant, id, quod confessus est, indifferenter se habere ad bonum, & malum, potius in bonum, saltem *negative* (hoc est non contra illum) à Judicibus accipiendas esse, ut dicitur ibidem.

198 Sequitur 5. si Reus post juramentum: dicendi plenam & meram veritatem, ea, quæ confessus est, ex intervallo postea, vel per se, vel per alios excusare vellet, non recipi eius excusationes; quia sic non posset excusationem adhibere, nisi probando rem à se confessam, non sic esse, nimirum prout ei obesse posset; hoc autem, vi talis juramenti tenebatur in principio dicere, cum nec aliquid tacere, nec aliquid falsum sub dicto miscere debuerit; ergo.

199 Not. præterea ex hoc, quod certa crimina, contra determinatam personam, denuntiantur apud Judicem, non nasci sufficientem infamiam ad criminaliter inquirendum contra eum; sed prius inquirendum de infamia, eaque probandâ, antequam de veritate criminis cognoscenda agatur. Constat ex casu in c. Cum oporteat 19. h. t. ubi, à Canonicis Viennensibus, denuntiatio ad Pontificem certis delictis sui Episcopi, hic Judicibus mandavit, ut ad inquisitionem non procedant, nisi super prædictis criminibus Episcopi fama laesa fuerit.

200 Not. 2. hoc ipso, quod alicui committatur potestas inquirendi super certo crimine, ac personâ, tacite simul committi, seu imponi, ut prius inquirat, an ea persona in tali crimine, quoad famam, laesa sit? Nam, sine hoc præmissis, delegatus talis, seu Commissarius, ad inquisitionem de personâ, procedere non potest nec debet, ut constat ex priorum.

S. 12.

An Reus, in inquisitione inventus depositione dignus, valide deponatur, non servato ordine judiciario in inquisitione?

201 Casus præsens habetur in c. Ad petitionem. 22. h. t. ubi (postquam ad petiti-

nem Abbatis Corbejenfis Pontifex commisit Canonicis Noviomensibus inquisitionem super fama ipsius Monasterii, tam in Capite, quam in membris.) Legatus sedis Apostolicae, Cardinalis, se ingessit, & inspectis illis, quæ contra Abbatem probata fuerant; illum à regimine Abbatis amovit, dando monachis licentiam, alium eligendi, qui Priorem in Abbatem concorditer elegerunt. Cum hæc res delata fuisset ad Pontificem Innocentium III. respondit: cum sibi, de prædictis, facta fuerit fides, propter quæ dictus Abbas amo veri debuit à regimine, Abbatem (esto foret restituendus, cum ordo judicarius non fuerit servatus) tamen, velle se, de plenitudine potestatis, ut maneat regimine privatus.

Ex hac resolutione, & reliquo textu cit. 202 c. colliges. 1. depositionem Abbatis à regimine, non servato juris ordine, etiam si causæ justæ, ac depositione dignæ sint, injustam esse, subjectamque restitutioni, ut patet ex casu jam relato, & Pontificia decisione.

Colliges 2. electionem novi Abbatis 203 irritam esse, si Abbatis vacet, solum ex depositione prioris Abbatis, nulliter factâ propter non servatum juris ordinem, ut patet ex cit. c. 22. h. t. ibi: Papa tamen supra dictum Priorem (in locum depositi, concorditer electum) per sententiam amovit ab officio Abbatis; cum inordinate (nimirum per eum, ad quem non spectabat, ut notat gloss. hic V. Inordinate) prædictus Abbas fuerit remotus, & consequenter aliter non legitime substitutus.

Ex hoc colliges 3. quod, quando Pontifex alicui specialiter committit aliquam facultatem, licet delegatus, vel talis Commissarius, alioquin subdit alteri v. g. Episcopo suo, vel Legato à Latere; tamen hujus acta irrita esse, ac nulla, si is se ingerat actui, ad quem alteri potestas delegata fuit, ut constat ex præsentis casu, ut habetur c. 2. de officio Legati, ac in simili diximus l. 4. decret. in pari materia. Nam in illo casu Cardinalis intromisit se in causâ cognoscenda, quæ prius aliis commissa fuit.

Colliges 4. quando delegatus generaliter inquit, contra certum Monasterium, vel Communitatem, debere attendi, an inquisitio tangat singulos, in quantum faciunt communitatem; vel in quantum singuli sunt, & de cujusque poena agitur. Nam in primo casu non potest proponi exceptio contra inquisitionem; nisi in toto Collegio, secus in

in secundo. Nam in hoc opponi potest exceptio à quolibet in quantum suâ interest, se ut particularem tangi, ut patet ex casu hujus c. ubi Abbas excepit contra Cardinalem, quod ejus inquisitio specialiter tangebatur Abbatem, sic Innocent. in cit. c. n. 2.

§. 13.

Qualiter puniendum sit crimen, per viam inquisitionis probatum?

206 **Q**uestio est, qualiter puniri debeat crimen, viâ inquisitionis deprehensum, & probatum, si sit tale, propter quod quis deponeretur, si de illo criminaliter fuisset accusatus & convictus? ante resolut. nota, distinguendum esse inter crimina depositione digna; nam quædam, etiam post peractam poenitentiam, impediunt executionem ordinis, & retentionem beneficii; quædam quæ non impediunt, licet æquè, ac illa sint depositione digna. *Prioris exempla sunt:* homicidium voluntarium, & injustum; beneficii acquisitio simoniaca &c. *posterioris autem,* adulterium, furtum, perjurium, falsum testimonium; nam hæc post peractam poenitentiam, si notoria non sint, nec in judicio probata per testes, non impediunt usum ordinis suscepti, aut alterius susceptionem; quibus positus:

207 **R.** etsi in casu proposito par poena, secundum jus civile, infligatur; de jure tamen Canonico, quoad impositionem poenæ, solum idem observari, quod in casu factæ ac probatæ accusationis criminalis, quando delictum est tale, ut etiam peractâ poenitentia impediatur usum ordinis, vel beneficii retentionem; sic Alexander III. in c. *Inquisitionis*. 2. r. h. t. ibi: *quo casu* (nimirum si crimen sit tale) *erit, sicut in accusationis judicio, procedendum.* Si autem sit crimen depositione quidem dignum, sed non impediens, etiam post poenitentiam peractam, usum ordinis suscepti, vel beneficii retentionem, arbitrio, & discretioni Judicis poena relinquatur, ut eam, secundum merita, & qualitatem excessus, moderetur, ut in terminis loquitur textus. Unde non rectè concludit Gonzalez in cit. c. *Inquisitionis* n. 6. dicens: crimen probatum per inquisitionem, regulariter, poenâ ordinariâ puniri, nisi impediatur ordinis executionem; nam textus alatus id relinquit moderationi judicantis; & ideo Barbosa in cit. idem. c. n. 1. & 4. contrarium tenet, ut & Pirhing h. t. n. 8. di-

cens: regulariter, esse poenam arbitrariam, & ordinariâ mitiorem.

ARTICULUS X.

De Denuntiationibus.

Hoc articulo agendum erit de tertia par. 208
te Rubricæ hujus tituli, nimirum de denuntiationibus. *Denuntiatio*, in genere, est alicujus criminis apud superiorem legitime facta delatio, vel manifestatio; ita Sylvester. V. *Denuntiatio* n. 1. Hæc triplex est, *Charitativa, Canonica, judicialis.* Alii tamen dicunt denuntiationem esse solum duplicem, *charitativam*, seu poenitentialem, quâ crimen defertur ad Prælatum, ut Patrem, & tantquam singularem personam, ut in secreto corrigat; ac *judicialem*, quâ crimen defertur ad superiorem, tantquam personam publicam, sive Judicem. Illa tendit ad *privatam emendationem*; ista, ad *vindictam publicam*, seu punitionem criminis, quo communitas læsa est, vel etiam alius privatus, cui pro injuria, vel reali; vel personali satisfaciendum est. Et quia etiam secundum præscriptum Sacrorum Canonum denuntiatio fieri potest vel charitative, vel judicialiter, ideo *denuntiatio canonica*, cum utraq; coincidit.

Denuntiatio charitativa alia est *Evan-* 209
gelica; alia *Canonica*, in quantum directe tendit ad bonum delati; alia *Regularis*. *Evangeli-*ca est alicujus criminis apud superiorem delatio, facta secundum legem Evangelicam; cujus finis est poenitentia, & correctio peccatoris; & in ea hic ordo servatur, ut delinquens primum privatim (*intra te, & ipsum*) corripatur, seu moneatur etiam sapius; secundo, si se non emendet, monetur coram uno, vel altero teste; tertio, si adhuc maneat contumax, denuntietur Ecclesiæ, seu Judici Ecclesiastico; sed semper, binâ eâ monitione prævia c. *si peccaverint*. 2. q. 1.

Denuntiatio Canonica dicitur, cum de- 210
latio criminis fit, prout à sacris canonibus præscribitur; fit vel *generaliter*, & publice, & ex hoc fine, ut non committatur delictum v. g. *ne indignus eligatur*, vel *instruatur*; aut si commissum, *ne continetur*, v. g. ne qui cum impedimento dirimente contraxerunt matrimonium, in eo perseverent; vel *specialiter*, seu privatim, quæ fit per eum, cujus interest, habere bonum Prælatum, seu administratorem, aut subditum; ut si post

post binam monitionem, non sit corrigibilis ab officio & beneficio removeatur. Hujus fit mentio c. 1. de offic. Custod. ibi: *si autem indomitus permanserit, Archidiaconus, Episcopo denuntiando, provideat, ut indecente ejecto aptus domo Dei constituatur Minister; & c. Licet.* 31. de Simon. Et hæc delatio, si fiat causâ emendandi proximum, ad *charitativam* pertinet; si causâ puniendi delatum, ad *judicialem*.

211 Regularis denique denuntiatio dicitur, quæ fit secundum varias constitutiones Religiosorum, & in ea proceditur simpliciter, ac de plano, nec contra eam appellari potest c. *Ad nostram.* 3. sed de hac in præsens ex professo non agimus; sicut nec de charitativa, quam tractant morales Theologi in præceptis secundæ tabulæ. Pauca tantum subjungimus: his præmissis:

212 Quæres 1. An denuntiatio charitativa sit sub præcepto? Affirmativam communiter sequuntur Doctores ex illo Christi, si peccaverit in te frater tuus & c. ibi: *si te non audierit, dic Ecclesie.* Hoc præceptum tantummodo esse affirmativum docet Escob. Theol. mor. l. 49. c. 17. n. 295. ac proinde non obligare, nisi in certis circumstantiis. Hæc autem potissimum istæ sunt. 1. ut proximus sit in gravi necessitate spirituali. 2. ut ei possimus subvenire absque gravi nostro, nostrorumque incommodo 3. ut speretur fructus. 4. ut hanc denuntiationem exigat necessitas proximi, aliter non juvandi minori damno fama.

213 Quæres 2. an ex præcepto, denuntiationem charitativam, præcedere debeat correctio fraterna? Ante resolutionem notandum *correctionem* proximi, duplicem esse, *fraternam*, & *judicalem*: hæc non potest fieri, nisi à superiore potestatem jurisdictionis habente; illa fieri potest à Patre in filium, à Superiore in subditum, & e contra. *Judicialis* spectat commune bonum, & eorum, qui per alterius peccatum scandalizantur; *fraterna* verò, per se spectat bonum proximi, de hac in præsentia gemus; eamque præceptam esse patet ex Ecclesiast. 19. *corripe amicum, corripe fratrem;* & expressè in c. *tam sacerdotes.* 24. q. 3. Ordinem fraternæ correctionis ita proponit Christus Matth. 19. *si peccaverit in te* (id est te sciente) *frater tuus, corripe eum inter te, & ipsam solum.* *Quod si te non audierit, induces testes, unum, vel duos; si illos non audit, dices Ecclesie; si Ecclesiam non audit, sit tibi sicut Ethnicus*

& publicanus. Ex quo vides hunc ordinem charitatis in corrigendo proximum constitutum. 1. ut peccantem admoneas secretò; deinde, si secreta correctio non proficit, testes adhibeas, unum, vel duos. 3. quòd si non audierit, dicas Ecclesie; his præmissis:

Quæstio est, an hic ordo servandus sit 214 ex præcepto, consequenter denuntiationi charitativæ locus non sit, correctione illâ non præmissâ? Hanc correctionem non esse de præcepto plures docent apud Escobar. Theol. mor. l. 49. c. 17. D. 52. n. 328. quia præcepta Christi non videntur generalia, sed sunt tantum de injuria corrigenti facta, in qua secreta correctio vix videtur habere locum, quin illâ omisâ possit procedere ad denuntiationem. Sed

Re. 1. servandam sub præcepto naturali, 215 & divino seclusâ cessione juris famæ. Ipsa enim natura dicitur corrigendum esse proximum cum minori damno famæ, & honoris, quo potest. Unde si absque testium inductione corrigi valeat, ipsa natura dicitur, ut sic correctio fiat: & si unicus testis sufficit, cur duo sunt adducendi? Et sic definitur videtur ab Innocent. III. in c. *novis.* 13. de Jud. ubi Pontifex, postquam refert, Regem Angliæ contra Regem Franciæ processisse secundum regulam Evangelicam, ac tandem, cum nihil profecerit, dixisse Ecclesiæ, subjungit: *quomodo nos, qui sumus ad regimen universalis Ecclesiæ supernâ dispositione vocati, mandatum divinum non possumus exaudire? ut non procedamus secundum formam ipsius;* nisi forsitan ipse coram nobis, vel legato nostro, sufficientem in contrarium rationem ostendat. c. *Cum ex injuncto* 12. de hæret. & Alex. III. c. *Licet Heli* de Simonia.

Re. 2. quòd per illa verba Christi non 216 inducatur *novum præceptum*, quod ex ipsa naturæ lege non oriatur; illud ipsum tamen præceptum naturæ, obscurius traditum, clarius explicetur à Christo. sic Escobar. n. 329. Ex nullo enim capite ostendi potest, speciali præcepto, Christum id voluisse imponere, ut clarius constabat ex sequentibus. Ex hoc etiam patet ad rationem contrariam. Primum enim negatur, præcepta Christi non esse generalia, ut patet in iis, quæ proprie illius sunt: ut *diligite inimicos vestros; benefacite his, qui oderunt vos.* Deinde dato, quòd id procederet de præceptis Christi, quæ non sunt mera explicatio jam præceptorum jure naturali; secus tamen est, de oppo-

oppositis, ut patet in eo quod habetur Marth. 18. ubi dicitur: *quacunq; fieri nobis volumus, alteri faciamus*; hoc enim est præceptum juris naturalis, & citato loco à Christo *universaliter* traditum.

217 Denique ex hoc, quod Matth. 19. (ubi præcipitur denunciatio faciendæ Ecclesiæ, si proximus illam privatam correctionem non audierit) dicatur, *si peccaverit in te frater tuus*, non rectè sequitur, præceptum loqui solum de casu, quo *injuria corrigenti facta* est. Contrarium enim constat ex fine, qui est *emendatio proximi*, obtinenda saltem vigilantia Ecclesiæ, tanquam piæ matris, ubi non juvant mitiora; hæc autem necessitas est non tantum, ubi peccat in fratrem, seu proximum; sed etiam cum proximus est in gravi periculo salutis ex delictis etiam non contra tertium. Et ideo illud: *si peccaverit in te*, rectius communiter exponitur, si *peccaverit te sciente*.

218 Quæres 3. an possit quis cedere juri suo, quod habet, ut denunciari non possit, non præmissâ correctione fraternâ? Loquimur de illis casibus, ubi cæteroquin urget præceptum naturale, ac divinum, defectum proximi non denunciandi Superiori, vel tanquam Patri, vel tanquam Judici, non præmissâ correctione fraternâ. Nam hanc non esse in quovis casu denuntiationi, ex præcepto etiam naturali, præmittendam, dicemus in seq. quo prænotato: ad quæstionem propositam negativè respondet Philarchus, & Lorca apud Escobar cit. n. 331. quia præceptum non tantum attendit bonum famæ proximi, sed maxime etiam charitatis, & correctionis, ut quam optime fiat, cum conservatione pacis, & quietis, ac evitacione rixarum, quæ oriri possunt, ex occultorum defectuum manifestatione. Huic autem juri nemo privatus cedere potest.

219 Sed affirmativa omnino tenenda est; ita Sanchez l. 6. dec. c. 18. Castropal. p. 1. tr. 6. D. 3. p. 9. n. 2. Petrus Ledesma, & alii cum Escob. n. 333. Ratio est 1. quia si subditus propriam culpam suo Prælato aperiret, laudabiliter ageret; ergo etiam laudabiliter ageret, qui id facit de ejus consensu. 2. si subditus aliunde famam perdidisset apud Prælatum, alius id sciens posset ejus delictum, in simili materia commissum, aperire Superiori sine occulta correctione prævia; ergo etiam potest, si subditus famam suam nolit conservari apud Superio-

Tom. 7.

rem, sed alteri det facultatem, ut Superiori peccatum manifestet. 3. licet ex pœnitentis voluntate, illius delicta ex recto fine manifestentur, quæ accepta sunt in confessione, tamen salvatur, seu non læditur finis præcepti de sigillo, qui est non tantum conservatio famæ proximi, sed etiam facilitas sacramenti, & rectus illius usus; ergo etiam licet ex subditi voluntate illius delicta, extra confessionem accepta, manifestentur Superiori, tamen non læditur finis præcepti de correctione fraterna, esto sit conservatio famæ proximi, & bonum ipsius correctionis.

Confirmatur; quia hæc cessio de facto 220 fit in Societate JESU ex ejus constitutionibus, quas non licet ullo disputandi, vel ullo indagandæ veritatis quæsita colore directè, vel indirectè impugnare; tum quia à Paulo III. & Julio III. totum Societatis institutum fuit approbatum, & confirmatum, & in eo omnes constitutiones, præfertim, quæ contradictionem patiebantur; tum quia Gregorius XIII. in bulla, quæ incipit, *Ascendente Domino* sub excommunicatione prohibet, hanc Instituti impugnationem, & cujusvis constitutionis; tum quia idem Gregorius damnavit libellum cujusdam, qui hanc constitutionem de cessione juris impugnavit.

Et hoc colliges omnino ex præcepto 221 esse servandum hunc correctionis ordinem, nisi corrigendus liberè cedat juri suo. Ubi verò cedit, deferentem subditi culpam ad Superiorem non peccare, esto correctionem occultam non præmittat, modo id non faciat ex alio fine, quàm in ordine ad quem illa cessio fit. Norandum tamen haud quaquam tum aliquem conservandæ famæ cedere, cum certum non est, per Prælatum ita bene obtineri finem correctionis, ac emendationis, ac per inferiorem: ut notat Castropalaus cit. p. 1. n. 9. Idem, si dubium sit, censeat Escob. cit. n. 333. cum Sanch. l. 6. dec. c. 18. n. 47. Unde in his delationibus cautissimum esse decet, ne fiant ex passione; ut certitudo, saltem moralis, habeatur de consecutione finis potius obtinenda per Prælatum, quàm occultam correctionem per inferiorem; id quod regulariter rectius fit, per Superiorem, Dei vices gerentem, præfertim, cum subditus non erret, sequendo ductum Superioris, ubi non est manifestè peccatum.

Ad rationem contrariam R. ex recto 222

F

usu

usu juris, quod quis obtinet ex tali cessione ad denuntiandum Superiori ut Patri delictum subditi, nec lædi charitatem, nec rixarum nasci occasionem; cum finis directè quaesitus in tali denuntiatione nihil omnino importet aliud, quàm bonum ejus, ut reducatur in viam rectam à paterna directione, ubi declinaverit in semitas pravas, ab iis ad aliam non æquè bene avocandus.

223 *Quæres 4.* An quodlibet peccatum proximi, quantumvis occultum, omisâ correctione secretâ possit charitativè denuntiari ad Prælatum? Supponimus in hac quaestione 1. casum, quo speratur peccantem melius corrigendum per Superiorem, ac per occultam correctionem; deinde quaestionem fieri de peccato proximi, aliunde, quàm in foro sacramenti poenitentiae cognito. 3. de denuntiatione, solum ex fine debito, ut jam præmissum est. 4. ubi necessitas proximi exigens eam denuntiationem præponderat jacturæ famæ apud Superiorem; quo posito. *R.* in dato casu licere talem denuntiationem, suppositâ cessione juris; quia potest alius ex subditi voluntate licitè facere, quod ipse licitè facturus erat per se; his præmissis:

224 Dubitatur 1. an licita sit *quoad eos*, qui in hoc juri famæ non cesserunt? Negativam tenet Porca, Petr. Ledesma, Navarrus, & Petr. Navarra apud Escobar dub. 54. n. 335. quia sic est læsio famæ; affirmant autem (si fiat Superiori, ut Patri) Suar. de Char. D. 8. f. 6. n. 17. & tom. 4. de Relig. l. 10. c. 9. & 10. Castropal. p. 1. tr. 6. D. 3. p. 10. n. 3. *R.* in iis, qui magis sui juris sunt, quàm Religiosi, non licere, quia non potest præsumi, illos sic melius esse corrigendos; excipe nisi certò major fructus speretur; in hoc enim posteriori casu, non censeretur subditus rationabiliter invitus, ad majorem animæ fructum, si adsit securitas in aliis non nociturum; sic Escobar n. 337. In Religiosis verò, qui non ita sunt sui juris, amplectitur Escobar sententiam affirmativam. Ego tamen puto (non suppositâ cessione juris) non licere etiam in illis, nisi sub priori limitatione. Quia verè maximum periculum est, plurimorum malorum, seclusis illis limitationibus, ut patet consideranti varios eventus ex ejusmodi delationibus.

225 Dubitatur 2. an immediatus Superior graviter peccet, qui mediato Superiori aperit delictum grave sui subditi, quod ipse, sine

tali manifestatione corrigere potest? si accepit ex denuntiatione sibi facta ut Patri non peccare graviter censet probabile Escobar n. 341. quia revelare delictum proximi etiam grave uni, vel duobus viris gravibus, qui magis prodesse, quàm obesse possint, esto fiat ex levitate, vel loquacitate, non est grave peccatum, juxta probabilem sententiam, de qua alibi: ergo à fortiori licebit, si id fiat ex recto fine. Hoc etiam probabile censet Castropal. cit. p. 11. n. 7. sic illi. Coeterum judico probabilius, non posse id fieri sine gravi peccato; quia talis manifestatio delicti, & amissio famæ non habet paternæ delationis finem, qui est lucrum fratris, cum absque illa Superior immediatus eum possit lucrari. Sic etiam censet Escob. Castropal. ac Mendo in staterna opin. benign. dissert. 1. q. 16. Unde ad rationem sententiæ oppositæ, judico etiam in antecedenti tenendum oppositum seclusâ necessitate ad finem denuntiationis, ut bene probat, esto non decernat, Mendo cit. n. 196. Nam tale delictum manifestare aliis, præsertim viris gravibus, graviter minuit famam alterius; ergo ubi bonum proximi sine hoc obtineri potest, injustè in materia gravi læditur.

Dices, in Societate JESU, Superior immediatus, mediato licitè aperit defectum subditi ad se delatum; ergo id ex se illicitum non est. ant. pat. Nam in Congreg. 6. decret. 33. dicitur: *potest etiam unus Superior dicere rem sic delatam, & notam, alteri Superiori ejusdem delati.* *R.* 1. à Societate, in qua est cessio juris famæ, non fieri argumentum ad alios status, in quibus non est talis cessio. *R.* 2. in eodem decreto apponi conditionem hanc: *quando res ita postulaverit, ad finem paternæ delationis;* sed in dato casu id non contingit: ergo; & ideo etiam in eadem Congr. 6. decret. 6. & de manifestatione delicti c. 15. p. 2. in Ordinat. Gener. dicitur: *sine urgenti necessitate, & magna utilitate, nemini esse crimen delati revelandum.*

Præterea not. 1. quando peccatum est *publicum*, sive cedat, sive non cedat in damnum aliorum, posse denuntiari absque correctione prævia; nam cum eo casu læsa sit Respublica propter scandalum, & malum exemplum, in delinquente etiam emendato remanet obligatio ad satisfactionem publicam, ad quam ordinatur denuntiatio; ergo non sufficit sola correctio *secreta*

creta, sic Navarra. 2. de restitut. c. 4. n. 177. sed hoc limita. 1. ut non procedat, nisi peccatum sit ita publicum notorietate facti, ut nullâ tergiversatione celari possit; secus enim, esto sit probabile, & aliquâ labore infamiâ, non est eo ipso necessariò denuntiandum, si privatâ correctione satisfieri possit illi scandalo; ita Sanch. l. 6. consil. c. 2. d. 5. n. 2. Limita 2. ut non procedat in casu, quo nondum adest præceptum Superioris, ut denuntietur; ac speratur aliâ viâ rectior correctio proximi etiam ad satisfactionem publico debitam, ratione scandali. Nam tali casu cessat finis denuntiationis, qui est vel emendatio proximi, vel satisfactio publica minori damno famæ procurata.

228 Not. 2. si crimen sit secretum, & contra bonum publicum (prout foret in casu proditoris, infectionis hæreticæ &c.) statim posse denuntiari omisâ monitione, vel correctione secretâ, nisi denuntiaturus certissimè nosset omne malum impendens monitione, vel correctione secretâ, efficaciter impediri. Nam in tali casu propter maximum periculum boni publici, bonum famæ privatorum, bono communi præferendum est; sed quia vix sperari potest hic effectus ex sola monitione, vel correctione secreta, regulariter id non credendum est; ita communis cum Sanch. cit. n. 5. consequenter denuntiandum crimen.

229 Not. 3. inter crimina, quæ dicuntur occulta, distinguendum esse; nam quædam sunt omnino occulta, & improbabilia; quædam autem occulta, sed tamen probabilia. Quando crimen sic est occultum, ut tamen sit probabile, censet Sanchez cit. n. 8. posse denuntiari Judici, ut Judici, ut puniat; sed circa hoc vide dicenda à n. 234. Quando autem est omnino occultum, censet esse denuntiandum solum ei, qui potest prodesse, non obesse; consequenter Judici solum ut Patri, qui remedium adhibeat, colligens id ex D. Augustino relato in c. Hoc videtur 2. q. 5. limitans tamen ad solum casum, quo sic fieri posset remedium; secus judicat cum Soto l. 5. de Just. q. 6. a. 2. posse denuntiari Judici, quâ rali, addendo simul, se id probare non posse, sed ipsius esse, ex officio providere, & inquirere, dum crimen nocet bono communi; si autem personæ privatæ, posse aperire huic, & hanc Judici, ut Judici. In hac porro materia videtur meritò distinguendum tam inter crimen omnino occultum,

& improbabile, quàm non probabile, quod nocet soli peccanti; & id quod nocet etiâ alteri. Nam hæc distinctione positâ non eadem de utroque sententia dari aut potest, aut debet, ut patebit infra à n. 234.

Dubitatur 3. an denuntiatio charitativa liceat de delicto jam emendato? Questio est, an si proximus de delicto jam sit omnino emendatus possit Prælato, ut Patri, adhuc illud deferri, ut delinquens hac ratione securior existat à recidiva? affirmant Richard. Gabr. Rosella, & alii apud Escob. dub. 57. n. 346. nimirum, ut pericula, & occasiones relabendi tollantur: negant Sotus, Sa, Valentia, Sanch. l. 6. dec. c. 18. n. 49. quia si bonum famæ posset alicui auferri ob solam majorem securitatem, ne relabatur; possent etiam auferri alia bona temporalia, ut securior sit ab abusu: hoc non licet; ergo nec illud. Deinde subditi plurimi faciunt famam suam apud Prælatum, & agrius ferunt apud illum infamari propter dependentiam ab illo, quàm apud socios: ergo ob solam illam securitatem non licet, sic illi.

31. si certò constet, fratrem esse emendatum, nec adsit probabile periculum relabendi, non posse aperiri Superiori, sine subditi consensu, secluso alio malo, quod ex priori facto redundaret in tertium; hoc suadet ratio allata pro sententia negante; sic Escob. cit. n. 348. & complures apud P. Mendo in statera, dissert. 1. q. 17. n. 197. id etiam intelligentes de Societate JESU; quorum sententiam vocat Mendo n. 200. verissimam; hinc n. 205. addit, nec percessionem famæ, in regulis expressam, ullo modo intelligi crimen occultum, jam emendatum, sine periculo relapsus; finis enim cessationis, ait Mendo, non est quomodocunque humilitas &c. sed ut conjuncta cum fine cessationis, qui est spiritualis profectus in correctione à Superiore præstanda consistens; hic autem finis cessat in dato casu; ergo; sic ille. Huic addit, quòd Religiosi Societatis, qui juri famæ cesserunt ad finem denuntiationis paternæ, in ordine ad hoc se habeant, sicut alii, qui juri famæ non cesserunt.

32. 2. cessionem famæ, quæ fit in aliqua religione ad paternam denuntiationem, non extendi ad hunc casum. Unde nec in Societate licet denuntiare subditum Superiori ut Patri, si certò constet, esse correctum, nec probabile esse periculum relapsus, & absit malum tertio, quod aliter

emendari non possit. Suadetur ex eadem ratione, & tener Escobar loco cit. qui ait, eo casu cessare finem, ob quem quis consensit, delicta sua superioribus deferri per quemvis, qui extra confessionem accepit. Hinc addit Mendo cit. n. 206. in Societate eam esse praxin, ut culpæ occultæ, jam emendatæ, non propalentur Superiori, quod omnino firmum, sanctumque esse debet, & oppositum omnino illicitum, & contra justitiam, severè puniri, sic ille, num. autem 208. ait, si dubites, an emendatio facta sit? adhuc non posse deferri Superiori, nisi delictum sit in damnum tertii, vel communitatis.

233 R. 3. si proximus periculum probabile subeat relabendi, nisi peccatum ejus antecedens Superiori manifestetur, manifestari debere, nisi minori damno famæ impediri possit. Tunc enim id exigit spirituale bonum proximi. Vocatur autem *probabile periculum*, quando proximus ita occasionibus est innodatus peccandi, ut (moraliter loquendo) judicetur casurus, nisi ab illis divertatur, ut bene exponit Escob. loc. cit. Nam de alio periculo *remoto* non est curandum, cum omnibus ex naturæ fragilitate tale insit. Ad quæstionem autem, *quando proximus censetur emendatus?* respondet Mendo cit. n. 207. id variis modis cognosci. 1. si, post delictum, scis confessum, sacræque synaxi refectum. 2. si poenitens ipse significet, se ex animo poenitere. 3. si occasio culpæ nequit moraliter iterari, aut adeo rata est, quæ timeri prudenter non debeat &c.

234 Dubitatur 4. an denuntiatio criminis *occulti*, sed solum peccanti nocentis, licita sit prætermisâ monitione, vel correctione fraternâ? Cum ex dictis constet, denuntiationem delicti alieni (ubi ex obligatione faciendâ est, aut ubi ad certum finem denuntiatio paterna licitè fieri potest) nihilominus fieri debere, quanto minori famæ damno fieri potest, non tantum in casu, quo crimen est omnino occultum, & improbabile; sed etiam occultum, & probabile, quando crimen est in damnum solius peccantis, ac emendatio ejus inter te, & ipsum obtineri non potest monitione secretâ, rectè infertur denuntiationi præmittendam esse unius, vel alterius testis præsentiam. Ratio est, quia tunc præceptum naturale subintrat, & ordo Evangelicus; ut *prius, quàm denuntietur proximus, fiat mo-*

nitio coram uno, vel duobus testibus. Nam aliàs tali casu (crimen denuntiando superiori, ut Patri) non fieret, quanto minori damno famæ potest. Ex hoc sequitur, quamdiu per monitionem secretam obtineri potest emendatio proximi, ad paternam denuntiationem non procedi posse, quando crimen est omnino occultum, soli peccanti noxium; ita Sanch. cit. d. 6. n. 1. dixi, quando est *soli peccanti noxium*; nam si tertio noceat, quid agendum, ex dictis constat, & patebit etiam ex dicendis infra. Dixi secundo, *si per monitionem secretam emendatio potest obtineri*, nimirum juxta dicta supr. ut non pendeat in futurum.

Potissima quæstio est, an crimen omni- 235
no occultum, quod in nullius, nisi peccantis damnum cedit *ex obligatione* denuntiandum sit Superiori ut Patri in casu, quo non juvat secreta monitio ejus, qui solus novit. Variæ sunt Doctorum opiniones, quæ videri possunt apud Sanch. cit. l. 6. c. 2. d. 6. à n. 4. Sed æ. ad quæstionem, si nec per monitionem secretam, nec per adhibitionem testium, sed per solam denuntiationem juvari potest proximus, debere denuntiari Superiori, ut Patri, crimen, quo laborat proximus, quantumcunque sit occultum, & in solius peccantis damnum. Nam proximo graviter periclitanti, præsertim in negotio salutis, jure naturali tenemur subvenire, modo, quo possumus, præsertim nobis non valdè oneroso; id enim habet præceptum Christi, de quo n. 212. Hinc, si malum ejus averti potest solâ monitione secretâ intra te, & ipsum, nec adhibitionem testium fieri potest licitè; si autem hæc averteret efficaciter ejus malum nec denuntiatio fieri potest. Nam hic locum habet præceptum naturale, de faciendâ delicti denuntiatione, quanto minori damno famæ potest. Si autem neutrum juvaret, denuntiatio omnino fieri debet, ex præcepto Christi: *dic Ecclesia.* Ita D. Thom. 22. q. 33. a. 8. Sanch. cit. D. 6. n. 8. & plures alii.

Ex dictis colliges. 1. quando crimen est 236
omnino occultum, nec in damnum alterius (ubi nulla spes est emendationis obtinendæ,) nec monitionem secretam, nec testes, nec denuntiationem paternam licitè adhiberi. Sic D. Thom. cit. Sylvester. V. *correctio*, q. 7. & complures alii. Ratio est, quia tunc cessaret finis monitionis, testium, ac denuntiationis, & licet adhiberentur, frustra fierent cum damno famæ alienæ, nul-
lo

lo jure exigito in talibus circumstantiis.

237 Colliges 2. idem dicendum in casu criminis occulti, & probabilis, ubi nulla spes est emendationis, si non vergat in damnum alterius. Nam in tali casu procedendum foret solum per denuntiationem Evangelicam, seu charitativam (cum ponatur delictum occultum, nec alteri noxium,) ergo cum casus ponat non esse spem, finem hujus denuntiationis obtinendi, adhiberi non debet. Dixi autem *si non sit spes emendationis*. Nam esto forsitan sola monitione secretâ, etiam sæpius factâ, proximus non emendetur; sperari poterit, si coram uno, vel altero teste (metu ne innotescat.) & licet forsitan nec in hoc casu correctio sequatur; si tamen per Superiorem, si ei denuntietur, speretur fore medelam, v. g. subtractione occasionum, vel aliis mediis, denuntiandum erit.

238 Dubitatur 5. quibus casibus obliget præceptum correctionis fraternæ? R. 1. nec monitionem illam, nec denuntiationem esse ex præcepto debitam, ab eo, qui non est *moraliter certus de delicto proximi*; ita Th. Sanch. l. 6. Confil. c. 2. D. 1. n. 3. Quia licet fortè sit obligatio misericordiæ corporalis, etiam in casu, quo probabiliter, seu prudenter dubito, num proximus indigeat eleemosynâ corporali? ut docent aliqui; quia tamen, ejus omissione corporibus non nocetur positivè, sicut in spiritualibus, aut bonis animi nocetur proximo, si *leviter*, ac *temerè* judicetur esse in peccato: ideo, ubi per oppositam certitudinem deponi non potest hæc dubitatio, de delicto, talem, etiam occultè, monere, aut corrigere, vel denuntiare citra charitatis, & forsitan etiam justitiæ læsionem, licere non potest. Ex hoc rectè infert Sanch. cit. n. 4. non teneri ad monitionem occultam, vel correctionem, qui novit delictum proximi solum per auditum, rumore, vel signa dubia, nisi circumstantiæ, ex conditione personarum, & conjecturæ, quæ delicti commisionem faciunt valde probabilem, ut prudenti dubio locus non sit, aliud suadeant; præsertim si prudenter credi potest, ei, de ejus monitione dubitatur, gratum, ac salubre futurum, si ei, *de se talem rumorem esse*, ex sincero animo detegatur, citra periculum susurrationis.

239 R. 2. nec esse debitam ejusmodi monitionem occultam in casu, quo deficit oportunitas temporis. Sic velle hominem,

injuriâ recenti affectum, sedare, importuni temporis est. Nam juxta S. August. t. de civit. Dei c. 9. *qui correctionem differt quia tempus magis opportunum sperato fructui expectat, rectè agit*; quod tamen intellige. 1. si talis dilatio faciat spem reductionis melioris alio tempore 2. nisi malum exigeret præsens remedium, præsertim, ubi conjunctum habet periculum, *pendens in futurum*.

R. 3. ubi sunt plures, qui proximo 240 prodesse possunt ejusmodi monitione, vel correctione; eum non teneri, qui minus commodè, quàm alii, id præstare potest, qualiter contingit in eleemosyna corporali, quæ solum tunc *determinatè* obligat, cum alii, qui æque debent, ac melius possunt, deficiunt. R. 4. peccatum proximi, etiam mortale, *jam omnino præteritum*, nec *pendens in futurum*, ita scilicet, ut nec maneat in pertinacia, nec in periculo relapsus, non esse materiam necessariam correctionis fraternæ; quia cessante fine, cessat necessitas medi; cum ergo finis correctionis sit, *fratris emendatio*; ubi jam omnino emendatus est, non est necessarius. sic gloss. in c. *si peccaveris*. 2. q. 1. Sylvest. V. *denuntiatio* q. 1. & alii.

Cum autem ex dictis constet, jure naturali 241 prohibitum esse, procedere ad denuntiationem, etiam charitativam eorum, qui non cefferunt juri famæ, si per monitionem secretam, vel inter monentem, & Reum tantum, vel si opus fuerit, adhibito uno, vel altero teste, illorum emendatio, seu correctio, sperari possit, quando crimen est occultum, & non nocet alteri, pauca dictis sequentia opportunè superaddi visum est. quare not. 1. cum finis dictæ denuntiationis Evangelicæ, seu charitivæ sit *emendatio proximi*, quæ obtinetur per ejus fraternam correptionem; per hanc intelligi quemcunque sermonem, quo quis vel monendo, vel reprehendendo, vel hortando &c. nititur proximum revocare à peccato. Hinc licet promiscuè sumatur *correptio*, & *correctio*: tamen *correctio* est finis, *correptio* autem via, seu medium ad eam, nisi velis dicere, *correctionem* esse Superioris ad subditum; *correptionem* fratris ad fratrem. Sic Filliucius to. 2. tr. 28. c. 5. n. 111.

Notandum 2. quando dicimus, ut ob. 242 *liget* præceptum correctionis fraternæ, requiri, quod proximus sit in *gravi* necessitate spirituali; intellige, *ut graviter obliget*; præter hoc etiam intelligitur talis necessitas,

qua tuam requirit actionem, ut si non esset alius, qui commodè id præstaret; nec videretur differenda occasio. Sic Filliucius cit. n. 116. cum Navarr. c. 24. n. 12.

243 Not. 3. cum diximus, requiri cognitionem *certam* de proximi delicto, ad hoc, ut præceptum obliget ad ejus correptionem, debere intelligi 1. certam *moraliter* in his, qui non sunt Superiores. Ut autem Superior possit, & vi officii debeat (cum debita tamen cautela famæ) inquirere delicta proximi, videtur sufficere cognitio probabilis, imò ut putat Filliucius c. 7. n. 132. dubia saltem positivè, seu prudens ratio suadens necessitatem talis actûs.

244 Not. 4. dictam obligationem debere intelligi sub *conditione* sic, ut non habeat locum, si majus malum timeretur, quàm sit bonum, quod per eam speretur. Filliuc. n. 136. si petas, an liceat differre correptionem eâ intentione, ut proximus, commissione multorum peccatorum, ferventiùs respiscat? affirmat Filliucius n. 139. si non sit spes, aliter veræ emendationis; sic enim solùm permittimus, ut proximus (qui aliunde non surgeret) non resurgat; quod non est peccatum.

245 Not. 5. tres communiter casus (præter ea, quæ diximus in præmissis) assignari, in quibus, *sciens delictum proximi*, non tenetur ordinem fraternæ correctionis denuntiationi præmittere. 1. quando peccatum est publicum; sic enim amissâ jam est fama; ordo autem præscribitur, *ne fiat jactura famæ*. 2. quando peccatum vergit in damnum communitatis, periculum est in mora, & spes non est, malum impediri posse privatâ monitione. Hic enim prævalet bonum commune. 3. quando peccatum, licet occultum, vergit in majus malum alicujus tertii; vel aliquorum, ac sic jactura famæ qualiscunq; proximi apud Superiorem; ut si quis alteri machinaretur mortem (intelligè nisi possit impediri secretâ monitione:) tunc enim famæ læsoris præponenda est vita lædendi. Sic Valentia, & alii cum Filliucio loco cit. n. 149.

246 Not. 6. cum dixerimus in correctione proximi tres esse gradus; primum situm in monitione secreta; secundum in inductione testium: tertium in manifestatione criminis ad Superiorem: quari posse, an quando venit ad hunc tertium gradum, hæc manifestatio facienda sit Superiori, *ut Patri*, vel *ut Judici*? R. tunc faciendam ut Judici,

quando id exigit commune bonum in circumstantiis, in quibus major ejus ratio habenda est, quàm privati, supposito, quòd non possit idem finis obtineri per denuntiationem paternam. Nam si possit per hanc, ista præferenda foret denuntiationi judiciali; cum correctio fieri debeat, quanto potest minore damno famæ. Hinc etiam ex notitia, quam Superior accepit, *ut Pater*, non potest denuntiatum punire *juridicè*, sed *paternè*.

Si quæras, quando liceat Prælato viâ 247 judiciali procedere, adversus subditum denuntiatum, supposito, quòd crimen probari possit juridicè per duos, vel tres testes, aut super eo judicialiter inquire? Prima sententia est Soti apud Filliuc. n. 163. negantis, posse per Prælatum puniri subditum *pœnis juris*, si fraternè denuntiat, proponat se corrigere; secus si sit incorrigibilis. Secunda est Cajetani ibidem affirmantis; licere illum punire pœnis juris, si spes sit fructûs. Tertia & probabilior, est Bannez ibidem, quam exponit per duo capita. Primum est, quòd, quando licet procedere viâ judiciali propter exemplum aliorum, & bonum commune non interveniente correptione fraternâ, liceat etiam eâ interveniente. Nam charitas non præjudicat justitiæ; ergo si actio justitiæ (scilicet processus judicialis) est licita non interveniente actione charitatis, etiam erit licita eâ interveniente. *Secundum* caput est, quòd in duobus casibus id, quod in priori dictum est, non modò sit licitum, sed etiam debitum. Ex his primum est, quando oporteret crimen juridicè denuntiare, aut de illo inquire. Secundus est, cum spes foret obtinendi emendationem per processum judicialem. Tunc enim charitas justitiæ imperat ejusmodi processum judicialem, cum spes est, per eum obtinendi emendationem. Hanc tertiam sententiam etiam Filliac. cit. n. 164. judicat probabilior.

Dubitatur. 6. quid dicendum de denuntiatione judiciali? Ante responsonem advertendum, denuntiationem *judicialem* dici, quæ sit Superiori, *ut Judici*; si fiat ab officialibus, ad hoc auctoritate publicâ constitutis, & extra ea Judex contra denuntiatum procedat, crimine deducto ad Judicium, est denuntiatio *judicialis publicæ*, diciturque *generalis*; si autem ad denuntiationem *privatam*, erit *specialis*. Utraque dividitur in *criminalem*, si fiat ex fine vindictæ publicæ,

publicæ, ac ad punitionem aliis in exemplum; & civilem, si solum tendat ad præstandam parti læsæ satisfactionem. V. Azor p. 3. l. 13. c. 21. Layman l. 3. tr. 6. p. 2. c. 4. &c. quibus positis:

249 Re. 1. quando quis denuntiatur denuntiatione publicâ, posse judicem in foro seculari procedere ex officio contra denuntiatum ab officialibus ad hoc auctoritate publica deputatis. L. Ea. 7. C. de accusat. Hoc extendit Clarus q. 7. n. 2. de consuetudine ad ejusmodi denuntiationem, etiam factam à privato, ex sine sui interesse, quando agere, vel accusare non potest: jure autem Canonico Judicem Ecclesiasticum solum in certis casibus admittit posse denuntiationem judicalem. Casus autem prædicti sunt 1. si Clerici, vel Regulares conquerantur de injustis oppressionibus suorum Prælatorum 2. si Laicus denuntietur de crimine pertinente ad Judicem Ecclesiasticum, ut est hæresis, simonia &c. 3. ob defectum ministratæ justitiæ in foro seculari, vel quia in eo foro crimen non auditur; vel quia Judex Laicus est negligens; vel quia potestas judiciaria vacat; vel quia in eo foro non datur actio, aut repetitio, v. g. ex pacto nudo. 4. ratione pacis violatæ, vel juramenti non servatæ à Laicis, arg. c. novit. 13. de Judiciis. 5. si persona, quæ denuntiationem proponit, sit miserabilis. 6. si causa sit spiritualis, & Ecclesiastica, vel ei annexa, ut si agitur de matrimonio contrahendo, vel dissolvendo, vel de Jure Patronatûs &c. sic Azor loco cit.

250 Re. 2. in foro seculari non prærequiri secretam monitionem denuntiandi judicialiter, sive hæc denuntiatio sit publica, sive privata. Abbas in cit. c. novit. 48. de Judic. Jure autem canonico, ad minimum prærequiri binam admonitionem privatam ante judicalem denuntiationem specialem. c. si quis 2. h. t. ibi: postquam ipse ab eis charitative conventus fuerit; quod procedit saltem, si sit privata. Quid autem observandum in judiciali denuntiatione Episcoporum, traditur in Trid. Sess. 13. de Reform. c. 6.

251 Dices in cit. c. 2. non agi de denuntiatione, sed accusatione, ut patet ex textu ibi: si quis ab illis accusatoribus, qui recipiendi sunt, fuerit accusatus; sed in accusatione nulla prærequiritur monitio charitativa per c. Licet, & c. Veniens, h. t. admonitio enim solum requiritur ad denuntiationem evangelicam, quæ ad poenitentiam, & emendatio-

nem dirigitur, juxta c. novit 13. de Judic. & c. qualiter 24. eod. ibi: denuntiationem charitativa monitio; cum econtra in accusatione ad vindictam publicam agatur, à qua Reus per poenitentiam & emendationem non liberetur, ut habetur L. Quia ea, 67. §. nemo. ff. de furt. ergo ex cit. c. 2. non rectè probatur necessaria monitio ante inquisitionem Judicalem, etiam privatam.

Quidam dicunt Pontificem in cit. c. 2. 252 agere de accusatione, per quam Episcopus impetebatur, qui accusari non potest, nisi præmissâ monitione, ut vult Abbas in c. Licet. 14. & c. Veniens. 15. h. t. n. penult. Alii dicunt accusationem in hoc textu accipi pro denuntiatione; sic gloss. in cit. c. 2. & c. Licet Heli. hanc tamen expositionem rejicit Gonzalez in cit. c. 2. n. 4. tum quod expressè repugnet ve bis textus; tum quia ea verba (causam emendet, & eam corrigere noluerit) satis ostendunt Pontificem agere de accusatione, per quam Episcopus impetebatur, quia damnum datum accusatori non emendabat, partique læsæ non satisfacerebat: & ideo docet, textum procedere de accusatione civili, factâ à subditis Episcopi ad satisfaciendum pro injuria privatis data, ut innuunt verba supr. allata, ubi autem per accusationem civiliter proceditur, necessarium esse, ut præcedat monitio, seu interpellatio extrajudicialis. a. q. 7. c. sicut. 46. Verùm, rectius videretur communis expositio, dicentium accusationem in textu sumi pro denuntiatione, quæ tendit ad emendationem denuntiati, quâ obtentâ satisfiat subditis. Textus enim (per verba causam emendet) non loquitur de injuria, seu damno dato subditis in ipsorum bonis, ex quibus vult Gonzalez probari accusationem, prout contradistinctam à denuntiatione; sed solum de accusatione latè sumpta.

Re. 3. non requiri, quod denuntians 253 etiam judicialiter, se inscribat ad pœnationis subeundam, per c. super his. 16. h. t. ibi: quando crimen in modum denuntiationis opponitur, ad denuntiationem, non est inscriptio necessaria. Licet autem prærequirat legitimam admonitionem, quia ad correctionem est denuntiatio, ut constat ex dictis; aliæ tamen juris solemnitates, quæ requiruntur in libello accusatorio, etiam in denuntiatione judiciali servandæ sunt, juxta Jul. Clar. §. fin. q. 7. n. 11.

Re. 4. judicalem denuntiationem fieri 254 posse

posse per Procuratorem, ex c. *Cum dilectus*. 20. h. t. & Abbat. ibidem n. 2. ibi: *quorum nomine sunt ejusmodi excessus nuntiati de Episcopo*, id, quod etiam procedit, licet denuntiatio sit de crimine, si non sit criminalis quæstio, prout constat ex c. *super his*. 16. h. t. ibi: *licet enim sit de crimine, non est tamen quæstio criminalis. Unde per Procuratorem potest ritè tractari*. Not. autem, cum quandoque contingat, quod Judex, vel Prælatus, verbo, vel edicto *præcipiat* denuntiationem fieri, diversam esse rationem obligationis ad denuntiandum in hoc casu, ac ubi *non præcipit*; nam in isto casu est obligatio solum *charitatis*; in illo autem etiam *justitiæ*. De obligatione charitatis ad denuntiandum, jam in præmissis actum est; nunc de illa, quæ est ad mandatum Judicis & justitiæ; Unde

255 Dubitatur 7. an delictum proximi occultum denuntiari debeat ad mandatum, seu edictum Judicis? *Re.* Cum statim in principio hujus quæstionis occurrat dubium, an ejusmodi denuntiationem, ex edicto Judicis debitam, præcedere debeat secreta monitio? distinguendum esse inter crimina denuntianda, an delictum illud sit occultum? vel non? an *occultum*, & *improbabile*? an *occultum*, sed *probabile*? nimirum per duos, vel tres testes? Quid dicendum, quando crimen est omnino occultum, & improbable, ac nulli nisi peccanti nocens? constat ex n. 235. si occultum, sed probabile? à n. 229. quid si cedat in damnum Republicæ, ex n. 228. si autem cedat in damnum privati, ex n. 236.

256 Quæstio nunc est 1. an quando peccatum omnino secretum, nec alteri nocens pendet in futurum, ubi non est spes emendationis per monitionem secretam, sit denuntiandum ad Judicis mandatum? *Re.* esse denuntiandum, sed solum ut Patri. Sic Navarra l. 2. de restit. c. 4. n. 221. & alii cum Sanch. l. 6. consil. c. 2. D. 14. n. 5. Prob. nam eam solum denuntiationem quis in tali casu facere tenetur, quam in re exigit mandatum; sed eo casu, quo Titius solus scit delictum proximi, & probare non potest, mandatum non exigit, ut Titius illud *juridicè*, seu ut Judici, *denuntiet*, nimirum *cum obligatione probandi*; nam id, ut ponit casus non potest, cum omni probatione careat; ergo solum exigit, ut denuntiet *paternè*, seu, ut Patri.

257 Si dicas, in eo casu non exigi per edi-

ctum, seu mandatum, ut, qui scit delictum illud occultum, ac improbable, denuntiet *juridicè*, nimirum cum obligatione probandi, sed tantum, ut de illo deponat tanquam testis; ergo in tali casu tenetur *paternè* edicto quoad hunc effectum. Sic Armilla V. *Correctio*. n. 7. & V. *Denuntiatio*. n. 2. & c. *Re.* vel eo casu supponitur Judex *habere* sufficientia indicia, quæ æquivalent semiplenæ probationi, vel caret? si caret, probabilius est, non teneri dato casu ad *testificandum*, seu deponendum *judicialiter* de tali crimine, qui solus novit, si non sit officialis ad ejusmodi actum autoritate publicâ constitutus. Nam ad hoc *non tenetur ex officio*, ut ponit casus; *non ex charitate*; nam huic satisfit denuntiando paternè: *non ad averendum damnum tertii*, quia contrarium supponitur in casu; si habet? jam delictum non est improbable contra casum.

Ex hoc colliges, quod *non denuntians* 258 delictum in dato casu, non incurrat poenam, v. g. excommunicationem, in edicto latam, contra non denuntiantes, si omittat in dicto casu denuntiationem. Quia poena, *non denuntiantibus*, in edicto imposta, supponit omissionem denuntiationis juridicæ, nam (ut rectè observat Sanch. cit. l. 6. Consil. c. 2. D. 14. n. 10.) Judex sive Ecclesiasticus, sive secularis, *jubens per edicta*, intendit juridicam notitiam delictorum; cum ergo is, qui solus novit delictum proximi omnino occultum, & improbable, talem illi notitiam præstare non possit, ut jam ostensum est: non committit delictum in edicto poenali contra transgressores latum. Et ideo indefinite docet Navarra in summa c. 25. n. 46. neminem teneri denuntiare *ad edicta*, qui probare non potest; quod intellige ex lege justitiæ, & *vis edicti*; factis est ex lege charitatis, sed eo tantum casu, quo teneretur eadem, etiam secluso edicto.

Quæstio est 2. quid dicendum, quando 259 delictum est publicum? *Re.* si Prælatus, vel Judex vel particulariter, vel generaliter præcipiat denuntiare delicta publica, quæ scilicet notoria sunt, & famosa, omnino esse denuntianda, etiam si non sint in damnum aliorum. Nam tali casu læditur respublica, cui Judex vel Prælatus ex officio consulere tenetur; consequenter tali casu legitime præcipit ejusmodi criminum denuntiationem judicalem; ut per *viam accusationis* procedatur contra Reum. sic Armilla. V.

Cor-

Correctio. n. 7. & V. Denuntiatio. n. 2. alii- que.

260 Ex dictis colliges 1. quando peccatum, jam emendatum, non fuit publicum, nec habet effectum pendentem, non esse judicialiter denuntiandum ex obligatione etiam ad edicta. Sic Navarra l. 2. de restit. c. 4. n. 116. Nam in ejusmodi edictis, præcipientibus denuntiationem delictorum, finis est peccatoris emendatio, vel satisfactio publica: in dato autem casu utrumque cessat. Nam *emendatio* jam prius posita est, ut ponit casus; & *satisfactio publica* solum debetur ex delicto publico, quod non est in præfenti: ergo.

261 Colliges 2. in his quæstionibus necessario distinguendum esse inter *viam accusationis*, vel *denuntiationis judicialis*, & *inquisitionis criminalis*; nam licet ad *accusandum*, vel *denuntiandum* crimen, sufficiat notitia criminis, ut probari possit per duos, vel tres testes; non tamen sufficit ad *inquirendum* criminaliter contra determinatam personam, ut constat ex n. 108. Et ideo si quis certus foret, Judicem processurum, *viam inquisitionis specialis* contra crimen denuntiatum, ut Patri, non teneretur quis, etiam ad edictum, denuntiare. Nam ubi Judici non licet per inquisitionem procedere; nec licet ad hunc finem delicti denuntiationem præcipere; at non præcedente infamiâ, non licet Judici per *viam inquisitionis specialis* procedere, ut supra ostensum est; ergo.

262 Colliges 3. cum dicimus, ad licitam denuntiationem requiri in denuntiante *notitiam criminis*, saltem moraliter certam, sufficere certitudinem habitam non tantum *ex visu*, sed etiam *ex auditu* fide dignorum, qui crimen certificaverunt. Nam notitia ex auditu potest facere fidem; eamque certam, quando ducit originem à fide dignis. Et ideo etiam in opinionum contrarietate circa quæstionem aliquam dubiam, v. g. *an super certo casu detur, vel non detur lex prohibens*, magnam vim habet *authoritas*, hoc est, sapientia, & veracitas stantium pro una parte determinata. Nam, qui scit Virum aliquem in rebus rectè cognoscendis apprime studiosum, & in judicio ferendo, non modò non præcipitem, sed perquam consideratum, & cautum; nec aliter, quam sentiat in animo, externè sensa sua manifestantem, non temerè, sed prudenter agit, in re incerta fidem illi adhibendo pro ea parte, pro qua scit stare iudicium ejus,

Tom. V.

quamdiu pars opposita, & stans in contrarium, manet incerta.

De *authoritate* sic accepta agit Pereyra 263 in Elucidario sermonis Theologici, Canonici, & Civilis. l. 1. elucidat. 5. n. 91. dicens: multum confert ad opinionis probabilitatem *authoritas*; qua licet apud Canonistas quandoque non differat à jurisdictione c. *In literis*, de Offic. delegati; & interdum sit *authorizabilis consensus*, qui competit ex officio publico, vel ex legitima administratione, sicut sunt Tutores, & Curatores; in sua tamen significatione extenditur etiam ad venerationem, eminentiam, seu dignitatem, quam sequimur, & cui cedere solemus. Ex hoc enim fit eorum sententiis nos cedere, qui eminere communiter astimantur in aliqua sententia, propter eorum in ea linea peritiam, & rectitudinem in iudicando, & asserendo.

Colliges 4. qui prudenter credit, pro- 264 pter suam denuntiationem Judicem plus debito commovendum contra Reum, non teneri eo casu ad denuntiationem. Nam, ubi finis justitiæ exceditur à Judice cum damno tertii, non obligatur quis ad actionem, unde creditur nasciturus ejusmodi excessus utpote illicitus, & ideo etiam, quando certum est, quòd Prælatus, vel Judex etiam denuntiato crimine, non faciet justitiam, nec adhibebit remedium, cessat obligatio denuntiandi; tum, quia cessat ejus finis; tum quia ad opus inutile non datur obligatio. Ita Sylvest. V. *Correctio. q. 10.*

Ad extremum not. inter eum, qui re- 265 spondet ad edicta *ut restis*, ac eum, qui *ut denunciator judicialis*, differentiam esse; nam hic tenetur probare; & si in probatione deficiat, subjicitur pena, respondens autem ut testis non tenetur probare, intellige, quando deponit, ut officialis publicus, ut notat Sanch. l. 6. consil. c. 2. D. 14. n. 6. Et colligitur ex c. *Plerumque. n. q. 7.* ibi: *plerumque boni viri propterea sufferunt aliena peccata, & tacent; quia saepe deferuntur publicis documentis, quibus ea, qua ipsi sciunt, Judicibus probare non possunt. c. si tantum. 6. q. 2. ibi: Episcopus non proferat, quod probare non potest. & c. si sacerdos*, de offic. ordinar. ibi. si sacerdos sciat pro certo, aliquem esse reum alicujus criminis, vel si confessus fuerit, & emendare noluerit, *nisi iudicario ordine quis probare possit*, non debet eum arguere *nominatim*, sed indeterminatè.

G

ARTI-

ARTICULUS XI.

Qualiter procedendum super crimine per exceptionem objecto, vel notorio?

266 **P**Ræter jam expositos modos procedendi, nimirum per viam accusationis, inquisitionis, & denuntiationis, tres alios numerat Vallensis in tit. 1. l. 5. decret. §. 6. nimirum per notorium, per implorationem officii judicis, per exceptionem; quibus addit Pirhing n. 107. h. t. quartum adhuc modum, si Reus in flagranti delicto deprehendatur. Hinc quæstio prima est de modo procedendi super notorio. *Notorium crimen* hîc dicitur, quod nulla tergiversatione celari potest, quale est, quod fit coram populo, integrâ communitate, vel majori ejus parte, sive sit factum permanens, sive transiens, ut docet Julius Clar. l. 5. §. fin. q. 9. n. 2. *Not. autem, notorium aliud esse juris; aliud facti, aliud presumptionis.* Notorium *notorietate juris* dicitur, quod in notitiam omnium, vel majoris partis eorum transit per *evidentiam*, quæ provenit, vel ex judiciali confessione, vel probatione, vel re judicata; quod autem transit in notitiam omnium, vel majoris partis, per rei *evidentiam*, ut nullâ tergiversatione celari possit, dicitur notorium *notorietate facti*. Notorium autem, *notorietate presumptionis* est evidentia juris vehementer præsumpta; quod fit, quando dictum, vel factum ex circumstantiis publicis à jure pro veritate accipitur. Tale notorium est Paternitas, & filiatio; quod enim unus sit alterius filius, non potest jure probari. *L. Lucius. ff. de condit. & demonstrat. jus tamen vehementer præsumit, eum esse filium, qui natus est de nuptiis V. Fagnan. cit. in c. Vestra. à n. 76. his præmissis:*

267 Communis doctrina est, in *delictis notoriiis*, *Judicem posse procedere contra Reum, citra accusationem hominis, vel denuntiationem, aut inquisitionem*, ut dicitur in c. 31. de Simonia, ibi: *in omnibus delictis notoriis, exceptis memoratis, tribus modis procedi potest*, junct. gloss. V. *notoriis*. Et ideo quidam ex c. *Evidentia*, h. t. volunt, quando crimen, & malefactor est notorius, non requiri, quod servetur ordo juris. Verum, ut hoc procedat, intelligendum est 1. quod Judex super evidentia patrati sceleris licitè procedat *sine accusatione hominis*. Nam tunc accusatoris vicem subit evidentia, seu notorie-

tas facti. Intelligendum est 2. quando factum est evidens, etiam *quoad qualitates*, ut nullam etiam in his excusationem habeat. Nam, cum possit esse evidens, *evidentia facti*, quod Titius occiderit Cajum; evidens autem, ac incertum, an occiderit *voluntariè, dolo, ex proposito, vel necessario ad defensionem, vel justè?* *suffragante nimirum legitimo titulo*, non licebit procedere, non servato juris ordine, nisi fortè per inquisitionem, præcedente infamiâ; aut alio accusante, vel denuntiante etiam eas qualitates. Intelligendum est 3. ut procedat, si Judici, coram quo contra Reum agitur, delictum sit evidens, aut ibi, ubi contra eum agitur, notorium; si enim tantum alibi foret notorium, non autem in hoc foro, in quo contra Reum agitur, opus foret legitimâ probatione, qua duo, vel tres testes deponerent, *esse notorium*, delictum (quod factum apparet) commissum esse à Titio. Sic Julius Clar. cit. q. 9. à n. 5. quia sic delictum jam evaderet notorium judici; sufficienter enim ei probatus esset patrator criminis, de quo apparet; non autem, secus cœterum, etsi in notoriis, ut dictum est non requiratur, servari juris ordinem, si adsit notorietas facti cum omnibus qualitatibus, sic, ut opus non sit alio accusatore, vel probatione; sententiâ tamen declaratoria criminis, & Rei citatione ad eam audiendam opus est, ut dicitur *L. qui sententiam. 16. C. de pœnis*, cum Jul. Clar. cit. n. 2. *V. dicenda à n. 293. & seqq.*

Quæstio secunda est de modo procedendi, *implorato Judicis officio*. Quantum attinet ad hunc modum procedendi per implorationem officii Judicis, ad titulum de officio Judicis, qui est 32. in 1. decretal. me remitto. Cœterum, ut notavimus n. 107. Aliud est *officium judicis nobile* (quod etiam in jure vocatur auxilium, vel merum officium Prætoris) aliud est *mercenarium*, quod juri, & actioni institutæ subservit; quia Judex in hoc non est liber, sed exercere debet juxta exigentiam actionis institutæ; & finitur finitâ, seu cessante actione: illud autem dicitur, quod à Judice non ad exigentiam actionis institutæ, sed per se exercetur à Judice auctoritate juris, vel motu proprio, vel ad implorationem partis, licet nulla competat, vel proponatur ordinaria actio, v. g. ut Ecclesia læsa in integrum restituitur, vel talis contractus rescindatur &c.

Quæstio tertia est de modo procedendi 269
per

per exceptionem criminis. Exceptio natura sua tendit, ad repellendam intentionem adversarii c. *Cum dilectus*. 2. de ord. cognir. c. 2. de Except. & L. 1. ff. eodem. Exceptio criminis fit, cum adversario, cujus intentionem repellere volumus, opponitur, vel obicitur crimen aliquod, ratione cuius ab actione sua, quam intendit, vel rejicitur, vel impeditur. Fieri potest dupliciter 1. *Civiliter*, quando non agitur ad vindictam, & poenam publicam, sed solum, ut exceptus repellatur, v. g. ab accusando, testificando, a possessione dignitatis, ad quam electus est, capienda &c. 2. cum exceptio fit etiam ad vindictam publicam, quo casu excipitur *criminaliter*. his praemissis:

270 Not. 1. ad excipiendum, objectione criminis, non admitti *criminosum*, quando fit propter bonum publicum. Nam eo casu exceptio est *voluntaria*, & instar accusationis, a qua criminosus tanquam accusator inhabilis rejicitur, ut constat ex dictis a n. 17. & seqq. secus est, si suam suorumque causam exceptione criminis tueatur. Nam in hoc casu excipit *necessario*; quia nemini suum jus prosequenti obstat exceptio criminis arg. 2. q. 6. c. 2.

271 Not. 2. si crimen, quod per exceptionem obicitur, connexum sit cum jure aliquo, ab eo acquisito, contra quem excipitur, & sit probatum; hunc non tantum repelli ab eo, propter quod crimen obicitur, sed etiam ab altero jure acquisito. Sic Abbas in cit. c. 2. de Except. n. 2. Et ideo si electus repellitur a confirmatione per exceptionem criminis probati, repellitur etiam a jure acquisito per electionem; quia Electus, qui confirmari non posset, inutilis foret.

272 Not. 3. quod excipiens criminaliter suscipiat partem accusatoris; & ideo in eo requirantur omnia, quae in accusante criminaliter, quod tamen limita quoad aliquid in ordine ad faciendam inscriptionem, de quo dicam in sequentibus n. 274. Not. 4. quod in processu per exceptionem criminis, factam *civiliter*, non posset exceptus condemnari criminaliter; secus in processu per exceptionem criminalem; sententia enim sequitur processum. Not. 5. cum alicui crimen per exceptionem obicitur, distinguendum esse, quare opponatur, & quando. c. *Super his*. §. *cum autem*. h. t. Ex hoc enim sequitur, si exceptio criminis fiat *civiliter*, non esse necessariam inscriptionem, quia

Tom. V.

non tendit ad poenam, seu punitionem criminis.

Not. 6. ad excipiendum de crimine 273 contra electum in Episcopum, admitti quemlibet subditum, seu dioecesanum; sive fiat contra personam, sive contra formam electionis. Idem est de Parochianis contra promovendum ad Ecclesiam curatam; & quolibet de Ecclesia contra electum ad simplex beneficium. Cujuslibet enim interest, habere bonos Praelatos, Pastores animarum, Clericos; ut recte notat Hostiensis in c. *super his*. 16. h. t. & Abbas ibidem a n. 10.

Not. 7. quod excipiens de crimine 274 contra electum, ante illius confirmationem, non teneatur praestare inscriptionem; secus, si post confirmationem. Nam ante; sic electus habet tantum *jus ad rem*; post *jus in re*; & ante confirmationem non dicitur *obtinuisse* beneficium, ad quod electus est, cum effectu; constat ex c. *super his*, etc. ibi: *Si ante confirmationem opponitur, non cogitur quisquam se inscribere*; & postea post: *Si autem post confirmationem, debet excipiens se obligare ad extraordinariam poenam arbitrio iudicis discreti*.

Not. 8. posse admitti procuratorem, 275 si habeat mandatum speciale ab illo (Clem. 2. de Procurat.) cujus electio, vel promotio ad Praelaturam, vel Canonicatum impugnatur criminis oppositione; nam licet in hoc casu agatur *de crimine*; non tamen agitur *criminaliter*: ex n. 254. illa enim exceptio solum tendit ad privationem beneficii, non ad depositionem.

Not. 9. quod Episcopus, per exceptionem criminis, illum ab accusatione personae Episcopi repellere non possit, quem ante neglexit separare a familiaritate sua. Et ideo etiam criminosus (licet regulariter non admittatur ad accusandum, ut diximus a n. 17.) ubi tamen fuerit familiaris Episcopi, in poenam tolerantis talem in domo, poterit Episcopum accusare, per c. *Nulli*. 5. h. t. sic Gonzalez hic n. 2.

Not. 10. *inimicum*, etiam a *voluntaria* 277 exceptione per criminis oppositionem repelli. Nam, ut dicitur c. *Meminimus*. 1. h. t. *excipere contra aliquem non potest ille, qui praesumitur manifestus inimicus; ut quia in illa, vel alia causa simili fuit testis alio accusante*. Sic Vivian. in Rationali l. 5. Juris Pontif. pag. 6. Ex quo colliges, quod testificans contra aliquem in causa criminali, praetur

G 2

matur

matur factus ejus inimicus. Sic Barbof. in cit. c. *Memimus*. n. 5.

278 Not. 11. quando contra Clericos, vel Monachos opponitur exceptio criminis, eo fine, ut repellantur à testificando, contra ipsos admitti posse testes laicos; quia talis actio est solum civilis, non criminalis; & solum agitur de crimine per viam exceptionis, non autem ad pœnam ordinariam. Sic Fr. Emmanuel qq. Regul. tom. 2. q. 10. à 5. V. supr. n. 22.

279 Not. 12. Agenti possessorio adipiscenda in beneficalibus, non obstarè exceptionem criminis, nisi de eo fuerit infamatus, ut dicitur c. *Accedens*. 23. h. t. ibi: *nisi prædictus Clericus, super prædictis criminibus, publicè fuerit infamatus, concessionem sibi factam executioni mandetis*. Ex quo sequitur, petentem, se mitti in possessionem beneficii, à legitimo collatore concessi, & collationem executioni mandari, debere in possessionem mitti, licet compareat aliquis, per exceptionem opponens illi crimem, si super hoc non sit infamatus. Hoc tamen casu not. quòd Judex attendere debeat, an is qui crimem opponit, sit talis, qui crimem probare possit, & velit. Nam probato crimine saltem per denuntiationem, vel accusationem delato, provisus privatur beneficio c. *Constituitis*. 46. §. fin. de appellat. & c. *Post electionem*. 7. de concess. præbendæ; non probato crimine Reus absolvi debet, ut colligitur ex cit. c. *Accedens*. 23. h. t. saltem præstita purgatione canonica.

280 Quæstio quarta est de modo procedendi super crimine in flagranti? Ante resolut. not. *Crimen* interdum sumi pro quolibet peccato; sed *proprie significare peccatum grave, accusatione, ac condemnatione dignum*, ut colligitur ex Concil. Toletano in c. *Unum*. distinct. 25. & in hac etiam significatione sumi *Crimen* à Legistis, testatur Pereyra in Elucid. l. 1. elucid. 8. S. 1. n. 137. *Crimen* sic acceptum multiplex est in genere, & in specie. In genere vel est publicum, vel privatum, vel occultum, vel grave, vel enorme, vel merè Ecclesiasticum, vel merè civile, vel mixtum, inexpressibile, piaculare, capitale, criminofum &c. In specie: vel est crimem repetundarum, vel læta Majestatis, Peculatus, Stellionatus, Perduellionis, Concussionis, expilata Hereditatis, &c.

281 *Crimen publicum* (dictum *populicium* à Molina tom. 4. D. 44. n. 1. teste Lessio l. 2. de Just. c. 30. d. 3.) juxta aliquos est illud,

cujus accusatio cuilibet concessa est ex eo, quòd illius punitio ad publicam utilitatem spectet, L. 1. & 2. de publ. Judic. *Privatum* autem, cujus nimirum accusatio solum concessa est ei, qui injuriam, vel damnum passus est, quale est crimem furti, injuriarum, stellionatus &c. L. fin. ff. de privat. delict. sed hæc explicatio non potest esse necessaria differentia inter crimem *publicum*, & *privatum*. Nam aliqua habentur pro delictis *publicis* (adulterium enim inter delicta publica numeratur L. 1. ff. de public. Judic.) & tamen illius accusatio non permittitur, nisi certis propinquis personis, ut constat ex tit. de adulter. Idem est de falso in supposito partu, aliisque, de quibus V. Haunold. tom. 6. de Jure & Just. tr. 2. à n. 1.

Rectius igitur delictum publicum dicitur, quòd in ordine ad certos juris effectus, lege, vel consuetudine numeratur, seu habetur pro publico; id quòd colligitur ex L. 1. ff. de Judic. Public. ibi: non omnia judicia, in quibus crimem vertitur, publica sunt; sed ea tantum, quæ ex legibus judiciorum publicorum veniunt. Et ideo etiam Strykius l. 4. Instit. Tit. 18. §. 1. crimina publica dici docet, non ex eo solo, quòd principaliter lædant Rempubicam; sed, quòd lege publicà vindicentur. Ex quo vides, has denominationes, esse delictum publicum, vel privatum, esse mutabiles; cum juris dispositione, vel consuetudine, delictum publicum possit transire in privatum; & vicissim.

Crimem *occultum* variè accipitur, 1. ut opponitur publico, prout hoc accipitur hic in n. priori; vel prout opponitur publico, sumpto scilicet pro eo, quòd est notum in oppido, aut in Vicinia, Collegio, vel communitate; vel 3. etiam prout sumitur occultum juxta dictam. 103. & 229. vel denique ut est oppositum notorio, de quo n. 266. Crimen grave videtur coincidere cum peccato lethali, vel formaliter, vel fundamentaliter tali; & latius patet, quàm enorme. Enorme enim dicitur crimem *excessivè magnum*, quòd in jure canonico dupliciter accipitur, ut notat Pereyra cit. n. 142. primò, cum excedit *normam* poenitentia, quando scilicet hæc non potest plenè reduci ad delendam culpam cum poena, quin semper aliquid remaneat de poena, quale est, quòd impedit ordinis executionem, & beneficii retentionem, etiam post poenitentiam. Tale crimem, jure canonico censetur homicidium voluntarium. c. *Mi-*

NOTA.

nora, dist. 50. & c. si quis omnem. 1. q. 7. Hæresis, c. ventum. 1. q. 1. Simonia in ordine, & beneficio &c. Secundò cum excedit normam dispensationis; quando scilicet tale est, ut non recipiat dispensationem. Et hoc sensu dicuntur enormia omnia crimina, quæ inducunt infamiam civilem, ex quibus quis remanet infamis etiam post poenitentiam. c. Porrò. 3. q. 7. & c. Hinc colligitur. 2. q. 3. sic ille; addens in fine juxta Farinac. in praxi, q. 8. n. 59. prudentis arbitrio relinquendum esse, qui sint delicta enormia.

284 Dixi jure canonico. Nam jure civili crimen enorme (juxta Farinacium, ut refert Haunold. cit. n. 22.) dicitur, cui statuta est in foro externo poena, quæ gravior reputatur, quàm si diviti imponeretur poena ultra tertiam partem honorum; *enormius*; cui mors civilis, *enormissimum*, cui mors naturalis: at secundum Jul. Clarum, relatum ibid: *enormissima sunt ea solum ex usu juris*, quibus imponitur mors qualificata. v.g. ut Reus equis raptetur, rotæ inferatur, flammis absumatur &c.

285 Not. autem 1. crimen enorme, & atroxi pro invicem sumi, ut videri potest apud Haunold. cit. n. 21. in ordine ad forum externum; & cum unum crimen altero gravius sit, etiam unum altero est atrocius, seu magis enorme; aliud atrocissimum. Gravius autem unum altero reputatur in foro externo, ex eo, quòd sit Reipubl. perniciosius altero, cujusmodi est 1. delictum mali exempli; ut dicitur L. 3. §. 2. ff. ad Leg. Cornel. de Sicar. & L. 3. §. 5. ff. de poenis. 2. homicidium proditorie factum; nam à Proditor non possumus ita cavere, sicut à palam aggrediente. 3. commissum clam, vel noctu; eo, quòd tale crimen præsumatur fieri ex majore animi deliberatione, nisi fiat noctu solum ob verecundiam &c.

286 Not. 2. quando delicta commissa sunt solum ex quadam temeritate, etsi culpabili, non tamen ex dolo non reputari inter atrocita juridice, sed levia; colligitur ex L. 18. C. qui accus. non possunt, ibi: si forem tuam leviorum commissorum ream facis, accusationem non prohiberis exercere in judicio præstidiali, quo temerè commissa; congruà ultione plectantur. Ex hoc sequitur, si prohibitus accusare in atrocibus, in aliquo crimine accusare permittitur, crimen hoc non reputari atroxi juridice; sed frater forem accusare potest in temerè commissis secluso dolo, licet non possit in atrocibus; ergo se-

merè commissa secluso dolo, non reputantur juridice atrocita. Sic Haunold. cit. n. 23.

Sequitur 2. ut crimen aliquod juridice reputetur atroxi, non esse satis, quòd versetur circa rem graviter perniciosam Reipublice: sed requiri etiam, quòd non fiat merè temerè, & secluso, sed cum dolo; sic non omne votum, vel peccatum circa materiam reservatam, est reservatum; nec omne peccatum circa materiam gravem, propterea statim est grave, ut per se constat. Sequitur 3. rationem criminis, in quantum juridice reputatur enorme, seu atroxi, atrocius, vel atrocissimum, potissimum desumi à posterioribus, nimirum ex poenis, quæ jure, consuetudine, vel statuto certis criminibus impositæ sunt; non autem ex natura rei, cum illæ denominationes, ut diximus n. 282. mutabiles sint; & in uno loco magis (propter frequentiam, aut nationum proclivitatem, aliasque causas) quàm in altero, tali Reipublicæ perniciosæ sint.

Præter hæc not. 1. crimen merè Eccle. 288 hæreticum (ut exponit Azor p. 2. Instit. moral. l. 3. c. 53.) dici, cujus prohibitio ducit originem, vel ex solo jure canonico, vel simul cum jure naturali, aut divino, sed absque civili; & de tali crimine solum cognoscitur, & judicatur ex præscripto juris canonici, non civilis. Tale crimen est hæresis, Simonia &c. merè civile illud, cujus prohibitio ortum habet ex jure civili, non canonico; consequenter solum cognoscitur, & judicatur ex præscripto juris civilis.

Not. 2. crimen mixtum dici (confe. 289 quenter mixti fori,) quod prohibetur utroque jure, Ecclesiastico, & seculari, consequenter pertinet ad utrumque forum sic, ut de illo tam Judex Ecclesiasticus, quàm secularis cognoscere, ac judicare possit. Inexpiable, quod nunquam expiatur, seu purgatur; piaculare, quod sanguine piandum, & puniendum; L. 2. c. ne Sanctum Bapt. Capitale, quod punitur poenâ capitis. L. Rei capitalis ff. de poenis. & L. edito §. rei capitalis, de bonorum possess. Criminosum, quod committitur communicando cum criminoso, nimirum fovendo ejus contumaciam; de quo fit mentio in c. nuper, c. si concubina, de sentent. excommunic.

Hæc dicta sint de crimine in genere, sine quorum notitia vix rectè intelligi possunt ea, quæ libro V. decretalium traduntur; cum juxta eorum diversitatem diversi omnino

sint juris non tantum effectus, sed etiam dispositiones, consuetudines, & statuta; de criminibus *in specie* dicemus in titulis seqq. his præmissis observandum, *flagrans crimen* (quo verbo usus fuit Justinianus in L. unic. C. de Raptor. Virg.) dictum fuisse illud, *in quo quis apprehenditur*, teste Pereyra cit. n. 1872.

291 Circa modum procedendi super *crimine flagrante* (cum scilicet Reus in ipso crimine actu apprehenditur;) Pirhing h. r. n. 105. notat 1. quod talis apprehensio non faciat *plenam probationem*, nec sufficiat, ad condemnationem Rei, saltem in delictis, & poenis gravibus; nam in ordine ad hoc requiritur probatio, quæ nullum Reo justum effugium in foro externo admittat; si enim aliquam tergiversationem, seu probationem revelante celari potest, non est probatio plena, sufficiens ad condemnandum, ut constat. ex L. ult. C. de probat.

292 Not. 2. ejusmodi apprehensionem sufficere, ut Reus capiatur à *competente iudice*; ac super eo delicto examinetur; ut, si fateatur, contra illum executio poenæ fiat; sineget; & persona vilis sit, tortura subjici possit. sic Jul. Clar. in pract. crimin. §. fin. q. 8. n. 2. Vide tamen n. 298. infra, ubi hoc ipsum limitationi subjicitur, ut non procedat tam indefinite, prout hoc asseritur à Julio Claro.

293 Verum, esto aliqui credant, contra apprehensum in flagrante crimine, statim posse procedi sine solennitatibus juris, sicut in notoriis; hoc tamen non est ita indefinite verum. Nam 1. etiam *in notoriis* non licet statim procedere sine omni forma juris. Non enim satis est, *delictum esse notorium* utcumque, sed requiritur, quod sit *notorium iudici* per sufficientes testes; sicut enim discreto, ac justo iudici (ut procedat ad sententiam;) constare debet per legitimas probationes non solum *quantitas*, & *qualitas* delicti, sed etiam circumstantiæ delinquentis, *etas*, *conditio*, *sexus* &c. sic constare illi debet *delicti notorietas*, ut procedat super *notorio*; colligitur ex c. *sicut dignum* 6. de homicid. ubi Alexander 3. Exoniensi Episcopo rescribens ait: *sanè, cum vir discretus existas: plenius nosti, quod in excessibus singulorum, non solum quantitas, & qualitas delicti, sed etas, scientia, sexus, aq; conditio delinquentis sunt attendenda: & non solum secundum prædicta, sed secundum locum, & tempus, quo delictum committitur, unicuiq;*

debet poenitentia iudici: cum idem excessus magis sit in uno, quam alio puniendus.

Ex hoc sequitur 1. aliud esse, delinquentem esse in flagrante apprehensum *ab ipso iudice*; aliud ab *officiali* ad criminum denuntiationem autoritate publicâ constituto; aliud, *ab alio solum privato*. Utenim Iudex procedat super crimine flagrante, æquè illi probari debet *criminis flagrantia*; quàm *notorietas*, ut procedat super notorio. Et quamvis Julius Clarus q. 9. n. 5. velit, quando iudici *notorietas delicti* non constat, notorietatem criminis probandam, & super ea capiendam informationem *iudicialem*; ad minus saltem *extrajudicalem*; alii tamen id exigunt, ne procedat super sibi non noto; ergo idem est, cum non constat iudici *deprehensio in flagrante*.

Sequitur 2. quando dicitur *in notoriis*, & *in his, quæ manifesta sunt iudicarium ordinem non requiri*; & *iudicem nulli juris ordini adstringi*, non intelligi de ordine iure naturali, & divino præscripto, sed solum humano, & solum tunc, quando crimen est *adeo notorium*, ut sit evidens, nullam Reo competere excusationem, seu defensionem, quæ saltem delicti gravitas aliquantulum extenuetur. Ratio primæ partis est, quia iuri naturali, vel divino nullum jus humanum statuere contrarium valet: ratio secundæ partis est, quia aliàs ageretur contra jus naturæ, quo cuique patere debet via suæ defensionis, & nemo inauditus debeat condemnari. In casu porrò, ubi crimen adeo manifestum est, ut non exigat juris humani solennitates, dicta regula sic accipienda venit, ut iudici procedere liceat ex officio, sine citatione, libello, litis contestatione, sententia inscripta, vel lata à sedente &c. modo illi sufficienter, ut dictum est, constat de notorietate delicti, aut crimine flagrante.

Præter hæc not. 1. in notoriis non admitti recusationem iudicis, tanquam suspecti, per c. 24. de appellat. Nam hæc non prodest, nisi ubi servari debet *ordo juris*; sed hoc intellige pro casu, quo poena determinata est à lege; nam in illis, quæ iudicis arbitrio committuntur, atque adeo, ubi poena est arbitraria, potest Iudex quandoque rationabiliter esse suspectus; consequenter recusari utiliter. Textus in cit. c. 24.

Notandum 2. in notoriis non admitti appellationem, ut constat ex c. 5. §. fin. de appellat. ibi, *si raptor sit, vel violentus deten-*

detentor aliena rei, qui appellat, hujusmodi appellatio facta in iudicio, apud Ecclesiasticas personas solet audiri, nisi forte vel manifestus raptor; vel fornicator existat; intellige, dummodo à Judice ad quem nec dum facta sit inhibitiō Judici à quo. Nam in hoc casu iste non posset exequi sententiam, à qua Reus appellat, donec ei notificet, casum esse inappellabilem.

298 Dixi superius n. 292. deprehensum in flagranti posse capi à competente Judice, ac super eo crimine quæstionibus subijci; ubi not. quando talis delinquens est exemptus ab alicujus jurisdictione, etiam in criminalibus, cum ab hoc Judice tanquam incompetente, non posse capi, nisi periculum sit in mora. Nam in hoc casu licet ei capere, at nullo modo quæstioni, aut examini subijcere, sed statim competenti foro restituendum esse; cum nemo jurisdictionem licite exercere possit in non subiectum, præsertim quando Judex, qui se privatè ad alios, competentem authentice docet, Reum restitui petit.

299 Ex hoc sequitur 1. cum dicitur, quòd quis ratione delicti sortiarur forum, id intelligendum esse, de non exemptis speciali privilegio personæ, per supremi Principis gratiam specialem, quâ talis persona, vel communitas, ac singuli de illa expressè, non tantum in civilibus, sed etiam criminalibus subijciuntur certo Judici duntaxat, & cum speciali expressione, *privativè ad omnes alios Judices jurisdictionem habentes dependentes à tali Principe*, sic enim talis Judex evidenter usurparet jurisdictionem, quam non habet.

300 Sequitur 2. multò minùs id licere in casu, quo talis exemptus non in flagranti deprehensus, sed solum suspectus esset de aliquo crimine, puta, si ejus literæ, quo v. g. debitori, solutionem neganti, per literas comminaretur, se aliâ viâ satisfactionem in bonis vel subditis ejus indubitato quæsiturum, quam comminationem quidam nunc vocant diffidationem (*Abjagung oder Feinds Brieff*) ut videri potest apud Besoldum, & Speidelium, in Thesaurò practico lit. A. n. 6. Ratio procedit à fortiori; quia nemo potest exercere actum Jurisdictionis sive contentiosæ, sive voluntariæ in non subditum, ac invitum, ut rectè probat Fagnanus in c. *Omnis* de Poenitent. & remis. n. 81. ex c. *Ut animarum*, de constitut. in 6. c. *at si Clerici* de Judic. c. *A nobis*,

de sent. excommunic. *Exemptus* autem æquiparatur non subdito, ut notat Riccius P. 1. Decision. Curial. Archiep. Neopolit. p. 1. decis. 163. n. 12. Et ideo, ut docet Barbosa in Repert. practico. conclus. utriusque juris lit. J. V. *Judex*, Judex utens majore jurisdictione, quàm habeat, venit puniendus, & committit crimen læsæ Majestatis per L. 3. §. *ult.* ff. ad leg. Jul. Majest. vel crimen falsi, per L. *qui nomine* L. eos C. de falsis.

Dices: privilegium exemptionis non prodest exempto in criminibus exceptis, quales est crimen læsæ Majestatis, quo nomine etiam venit *diffidatio*, saltem in certis provinciis ut constat p. 3. Judic. ordinis Criminalis Austriae supra Anasum, art. 3. & videri potest apud Jo. Weingartler in Con- & discordant. Jurisconsult. ejusdem Austriae, tit. 18. de Judic. public. Nam crimina *publica*, præsertim graviora, & atrociora, reservata sunt jurisdictioni Supremi Principis, quam per subordinata sibi tribunalia, eorumque Præsides exercere vult.

Re. 1. trans, quando Judex procedit vel ad accusationem partis, vel ad denuntiationem publici officialis, vel per inquisitionem contra diffamatum super tali crimine; non autem, ubi solum est mera suspicio, & præcepta cogitatio, ex qualicunq; epistola. Nam ejusmodi modus procedendi nullâ lege humanâ, vel consuetudine, utpote contrarius juri naturæ per dict. à n. 139. induci potest, præsertim cum jure consuetudinario, ut patet ex eod. ordine Judic. p. 2. c. 3. in criminalibus nec manus propria Rei plenè probat delictum, nisi ad summum, temerè duntaxat minitatum, secluso omnidolo, quo casu nullatenus venit inter atrociam delicta ex n. 287. talis epistola alicujus inimicitia comminatoria, præsertim non seria; sed solum incutiendi metûs causa, ut sibi debitum acquirat.

Re. 2. quando Princeps alicui communitati, & singulis de illa, concedit privilegium exemptionis, ab omni alio Judice sibi subiecto, specificè expressis nominibus officiorum (*Locumtenentis, Præsidis Provinciae, Vice Domini* &c.) etiam in gravioribus, & criminalibus, eam soli Præsidi ejus communitatis reservando, contra omnes ejusmodi subordinatos Judices, exempto prodesse suam exemptionem, sic, ut ipsi contra eundem etiam in gravioribus, & criminalibus nullatenus procedere possint, præteritâ competente instantiâ talis privilegiati 2 Privile-

Privilegiante expressi, aliàs enim exemptio-
nam *specificam* frustraretur suo effectu. Quod
dicitur, *de criminibus exceptis*, in hoc ca-
su nihil probat 1. quia exceptio certi crimi-
nis, non prorogat jurisdictionem Judicis,
qui specificè excluditur à cognitione crimi-
nis ejusmodi exemptorum, delicti cognitio-
ne criminis ejusmodi exemptorum, delicti
ne, ac castigatione expressè reservatà soli
Præsidi communitatis, de qua Reus est.

304 Secundo, quando jus consuetudina-
rium alicujus Provinciæ certum aliquod deli-
ctum annumerat *delictis publicis, atrocibus*,
vel *læsæ Majestatis*, quod jure communi
non est tale, reservatio vel exceptio talis
criminis non adimit jurisdictionem (exclu-
sivè ad omnes alios judices) concessam ordi-
nario Judici; nec illis sic exclusis tribuit,
si talis exemptio sit à supremo Principe, post-
quam tale jus consuetudinarium *scienter*, au-
thoritate suâ, *confirmavit*. Nam Princeps
à jure per se, vel subjectos Ministros, con-
dito, vel confirmato (quo certi casus exci-
piuntur, non jure communi, sed statuta-

rio.) *Scienter* eximens aliquam communi-
tatem cum clausulis derogatoriis jurisdic-
tioni omnium Judicum Inferiorum, *etiam ex-
ceptioni derogat*, posteriori concessione in
omnibus expressis, ut dicemus alibi; *diffi-
datio* autem non est proprie crimen læsæ Ma-
jestatis, ut colligitur ex loco cit. apud Wein-
gartlerum super. Austr. Syndicum, ibi: *im-
proprie committi dicitur, & non jure commu-
ni, sed solo statuario illi annumeratur*, ut
dictum est, quod maximè procedit, si com-
mittatur solum contra privatum ejusmodi
comminatio; ergo.

Ad summum igitur procedit in crimine 305
atrocissimo, aut ubi est periculum in mo-
ra, vel quando tendit contra summum
Principem, & Imperii statum &c. Accedit,
quod exceptio criminum non tam sit à jurisdic-
tione ordinarii judicis, quam ab ordine
judiciario, & juris solennitatibus, in ejus-
modi causis atrocioribus, aut atrocissimis,
non observandis secundum dict. supr. cum
ageremus de inquisitione criminali.

QVÆSTIO II.

IN TITULUM II. DE CALUMNIA- TORIBUS.

ARTICULUS I.

De Calumniatoribus.

306 Um præcedente titulo a-
ctum sit de accusatione,
inquisitione, ac denun-
tiatione criminum; fre-
quenter autem contingat
ab ipsis accusantibus, vel
denuntiantibus aliena crimina, in illo ipso
actu committi quædam delicta (pura, si *re-
merè*, vel *ex malitia* id agant) præsentis titu-
lo de his agitur. Cum autem tribus modis
accusatores, & denuntiatores suam teme-
ritatem, vel malitiam detegant, *calumni-
ando*, seu falsum imponendo, (quod est
maximè proprius actus calumniantis juxta
hunc titulum) *prævaricando*, seu vera ab-
scondendo; *tergiversando*, seu ab accusa-
tione desistendo, (ut dicitur L. 1. ff. ad S.
C. Turpillian. & c. *Si quem. S. Accusatorum*
2. q. 3.) de singulis in sequentibus agendum
erit.

307 **C**alumniæ in genere supponit pro quoli-
bet fraudulenta informatione, cavil-
latione, frustratione, & perversa juris inter-
pretatione. Pereyra cit. in Elucidar. n. 1193.
ait *calumniatorem* propriè esse, qui per frau-
dem, & frustrationem, alios accusando,
vexat; & vocem illam quandoquò sumi et-
iam pro eo, *qui non debitum petit*, ut habe-
tur L. penult. ff. ne quis eum. Haunoldus
tom. 6. de Jur. & Just. tr. 2. n. 155. ait, ca-
lumniam etiam committi, *quando quis in
judicio conatur suscinere tanquam verum, &
æquum, quod scit, aut scire debet, esse falsum,
& iniquum*. Huic calumniæ cavendæ adin-
ventum est saluberrimum juris remedium,
juramentum calumniæ, quo nimirum quis
jurat,